

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Χρῆσιμος
Μαθ. Τελεμαχίδης

Σπύρος Ι. Παπασπύρου
Ζωγράφος
Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ/ΗΠ.

17817

Σημ. Παπακωνσταντίνου

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ●

ΑΝΑΤΙΘΕΤΙΚ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΑΝΑΤΙΘΕΤΙΚΗΣ

ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ — ΝΙΚ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ — ΔΗΜ. Γ. ΖΗΣΗ Κ.Α.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

για την έκτη τάξη του δημοτικού σχολείου

Σπύρος Ι. Παπασπύρου
Ζωγράφος
Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ/ΗΠ.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1947

ΑΝΑΛΗΨΙΤΙΚΟ

ΠΡΟΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Επιτροπή Κοινωνικών Κρατών
Ευρωπαϊκή Κοινωνική Ένωση

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

«Νύχτα γεμάτη θαύματα,
νύχτα σπαρμένη μάγια».

Σολωμός

Ήταν ή νύχτα τής παραμονής, κοντά μεσάνυχτα. Στο σπίτι είχαں πλαγιάσει και μόνος ἐγὼ ἀγρυπνοῦσα ἀκόμα σὲ μιὰ μεγάλη σάλα. Ἦμουν καθισμένος σὲ μιὰ μεγάλη πολυθρόνα, μπροστὰ σ' ἓνα μεγάλο τζάκι, ὅπου τὰ τελευταῖα ξύλα εἶχαν γίνει κάρβουνα κόκκινα σὰ ρουμπίνι. Εἶχα σβήσει και τὸ ἠλεκτρικό, γιατί μοῦ ἔφτανε, γιὰ νὰ ρεμβάζω μισοκοιμισμένος, ἡ ἀνταύγεια τῆς ἀνθρακιάς. Ἐπειτα μ' ἄρσε νὰ βλέπω κι ἀπὸ τὰ νοτισμένα τζάμια τοῦ παραθύρου τὴν ἀσημένια λάμψη ἐνὸς ἄστρου, πὸν ἀπὸ τόσο ὕψος καταδεχόταν νὰ μοῦ κρατᾶ συντροφιά.

Σὲ λίγο τὰ κόκκινα κάρβουνα σκεπάστηκαν ἀπὸ μιὰ κάτασπρη σκόνη, σὰ νὰ εἶχε χιονίσει μέσα στὸ τζάκι. Σηκώθηκα μιὰ στιγμή κι ἔριξα ἀπάνω τους ἓνα δαδί. Κι ὅταν ξανακάθισα στὴν πολυθρόνα νὰ συνεχίσω τὸ ρεμβασμό μου, μιὰ ζωηρὴ φλόγα ξεπετάχτηκε, λεπτὴ και ψηλὴ, παιχνιδιά-

ρικη φλόγα, πού ἢ κορυφή της πότε χωνόταν στήν καμινάδα καί πότε ξαναφαινόταν, γέροντας δεξιά ἢ ἀριστερά.

Κοίταξα αὐτή τῆ φλόγα, πού λές κι ἦταν ζωντανή καί διασκέδαζα. Ἐξαφνα τῆ βλέπω νά μεταμορφώνεται, ἢ καλύτερα νά προβάλῃ ἀπό μέσα της μιὰ μορφή γυναικεία· μιὰ ὄμορφη κόρη μ' ἄσπρο τούλινο φόρεμα σά νεράιδας. Θαῦμα! Ἦμουν μπροστά σ' ἓνα θαῦμα. Καί νά τὸ παλιὸ ρολοὶ τοῦ τοίχου, μὲ τῆ βραχνιασμένη λιγάκι φωνή, χτυπᾷ μεσάνυχτα. Κανένα φόβο ὡς τόσο δὲ μοῦ προξενεῖ ἢ ὑπερφυσικὴ ἐμφάνιση. Ἀπεναντίας, χαρά. Καί λέγω στήν κόρη, πού εἶχε σταθῆ ἐκεῖ, ἀκουμπισμένη ἐλαφρὰ στὸ μάρμαρο τοῦ τζακιοῦ μὲ τὸν ἀριστερό της ἀγκώνα:

— Σὲ ξέρω, σὲ γνωρίζω! . . . Δὲν εἶσαι ἢ Καλοκυρὰ τοῦ Τζακιοῦ;

— Ναί, μοῦ γνέφει μὲ χαμόγελο.

Καί μοῦ δείχνει μὲ τὸ δεξί της χέρι τὸ παράθυρο λέγοντας:

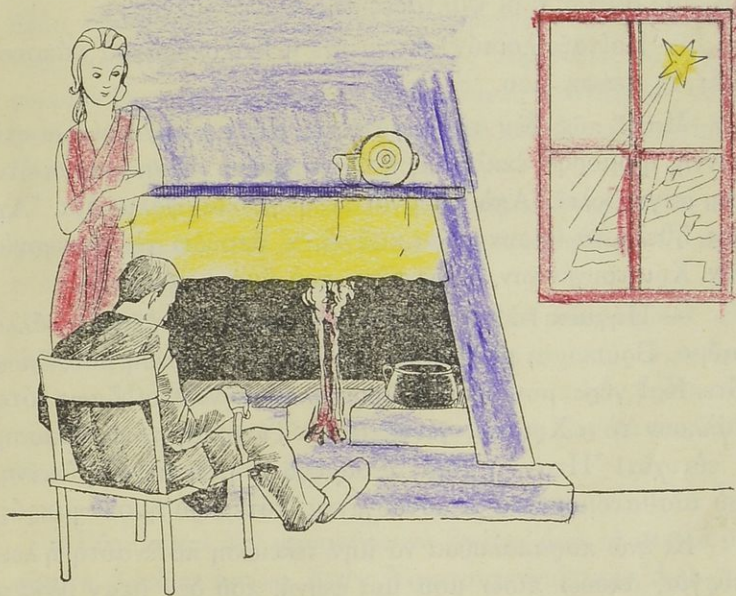
— Κοίταξε λοιπόν!

Ἄλλο θαῦμα! Τὰ νοτιομένα τζάμια εἶχαν καθαρίσει καί τὸ ἄστρο, πού φαινόταν ὡς τώρα κοινό, ἔλαμπε μὲ μιὰ καινούργια λάμψη, μαγική. Ἀπὸ κάτω του, τὸ συνηθισμένο ἀθηναϊκὸ τοπίο εἶχε χαθῆ καί τὸ ἀντικαθιστοῦσε ἓν ἄλλο, πού δὲν τὸ εἶχα ἰδεῖ ποτέ μου, παρὰ σὲ μιὰ παλιὰ ζωγραφιά, στὸ εἰκονοστάσι τοῦ πατρικοῦ μου σπιτιοῦ. Ἐν' ἀλλόκοτο βουνό, κάτι παράξενα σπιτάκια, μιὰ σπηλιά, μιὰ φάτνη, ἢ Παναγία, ὁ μικρὸς Χριστός, οἱ βοσκοὶ νά τὸν προσκυνοῦν, τὰ βοδάκια νά τὸν γλείφουν. Κι ἀπὸ κεῖ, ἓνας δρόμος ἄσπρος μακρινός, φιδωτός, ἀτέλειωτος, ὅπου περπατοῦν τρεῖς ὁδοπόροι, ζωηρὰ φωτισμένοι ἀπὸ τὶς ἀχτίνες τοῦ ἄστρου.

Σάσιτσα, ἔκανα τὸ σταυρό μου. Πῶς ἦταν δυνατὸ νά

βλέπω μὲ τὰ μάτια μου, ἀπὸ τὸ παράθυρό μου, ἔτσι ζωντανή τὴν παλιὰ ζωγραφιά; . . . Καὶ ὅμως νά! Οἱ τρεῖς Μάγοι, φορτωμένοι τὰ δῶρα τους, περπατοῦν, προχωροῦν πρὸς τὴ φάτνη, ἐνῶ οἱ ἀχτίνες τοῦ ἄστρου, περπατῶντας κι αὐτές, πέφτουν πάνω τους καὶ τοὺς φωτίζουν.

— Δὲ λείπει τώρα, συλλογίστηκα, παρὰ ν' ἀνοίξη κι ὁ οὐρανὸς καὶ νὰ φανοῦν οἱ Ἄγγελοι . . .

— Κοίταξε λοιπόν! Μοῦ ξαναλέει ἡ Καλοκυρά, σὰ νά-κουσε τὴ σκέψη μου.

Καὶ νά! Τὰ οὐράνια ἀνοίγουν σὲ ὑπέρολαμπρο φῶς — ὅπως στὴ ζωγραφιά, — κι οἱ Ἄγγελοι φαίνονται πλῆθος! Μὲ τ' ἄσπρα φτερά τους πετοῦν ἀπάνω ἀπὸ τὴ φάτνη καὶ μὲ τὶς γλυκιές τους φωνὲς ψάλλουν: « Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη . . . » Τὰ λόγια αὐτὰ δὲν τὰ βλέπω μόνο

γραμμένα μὲ χρυσὰ γράμματα στὸ μακρὸ ἐκεῖνο χαρτί, πού τὸ κρατοῦν ἀπλωμένο δυὸ Ἄγγελοι, ἀλλὰ καὶ τ' ἀκούω μὲ τ' αὐτιά μου, καθαρῶτατα. Καί, περίεργο πρᾶγμα! Ἡ μουσική τοῦ ἀγγελικοῦ ὕμνου εἶναι ἴδια κι ἀπαράλλαχτη, ὅπως τὴν ἄκουγα στὴν ἐκκλησιά τῆς πατρίδας μου, τότε πού ἤμουν μικρός!

— Μὰ ποιοὶ ψάλλουν λοιπόν, συλλογίστηκα. Οἱ Ἄγγελοι, πού βλέπω, ἢ οἱ ψαλτάδες τῆς Φανερωμένης;

— Κοίταξε λοιπόν! Ξαναεἶπε ἡ Καλοκυρά, σὰ νάκουσε πάλι τὴ σκέψη μου.

Μπά! πῶς δὲν τὴν εἶχα ἰδεῖ; Νά την, ἐκεῖ δίπλα στὴ φάτνη, ἢ ὄμορφη ἐκκλησιά, ἢ Φανερωμένη. Εἶναι καταφώτιστη, φεγγοβολεῖ. Ἀπὸ κεῖ βγαίνει ἡ γλυκιὰ ψαλμωδία. Ἄχ, πῶς ἤθελα νὰ ἤμουν μέσα κι ἐγώ, ν' ἀκούσω τὴ λειτουργία τῶν Χριστουγέννων, ὅπως τότε, πού ἤμουν μικρός!

— Πήγαινε! Μοῦ κάνει ἡ Καλοκυρά. Κι ἄξαφνα, ἄλλο θαῦμα. Βρίσκομαι μέσα στὴν ἐκκλησιά, στὴ θέση μου, ὅπως τότε. Καὶ γύρω μου ὅλοι οἱ δικοί, ὅλοι οἱ γνωστοί, ὅπως τότε. Ψάλλουν τὸ «Χριστὸς γεννᾶται»! Τί χαρά, τί ἀγαλλίαση, τί εὐτυχία! Ἦταν ἡ ἴδια, ἀπαράλλαχτη, ἢ μεγάλη ἐκεῖνη, πού αἰσθανόμουν τὰ Χριστούγεννα, τότε πού ἤμουν μικρός.

Κι ἐνῶ παρακαλοῦσα νὰ μὴν τελειώσῃ ποτὲ αὐτὴ ἡ λειτουργία, ἀκούω πίσω μου μιὰ φωνή, πού δὲν ἦταν βέβαια τῆς Καλοκυρᾶς.

— Δὲν εἶναι ὦρα νὰ πᾶτε στὸ κρεβάτι σας;

Ἦταν ἡ Μαργαρώ, ἡ ὑπηρέτριά μου.

Εἶχα ἀποκοιμηθῆ στὴ μικρὴ πολυθρόνα τοῦ μικροῦ μου γραφείου, μπροστὰ στὴ μικρὴ ἴμου σόμπα τὴ σβησμένη...

— Καληνύχτα, καὶ τοῦ χρόνου...

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

Προφυλακὲς Ὀλύτσικα Ἡπείρου, 24 Δεκεμβρίου 1912.

Ἐαστεριά· κλαράκι δὲν κουνιέται. Τὸ φεγγάρι φωτίζει καθαρά, κατακάθαρα τὰ βουνὰ τῆς Μανωλιάσας καὶ τοῦ Ὀλύτσικα, πὸν τέτοια ὥρα μᾶς φαίνονται διπλὰ στὸν ὄγκο καὶ στὸ ὕψος. Μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνη τὶς προφυλακὲς μας ἐπάνω σ' αὐτά, σωροὺς ἀπὸ φαντάρους ριγμένους τὸν ἕναν ἐπάνω στὸν ἄλλο, νὰ ξεκουράζωνται στὴν ἀστροφεγγιά, πὸν εἶναι γι' αὐτοὺς πολύτιμη· γιατί δὲν ἀφήνει τοὺς Ἀρβανίτες νὰ μεταχειριστοῦν ἕναν ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς τρόπους πὸν ξέρουν, τὸν αἰφνιδιασμό, γιὰ νὰ φτάσουν στὴ γραμμὴ καὶ νὰ τοὺς ἐπιτεθοῦν. Θ' ἀναπαυθοῦν ἀπόψε.

Ποὺ καὶ πού, κανέννας ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες μας πετιέται ξαφνικά καὶ δὸς του πάνω κάτω νὰ ζεστάνη λίγο τὸ παγωμένο του κορμί.

Τὸ δυνατὸ κρῦο μᾶς περσινιάζει τὰ κόκαλα καὶ κάνει τὴ μέση μας καὶ τὶς πλάτες νὰ πονοῦν.

— Μιὰ βραδιὰ εἶναι κι αὐτὴ καὶ θὰ περάση, βρὲ παιδιά· ὅλοι ὑποφέρουν σήμερα γιὰ τὴν πατρίδα· ὅλα θὰ περάσουν, εἶπα. Οὔτε κουβέντα πιά...

Γύριζα καὶ δὲν μπορούσα νὰ βγάλω ἀπὸ τὸ μυαλό μου, πὸς ἡ βραδιὰ ἐκείνη ἦταν Χριστουγεννιάτικη. Ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες μου κανέννας δὲν τὸ εἶχε σκεφθῆ.

Ἦμουν νευρικός καὶ προσπαθοῦσα νὰ συνηθίσω τὸν ἑαυτό μου στὴ συγκίνηση, πὸν θὰ δοκίμαζα μὲ τὴ χαρὰ τῶν στρατιωτῶν μου γιὰ κάτι ἔκτακτο, πὸν τοὺς προετοίμαζα γιὰ τὴ βραδιὰ αὐτή.

Βρισκόμουν ἀπέξω ἀπὸ τὸ καλυβάκι μας, ὅταν ἄκουσα τὸ στρατιώτη, πὸν ἔγραφε ἕνα γράμμα, νὰ ρωτᾷ πόσες τοῦ μηνὸς εἶχαμε. « Πρῶτα τὸν κὺρ λοχία », τοῦ εἶπε ἕνας.

— Είκοσι τέσσερες, τοῦ φώναξα κι ἀποτραβήχτηκα βιαστικός.

— Βρὲ παιδιά, εἴκοσι τέσσερες! Χριστούγεννα σήμερα καὶ δὲν τὸ σκεφτήκαμε... Γιὰ σκεφτῆτε, βρὲ παιδιά... Ἔφτασαν στ' αὐτιά μου τὰ λόγια αὐτὰ ἀπὸ δέκα στόματα.

Εἶχα ἀρκετὰ τραβηχτῆ ἀπὸ τὸ φυλάκιο, ὅταν εἶδα τοὺς φαντάρους μου ἕναν ἕνα νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ καλυβάκι καὶ νὰ μὲ πλησιάζουν· σὲ λίγο ἦταν ὅλοι γύρω μου.

— Ἀκοῦς, Χριστούγεννα, κὺρ λοχία, καὶ νὰ μὴν τὸ καταλάβουμε καθόλου!... Πῶς θὰ τὴν περάσουν τὴ σημερινὴ ἡμέρα τὰ καημένα τὰ σπίτια μας... Ἄχ! δόλια μάνα!

Καὶ κοίταζαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο κι ὅλοι μαζί ἐμένα. Τί ζητοῦσαν ἀπὸ μένα; κι ἐγὼ εἶχα σπίτι καὶ μάνα· ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ἐγὼ ἦμουν ὁ μόνος ἀνώτερός τους ἐκεῖ.

Ἦμαστε ὅλοι περισσότερο περήφανοι, γιατί μιὰ τέτοια μέρα τόσο ὑποφέραμε· ἦμουν ἀκόμη πιὸ εὐτυχῆς ἐγώ, γιατί περὶμένα ἔπειτα ἀπὸ λίγο κάτι νὰ παρουσιάσω στοὺς στρατιῶτες μου, πρὶν ἀπὸ μέρες τώρα ζοῦσαν μόνο μὲ ψωμί κι αὐτὸ σὰν ἀντίδωρο.

Σὲ λίγο ἕνας ἕνας τραβήχτηκαν πάλι στὸ καλυβάκι κι ἔμεινα μόνος.

Χριστούγεννα! Πῶς περνούσαμε ἄλλες χρονιὲς μὲ τὸν πατέρα, τὴ μητέρα καὶ τ' ἀδερφάκια μας! Ἀπὸ νωρὶς ψώνια καὶ ψώνια. Τὰ μικρὰ τί χαρὲς! Γέμιζε τὸ σπίτι ἀπὸ γέλια κι ἀπαιτήσεις.

— Μαμά, τὸ βράδυ νὰ μὲ σηκώσης νὰ πάω στὴν ἐκκλησία.

— Καλά, κοιμήσου τώρα, ἂν θέλῃς νὰ σηκωθῆς.

Πῶς πεταγόμαστε τὴ νύχτα ἀπὸ τὸν ὕπνο, ὅταν ἀκούαμε τὸ γλυκὸ, χαρμόσυνο ἦχο τῆς καμπάνας. Στὸ δρόμο ἐκεῖνο τὸ βράδυ κανένας φόβος· ἕνας ἕνας, νέοι, γέροι, γριές,

παιδιά, χωμένοι στα παλτά τους, τραβούσαν για την εκκλησία· αλήθεια πώς μᾶς ἄρεσε κι ἐμᾶς τῶν παιδιῶν ἡ εκκλησία ἐκεῖνο τὸ βράδυ· καὶ τὴν ἄλλη ἡμέρα τί χαρά! Χριστόψωμα, γαλοπούλες, φρούτα· παντοῦ γιορτάσιμα ροῦχα, στὰ σπίτια, στοὺς δρόμους, παντοῦ. Οὔτε σχολεῖο ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες, οὔτε τίποτε.

Καὶ τώρα, ἐπάνω στὸν Ὀλύτσικα, ἔχομε τὸ κανόνι γιὰ καμπάνα καὶ τὸ ὑπαιθρο γιὰ ἐκκλησία· κάτι εἴμαστε κι ἐμεῖς

τώρα. Πολλὲς φορές ὁ στρατηγὸς θὰ σκέφτηκε: «κι ἀπὸ κεῖ καλὰ εἴμαστε ἀσφαλισμένοι»· κι οἱ στρατιῶτες ἐπάνω στὴ Μανωλιάσα, πὺν τοὺς φυλάγαμε τὰ πλευρά, πάντα πὺν ἡσυχία θὰ κοιμόνταν, ὅταν μᾶς ἔνιωθαν πλάγι τους.

Τί τιμὴ αλήθεια! Καλὰ ἦταν τὰ περασμένα Χριστούγεννα, μὰ τὰ τωρινὰ εἶναι ἐκεῖνα, πὺν δὲ θὰ ξεχάσωμε ποτέ. Οἱ στρατιῶτες μου κοιμοῦνται· τί ὄνειρα νὰ βλέπουν; ἀσφαλῶς οἱ περισσότεροι θὰ εἶναι στὰ σπίτια τους, μερικοὶ καὶ στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ τους...

Βήματα ἀπὸ τὸ μονοπάτι, ποῦ εἶχα προσδιορίσει γιὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Δεναξᾶ καὶ τοῦ Πράγια, μ' ἔκαμαν νὰ τρέξω πρὸς τὰ ἐκεῖ.

— Καλῶς ὄρισες, Δεναξά· τί γίνεται, βρὲ παιδί; ποῦ εἶναι ὁ Πράγιας;

— Γειά σου, κὺρ λοχία· χρόνια πολλά· μὲ τὸ καλὸ στὰ σπίτια μας, καὶ τοῦ λόγου σου μὲ μακρὸν σπαθί.

Μὲ μακρὸν σπαθί· ὥστε τὸ καταλάβαιναν οἱ στρατιῶτες μου, ὅτι κάτι μποροῦσε νὰ βγῆ καὶ γιὰ μένα ἀπὸ τὴ νίκη, σκέφτηκα.

— Ὁ Πράγιας, κὺρ λοχία, ἐξακολούθησε ὁ Δεναξάς, ψήνει τὸ κρέας κάτω στὴ ρεματιά· σὲ μιὰ ὥρα θὰ εἶναι ἔτοιμο· ἔξι ὀκάδες χοιρινὸ πρῶτης γραμμῆς· ἔχομε κι ἀλάτι καὶ πιπέρι· ἓνα παγοῦρι κονιάκ, τρία κουτιά λουκούμια καὶ δυὸ ψωμιά χωριάτικα φίνα· μοῦ εἶπε ὁ ὑποσιτιστής, πὼς θὰ μᾶς στείλουν καὶ χριστόψωμα· μὰ αὐτά, νὰ σοῦ εἰπῶ, κὺρ λοχία, δὲν τὰ περιμένω· εἶδα νὰ δουλεύουν δυὸ τρεῖς στοὺς φούρνους ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ δὲν ἔλεγαν καλημέρα σὲ φούρναρη στὴν πατρίδα.

— Ἄφησε τὰ σακίδια, Δεναξά, ἀπέξω ἀπὸ τὸ καλύβι καὶ πήγαινε, παιδί μου, νὰ βοηθήσης τὸν Πράγια.

Ἔφυγε, κι ἐγὼ τράβηξα στὸ καλύβι. Τοὺς βρῆκα ὅλους νὰ κοιμῶνται.

— Ἐ, παιδιά, σηκωθῆτε, τοὺς εἶπα ἐπιτακτικά· δὲν ἐσεβάσθηκα ἐκείνη τὴ στιγμή τὸν ὕπνο τους.

Ξαφνιασμένοι πετάχτηκαν ὅλοι ἐπάνω κι ἄπλωσαν τὰ χέρια στὰ τουφέκια.

— Τί εἶναι; τί τρέχει, κὺρ λοχία; Εἶχαν συνηθίσει τόσον καιρὸ σὲ τέτοια ξυπνήματα.

— Καθίστε κάτω, τοὺς εἶπα· ἀφήστε τὰ ὄπλα· δὲν εἶναι τίποτε· κάτι ἤθελα νὰ σᾶς εἰπῶ.

Ἐκάθισαν ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλον, τακτοποιώντας τοὺς μανδύες καὶ τὶς παλάσκες τους, ποὺ τόσον καιρὸ τώρα ἔγιναν ἀναπόσπαστες ἀπὸ τὴν τουαλέτα τοῦ ὕπνου τους.

— Ἀκοῦστε, παιδιά, νὰ σᾶς εἰπῶ. Τέτοια ἡμέρα καὶ ὦρα — ἦταν περασμένα μεσάνυχτα — οἱ καμπάνες στὰ χωριά καὶ στὶς πόλεις χτυποῦν, κι οἱ Χριστιανοὶ πᾶνε στὴν ἐκκλησία νὰ γιορτάσουν τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ μας καὶ νὰ τοῦ ζητήσουν τὴν εὐλογία του. Κι ἐμεῖς ἐδῶ πάνω ποὺ εἴμαστε, δὲν ἐπάλαμε νὰ εἴμαστε χριστιανοὶ κι ἔχομε ἀκόμη περισσότερη ἀνάγκη ἀπὸ τὴ βοήθειά του. Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ σᾶς ξύπνησα νὰ κάνουμε τὴν προσευχή μας καὶ νὰ εἰποῦμε κανένα χριστουγεννιάτικο τροπάριο· ἐγὼ ξέρω μερικά, κι ἂν ξέρεη καὶ κανένας ἀπὸ σᾶς, τὸ λέει· δὲν ἔκανα καλά, παιδιά;

— Καλὰ ἔκανες, κύρ λοχία.

Γονάτισα καὶ γονάτισαν κι οἱ στρατιῶτες μου· ἔκανα τὸ σταυρὸ μου, τὸν ἔκαναν κι αὐτοὶ μὲ τὸ κεφάλι κάτω.

— « Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε. . . . »

Ἀκούστηκε σιγανή, ραγισμένη ἀπὸ τὴ συγκίνηση ἢ φωνὴ μου· μερικοὶ στρατιῶτες μου σταυροκοποῦνται διαρκῶς, κι ἄλλοι σταματοῦν γιὰ λίγο, γιὰ νὰ ξαναρχίσουν πάλι· ὅλοι μουρμουρίζουν καὶ βοηθοῦν. Τὰ δάκρυά μας κατρακυλοῦν στὶς ἄπλυτες γενειάδες μας· ἡ συγκίνηση μᾶς παρέλυε τὰ σαγόνια καὶ μᾶς ἔκοβε τὴ φωνὴ στὸ λαρύγγι.

Δὲν ξέρω πῶς τελείωσε ἐκεῖνο τὸ τροπάρι· ἕνας στρατιώτης ἀρχίζει τώρα δυνατώτερα:

— « Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει. . . »

Βοηθοῦμε ὅλοι καὶ κρατοῦμε τὸ ἴσο· ἡ πρώτη συγκίνηση πέρασε καὶ ἡ ψαλμωδία μας τώρα ἀκούεται πιὸ ἀρμονικῆ· δυὸ στρατιῶτες μου κρυφομιλοῦν καὶ πιάνοντας τὰ τουφέκια τους ἐτοιμάζονται νὰ βγοῦν· τοὺς κοίταξα στὰ μάτια.

— Νάρθουν κι ἐκεῖνοι οἱ καημένοι ν' ἀκούσουν λίγη λειτουργία, μοῦ εἶπαν καὶ ὑπονοοῦσαν τοὺς διπλοσκοπούς. Κι ἔφυγαν.

Τὰ λόγια αὐτὰ μὲ συγκίνησαν τόσο πολύ, ποὺ νόμισα γιὰ μιὰ στιγμή, πὼς θὰ σταματήση ἡ καρδιά μου. Τὸ στήθος μου στένευε, τὰ μάτια μου ἔτρεχαν, τὸ σῶμα μου ἔτρεμε.

Λειτουργία! Πραγματικὴ λειτουργία ἀπ' ἀνθρώπους ποὺ εἶχε ἐξαγνίσει ὁ πόλεμος καὶ ποὺ τὴν καρδιά τους πλημμύριζαν τὰ πιὸ εὐγενικὰ αἰσθήματα. Ἦταν πραγματικὴ προσευχὴ ἐκεῖνη.

— « Ἡ γέννησίς σου, Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν », ψάλλαμε τώρα. Τὴ στιγμή ἐκεῖνη οἱ διπλοσκοποῖ, ποὺ τοὺς ἄλλαξαν οἱ ἄλλοι δυό, ποὺ βγῆκαν πρωτύτερα, πρόβαλαν τὸ κεφάλι τους στὸ καλύβι. Ἐκαναν τὸ σταυρό τους καὶ γονάτισαν κι αὐτοί.

Δὲν ξέραμε τίποτε ἄλλο νὰ ποῦμε κι ἡ λειτουργία τελείωσε.

Οἱ στρατιῶτες μου σταυροκοπιόνταν ἀκόμη, ὅταν γύρισα μὲ τὸ σακίδιο, ποὺ εἶχε ἀφήσει ἔξω ἀπὸ τὸ καλύβι ὁ Δεναξᾶς ἄνοιξα ἓνα κουτὶ λουκούμια καὶ τὸ πρότεινα στοὺς στρατιῶτες μου νὰ πάρουν ἀπὸ ἓνα· τὸ πῆραν· τοὺς ἔδωσα καὶ τὸ παγούρι μὲ τὸ κονιάκ.

— Πιέτε λιγάκι, παιδιά, νὰ ξεσταθῆτε καὶ νὰ εὐχηθῆτε γιὰ τὴ σημερινὴ ἡμέρα.

Ἦπιαν ὅλοι καὶ τελευταῖος ἐγώ· τρέμαμε ὅλοι. Μερικοὶ δὲν μπορούσαμε οὔτε νὰ εὐχηθοῦμε· σηκώναμε μόνο τὸ παγούρι στὴν ὑγιὰ τῶν ἄλλων, χωρὶς νὰ μιλοῦμε καθόλου.

Νὰ κι ὁ Δεναξᾶς μὲ τὸν Πράγια μὲ τὸ ψημένο κρέας τεμαχισμένο σ' ἓνα ἀντίσκηνο· οἱ στρατιῶτες τὰ ἔχασαν.

— Ἄ! κὺρ λοχία, ποιὸς τὸ περιμένε! Κι ἔνωθα τὰ χέ-

ρια τους νὰ μοῦ χαϊδεύουν τὰ γένηια, τὰ μαλλιά, τὶς πλάτες, τὰ χέρια· ἢ εὐγνωμοσύνη τους γιὰ τὴ μικρὴ μου φροντίδα γι' αὐτοὺς μιὰ τέτοια ἡμέρα ξέσπασε στὰ χάδια ἐκεῖνα. Πόσο ἤμουν εὐχαριστημένος γιὰ τὴ δική τους εὐχαρίστηση.

— Ἐμπρός, παιδιά· τρῶτε, κι ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ τὸ Πάσχα νὰ τὸ κάνωμε στὰ σπίτια μας νικητές.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς ὅλοι ψαχουλεύαμε, χωρὶς νὰ τρώῃ κανεὶς. Ἡ συγκίνηση μᾶς εἶχε κόψει τελείως τὴν ὄρεξη.

Ὅποτε τὰ θυμήθηκα τὰ Χριστοῦγεννα ἐκεῖνα, ποτὲ δὲν μπόρεσα νὰ συγκρατήσω τὴν καρδιά μου νὰ μὴν τρέμῃ καὶ τὰ μάτια μου νὰ μὴν τρέχουν...

ΠΑΣΧΑ ΣΤΑ ΠΕΛΑΓΑ

Τὸ πλοῖο ὀλοσκότεινο ἔσκιζε τὰ νερὰ ζητώντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του. Δὲν εἶχε ἄλλο φῶς παρὰ τὰ δύο χρωματιστὰ φανάρια τῆς γέφυρας ξερβόδεξα· ἓνα ἄλλο φανάρι ἄσπρο ἀχτινοβόλο ψηλὰ στὸ πλωρὸ κατάρτι καὶ ἄλλο ἓνα μικρὸ πίσω στὴν πρύμνη του. Τίποτε ἄλλο.

Οἱ ἐπιβάτες ἦταν ὅλοι ξαπλωμένοι στὶς καμπίνες τους, ἄλλοι παραδομένοι στὸν ὕπνο καὶ ἄλλοι στοὺς συλλογισμοὺς. Οἱ ναῦτες καὶ θερμαστές, ὅσοι δὲν εἶχαν ὑπηρεσία, κοιμόνταν βαριά στὰ κρεβάτια τους. Ὁ καπετάνιος μὲ τὸν τιμονιερὴ ὀρθοὶ στὴ γέφυρα, μαῦροι ἴσκιιοι σχεδὸν ἐναέριοι, ἔλεγες, πὼς ἦταν πνεύματα καλόγνωμα, ποὺ κυβερνοῦσαν στὸ χάος τὴν τύχη τοῦ τυφλοῦ σκάφους καὶ τῶν κοιμισμένων ἀνθρώπων.

Ἐξαφνα ἡ καμπάνα τῆς γέφυρας σήμανε μεσάνυχτα. Μεσάνυχτα σήμανε καὶ ἡ καμπάνα τῆς πλώρης. Τὸ καμπανοχτύπημα γοργό, χαροῦμενο, ἐπέμενε νὰ ρίχνῃ τόνους μετα-

λικούς περίγυρα, κάτω στή σκοτεινή θάλασσα και ψηλά στον αστροφώτιστο ουρανό και να κραζή όλους στο κατάστρωμα. Και με μιᾶς τὸ σκοτεινὸ πλοῖο πλημμύρισε ἀπὸ φῶς, ἀπὸ θόρυβο, ἀπὸ ζωή. Ἄφησε τὸ πλήρωμα τὰ κρεβάτια του και οἱ ἐπιβάτες τὶς καμπίνες τους.

Ἐμπρὸς στὴν πλώρη και στὴν πρύμνη πίσω, ἀνυπόμονα ἔφευγαν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ναύκληρου τὰ πυροτεχνήματα, ἔφταναν, λές, τ' ἀστέρια κι ἔπειτα ἔσβηναν στὴν ἄβυσσο.

Τὰ ξάρτια, τὰ σκοινιά, οἱ κουπαστὲς ἔλαμπαν σὰν ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὰ κεριά. Καὶ δὲν ἦταν ἐκείνη τὴ στιγμή τὸ καράβι παρὰ ἓνα μεγάλο πολυκάντηλο, ποὺ ἔφευγε ἐπάνω στὰ νερὰ σὰν πυροτέχνημα.

Ἡ γέφυρα στρωμένη με μιὰ μεγάλη σημαία ἔμοιαζε ἁγιοτράπεζα. Ἐνα κανίστρι με κόκκινα αὐγὰ και ἓνα με λαμπροκούλουρα ἦταν ἐπάνω. Ὁ πλοίαρχος σοβαρός, με ἓνα κερὶ ἀναμμένο στὸ χέρι, ἄρχισε νὰ ψάλλη τὸ «Χριστὸς Ἄνέστη!». Τὸ πλήρωμα κι οἱ ἐπιβάτες γύρω του ξεσκούφωτοι και με τὰ κεριὰ στὰ χέρια ξανάλεγαν τὸ τροπάρι ρυθμικά και με κατάνυξη.

— Χρόνια πολλά, κύριοι! . . . Χρόνια πολλά, παιδιά μου! . . . εὐχήθηκε ἅμα τελείωσε τὸν ψαλμό, γυρίζοντας πρῶτα στοὺς ἐπιβάτες κι ἔπειτα στὸ πλήρωμα ὁ πλοίαρχος.

— Χρόνια πολλά, καπετάνιε, χρόνια πολλά! . . . Ἀπάντησαν ἐκείνοι ὁμόφωνα.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια σας, κύριοι! Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, παιδιά, ξαναεῖπε ὁ πλοίαρχος, ἐνῶ ἓνα μαργαριτάρι φάνηκε στὴν ἄκρη τῶν ματιῶν του.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, καπετάνιε!

Ἐπειτα πέρασε ἓνας ἓνας, πρῶτα οἱ ἐπιβάτες, ἔπειτα τὸ πλήρωμα, πῆραν ἀπὸ τὸ χέρι του τὸ κόκκινο αὐγὸ και τὸ

λαμπροκούλουρο κι ἄρχισαν πάλι οἱ εὐχὲς καὶ τὰ φιλήματα.

—Χριστὸς Ἄνέστη.

—Ἄληθινὸς ὁ Κύριος.

—Καὶ τοῦ χρόνου σπίτια μας...

Οἱ ἐπιβάτες τράβηξαν στὶς θέσεις τους νὰ φᾶνε τὴ μαγερίτσα. Οἱ ναῦτες ζευγαρωτὰ στοὺς διαδρόμους τσοῦγκριζαν τ' αὐγά τους, γελοῦσαν, σπρώχνονταν συναμεταξὺ τους, ἔτρωγαν λαίμαργα, καλοχρονίζονταν σοβαρὰ καὶ κοροϊδευτικά.

Ἔπαψε τὸ καμpanοχτύπημα· ἓνα ἓνα ἔσβησαν τὰ κεριά. Τὸ καράβι βυθίστηκε πάλι στὴν ἡσυχία του. Ὁ καπετάνιος καὶ ὁ τιμονιέρης καταμόναχοι ἐπάνω στὴ γέφυρα, πνεύματα θαρρεῖς ἐνάερια, ἐξακολουθοῦσαν τὴ δουλειά τους σιωπηλοὶ καὶ ἄγρυπνοι.

—Γραμμὴ!

—Γραμμὴ!

Καὶ τὸ πλοῖο ὀλοσκοτέينو πάλι ἐξακολούθησε νὰ σκίζη τὰ νερά, ζητώντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του.

ΤΟ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ

—Ποῦ πᾶς, καραβάκι, μὲ τέτοιον καιρό ;
 Σὲ μάχεται ἡ θάλασσα· δὲν τὴ φοβάσαι ;
 Ἄνεμοι σφυρίζουν καὶ πέφτει νερό . . .
 Ποῦ πᾶς, καραβάκι, μὲ τέτοιον καιρό ;

—Γιὰ χώρα πηγαίνω πολὺ μακρινὴ.
 Θὰ φέξουνε φάροι πολλοὶ νὰ περάσω.
 Βοριάδες, νοτιάδες θὰ βρῶ, μὰ θὰ φτάσω
 μὲ πρίμο ἀγεράκι, μ' ἀκέριο πανί.

—Κι οἱ κάβοι ἂν σοῦ στήσουν τὴ νύχτα καρτέρι ;
 Ἄπάνω σοῦ ἂν πέση τὸ κύμα θεριὸ
 καὶ πάρη τοὺς ναῦτες καὶ τὸν τιμονιέρη ;
 Ποῦ πᾶς, καραβάκι, μὲ τέτοιον καιρό ;

—Ψηλὰ στὸ ἐκκλησιάκι τοῦ βράχου, ποὺ ἀσπρίζει,
 γιὰ μένα ἔχουν κάμει κρυφὴ λειτουργία·
 ὄρθὸς ὁ Χριστὸς τὸ τιμόνι μου ἀγγίζει,
 στὴν πλώρη μου στέκει ἡ Παρθένα Μαρία.

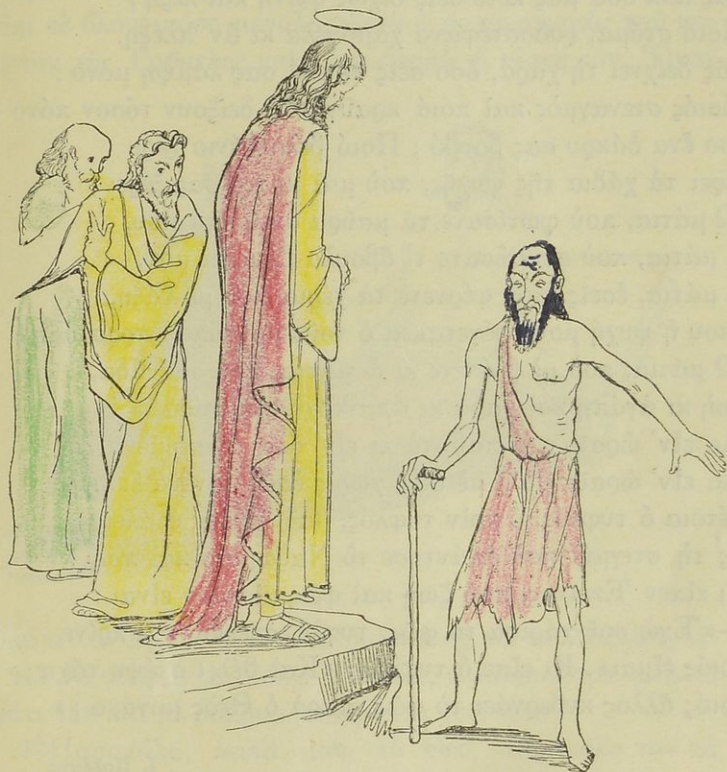
Ζαχ. Παπαντωνίου

Ο ΤΥΦΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

Εἶπεν Ἐκεῖνος, ποὺ ζωὴ καὶ φῶς αἰώνιον εἶναι :
 —«Στὴν Κολυμβήθρα τοῦ Σιλωὰμ σύρε, τυφλέ, καὶ πλύνε
 τ' ἄφωτα μάτια σου». Καὶ νά, πρὶν κὰν προφτάση ἀκόμα
 νὰ πλύνῃ ἀπὸ τὴν ὄψη του τὸ λασπωμένο χῶμα,
 ζωῆς ποτάμι ἀνάβρυσε, φωτὸς πλημμύρα ἐχύθη
 στὴ διψασμένη του ψυχὴ, στὰ σκοτεινὰ του στήθη
 κι ἔκραξ' ὀλόχαρος, ψηλὰ σηκώνοντας τὰ χέρια :

— «^Ω! πόσο ώραϊο εἶναι τὸ φῶς! Πῶς ἀγκαλιάζει ἀκέρια
τὴν πλάση! Πῶς χωρίζονται τὰ χρώματα μπροστά του!
Αὐτὴ εἶν' ἡ γῆ, πὸν ξέφευγε τὰ βήματά μου κάτω;
Αὐτοὶ εἶν' οἱ κάμποι, τὰ βουνά, τὰ δέντρα; Αὐτὴ εἶν' ἡ μέρα,
πὸν μὲς στὴ νύχτα τὴ βαθιὰ τὴν ἀκουγα; ^Ω μητέρα,

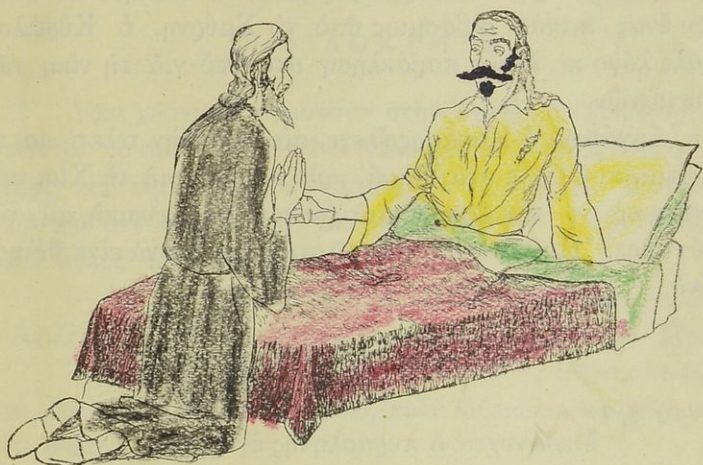

ἐσύ^οσαι, πὸν μ' ἐγέννησες καὶ μ' ἔκανες νὰ νιώσω
πόσο γλυκιὰ θάν' ἡ ζωὴ γιὰ ὅσους τὴ βλέπουν, πόσο
πικρὴ γι' αὐτούς, πὸν τὴν ἀκοῦν βαθιὰ φυλακισμένοι
στὰ κάτεργα τῆς σκοτεινιάς, ξένοι στὸν κόσμον, ξένοι,
πίσω ἀπ' ἀδιάβατο βουνὸ μὲ δίχως μονοπάτια!

ὦ μάτια, ποῦ μὲ βλέπετε καὶ ποῦ σᾶς βλέπω, ὦ μάτια,
 θρόνοι, ποῦ κάθεται ἡ ψυχὴ στὰ δυό σας μοιρασμένη
 καὶ ἀναγαλλιάζει λαμπερὴ καὶ ἀθανασία προσμένει,
 ὦ μάτια, ποῦ μὲ τῆ ζωῆ μὲ δένετε μὲ τόσα,
 μὲ τόσα νήματα χρυσά, μ' ὅσες ματιές, ποιά γλῶσσα
 μᾶς λέει ὅσα μᾶς λέτε σεῖς δίχως φωνὴ καὶ λέξι ;
 Ποιό στόμα, ροδοστέφανα χαμόγελα καὶ ἄν πλέξι,
 μᾶς δείχνει τὴ χαρὰ, ὅσο σεῖς σὲ μιά σας λάμψη μόνο ;
 Ποιός στεναγμὸς καὶ ποιά κραυγὴ θὰ δείξουν τόσον πόνο
 ὅσο ἓνα δάκρυ σας βουβό ; Ποιό βελουδένιο χέρι
 ξέρει τὰ χάρδια τῆς ψυχῆς, ποῦ μιὰ ματιὰ σας ξέρει ;
 ὦ μάτια, ποῦ φωτίσατε τὰ μαῦρα ὄνειράτά μου,
 ὦ μάτια, ποῦ στυλώσατε τ' ἄβουλα βήματά μου,
 ὦ μάτια, ἐσεῖς, ποῦ φέρνετε τὰ χέρια μου μὲ τάξι,
 ὅπου ἡ ψυχὴ μου ὀρέγεται καὶ ὁ νοῦς μου ὅπου προστάξι !
 ὦ μάτια, ποῦ μὲ βλέπετε καὶ ὦ μάτια, ποῦ σᾶς εἶδα,
 ζωὴ καὶ ἀγάπη καὶ χαρὰ καὶ ἀπαντοχὴ καὶ ἐλπίδα
 ὅλα εἶν' ὄραϊα καὶ ποθητὰ καὶ εἶν' ὅλα ἀγαπημένα,
 ὅλα εἶν' ὄραϊα μαζί μὲ σᾶς, χωρὶς ἐσᾶς κανένα ! . . . »
 Τέτοια ὁ τυφλός, ὁ πρὶν τυφλός, βαδίζοντας ἐλάλει
 ὡς τῆ στιγμῆ, ποῦ ἀπάντησε τὸ Ναζωραῖο καὶ πάλι .
 Κι εἶπεν Ἐκεῖνος, ποῦ ζωὴ καὶ φῶς αἰώνιον εἶναι :
 — « Ἐγὼ σοῦ χάρισα τὸ φῶς, τυφλέ, σκέψου καὶ κρίνε
 ποιός εἶμαι ». Κι εἶπε ὁ τυφλός : « Καὶ θέλει σκέψη τάχα ;
 ποιός ἄλλος κυβερνάει τὸ φῶς, παρὰ ὁ Θεὸς μονάχα ; »

ΕΥΣΕΒΕΙΑ

Ὁ Καραϊσκάκης ἄρρωστος βαριά πῆγε στὴ Δομνίτσα τῆς Εὐρυτανίας, ὅπου ἀρκετὸν καιρὸ τὸν φιλοξενοῦσαν οἱ φίλοι του Γιολδασαῖοι. Μεταξὺ ἄλλων τὸν ἔβλεπε ταχτικά καὶ ὁ εὐσεβέστατος παπὰς Παπαγιάννης Φαρμάκης. Αὐτὸς ἔλεγε κατόπι σὲ ὅλους πόσο μεγάλος ἦταν ὁ πατριωτισμὸς τοῦ καπετάνιου τῆς Ρούμελης καὶ πόσο θερμὴ ἡ πίστη του. Ὅταν

μιὰ μέρα τὸν προσκάλεσε ὁ Καραϊσκάκης νὰ τοῦ διαβάσῃ εὐχές, γιὰ νὰ γίνῃ καλά, μόλις τὸν εἶδε, ἀνασηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι του καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια τοῦ εἶπε:

☩ Παρακάλα, παπά μου, τὸ Θεό, παρακάλα τον νὰ γίνω καλά γιὰ τὸ Γένος. Καὶ λιπόθυμος ἀπὸ τοὺς πόνους ἔπεσε στὸ κρεβάτι. οφρ

Ὁ Κανάρης, ὁ Ὑδραῖος Πιπίνος κι οἱ σύντροφοί τους, πρὶν μπουὺν στὰ πυροπολικά καὶ κινήσουν ἀπὸ τὰ Ψαρά γιὰ

τῆς Χίου τὸ κατόρθωμα, λειτουργήθηκαν στὴν ἐκκλησία καὶ μετέλαβαν.

Καὶ πάλι, ἅμα γύρισαν στὰ Ψαρὰ μετὰ τὸ κάψιμο τῆς ναυαρχίδας, τράβηξαν ἴσια στὴν ἐκκλησία. Ἐμπρὸς μπῆκαν οἱ παπάδες μὲ τὰ ἐξαπτέρυγα, ὕστερα οἱ προύχοντες Ψαριανοὶ μὲ τοὺς νικητὲς στὴ μέση καὶ πίσω ὅλος ὁ λαὸς τρελὸς ἀπὸ τὴ χαρὰ του.

Μετὰ τὴ δοξολογία ἔγινε λιτανεία γύρω στὴν πόλη μὲ μεγάλη κατάνυξη. Ὑστερα γύρισαν πάλι στὴν ἐκκλησία, ὅπου ἓνας παπὰς σεβάσμιος ἀπὸ τὴ Σμύρνη, ὁ Κύριλλος, ἔβγαλε λόγο καὶ ἔκαμε παράκληση στὸ Θεὸ γιὰ τὴ νίκη τῶν Χριστιανῶν.

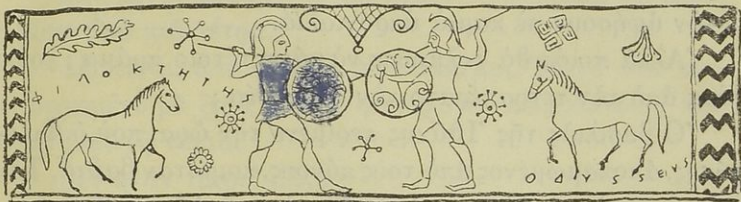
Ἀργότερα ὁ Κανάρης ἔλεγε, πὼς ἀπὸ τὴν τελετὴ καὶ τὴ λιτανεία, πού ἔγινε στὰ Ψαρά, πρὶν κινήση γιὰ τὴ Χίο, τοῦ φάνηκε σὰ νὰ τὸν ἄρπαξε μιὰ δύναμη ὑπερφυσικὴ καὶ τὸν γιγάντωσε. Ἦρθε στιγμὴ καὶ τοῦ φαινόταν σὰ νὰ εἶχε θέληση θεϊκὴ.

ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Μεσάνυχτα ὁ πυροπολητὴς ἐγύρισε
καὶ πήδησε ἀπ' τὸ γρήγορο καΐκι
πιστός, νὰ φέρῃ μὲ τὰ πόδια ὀλόγυμνα
στὴν ἐκκλησιὰ τὸ τάμα γιὰ τὴ νίκη.

Τὸ χέρι, πὸν ἄτρεμο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ — τὸ φοβερὸ τὸ χέρι —
τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγία ἀνάφτει ἐν' ἁγιοκέρι. (ἔ)

Γ. Δροσίνης

Ο ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Δέκα χρόνια πολεμοῦσαν στήν Τροία οἱ Ἕλληνες. Σκοτώθηκε τὸ πιὸ ἀντρειωμένο παλικάρι τῶν Ἑλλήνων, ὁ Ἀχιλλέας καὶ τῆς Τροίας τὸ καμάρι, ὁ Ἔκτορας. Ὅστοςο τὸ κάστρο δὲν ἔπεφτε. Οἱ Ἕλληνες ρώτησαν τὸ μάντη Κάλχα καὶ αὐτὸς τοὺς ἀποκρίθηκε:

— Δὲ θὰ πέση τὸ κάστρο, ἂν δὲ φέρετε τὸ παιδί τοῦ Ἀχιλλέα καὶ τὸ Φιλοκτῆτη, ποὺ ἔχει τὰ βέλη τοῦ Ἡρακλῆ.

Ἀμέσως ὁ Ὀδυσσεύς καὶ ὁ Διομήδης πῆγαν κι ἔφεραν τὸ Νεοπτόλεμο. Μὰ δύσκολο, πολὺ δύσκολο, νὰ φέρουν καὶ τὸ Φιλοκτῆτη.

Γιατὶ οἱ Ἕλληνες εἶχαν φερθῆ πολὺ ἄσκημα στὸν ἥρωα τὸν καιρό, ποὺ πῆγαιναν στήν Τροία.

Τὰ ἑλληνικὰ καράβια, γιὰ νὰ πάρουν νερό, ἄραξαν σὲ κάποιον νησί κι ὁ Φιλοκτῆτης βγῆκε ἔξω νὰ κυνηγήσῃ. Ἐκεῖ ἓνα φίδι φαρμακερὸ τὸν δάγκασε στὸ πόδι.

Τὸν πῆραν οἱ σύντροφοί του καὶ τὸν ἔβαλαν στὸ καράβι. Μὰ ἡ πληγὴ τὸν πονοῦσε τόσο πολὺ, ποὺ δὲν ἔπαυε νὰ βογγᾶ μέρα καὶ νύχτα. Καὶ τὸ πιὸ χειρότερο, ἡ πληγὴ του ἔβγαζε τόσο ἄσχημη μυρωδιά, ποὺ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ τὸν πλησιάσῃ.

Ἀποφάσισαν τότε νὰ τὸν βγάλουν ἀπὸ τὸ καράβι καὶ νὰ τὸν ἀφήσουν σὲ καμιὰ ἀκρογιαλιά.

Ἄλλὰ ποιὸς θὰ τολμοῦσε νὰ κάμῃ τέτοιο πράμα ; ποιὸς ἄλλος ἀπὸ τὸν τετραπέρατο τὸν Ὀδυσσεά ;

Ὁ βασιλιάς τῆς Ἰθάκης περίμενε τὴν ὥρα, πὸν ὁ Φιλοκτῆτης, ἀποκαμωμένος ἀπὸ τοὺς πόνους, κοιμόταν βαθιά. Τὸν ἔβαλε σιγὰ σὲ μιὰ βάρκα καὶ τὸν ἔβγαλε στὴ Λῆμνο. Τοῦ ἄφησαν κάμποσα ροῦχα, ξύλα γιὰ ν' ἀνάψῃ φωτιά, τὰ ὄπλα του καὶ λίγες τροφές. Ἐπειτα γύρισαν πάλι στὸ στόλο.

Ἡ Λῆμνος ἦταν τότε παντέρημη. Ἄνθρωποι δὲν κατοικοῦσαν, καὶ στὰ ξερὰ βουνά της δὲ φύτρωνε παρὰ λίγο χορτάρι καὶ κάπου κάπου κανένα χαμόκλαδο.

Ὁ Φιλοκτῆτης, ἅμα ξύπνησε καὶ εἶδε τὴ θέση του, πῆγε νὰ τρελαθῆ ἀπὸ τὸ κακό του. Ἄλλὰ μὲ τὸν καιρὸ συνήθισε· κοιμόταν σὲ μιὰ σπηλιά κι ἔτρωγε ἀγριοπούλια, πὸν κυνηγοῦσε μὲ τὰ βέλη του.

Μὰ ἡ πληγὴ του ἦταν ἀγιάτρευτη καὶ κανένα βοτάνι δὲ βρισκόταν νὰ τοῦ μαλακώσῃ τοὺς πόνους. Ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα σάπιζε τὸ πόδι του κι ὅσο πήγαινε, πιδὸ δύσκολα περπατοῦσε. Ποιὸς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες θὰ τολμοῦσε νὰ βγῆ τώρα στὴ Λῆμνο καὶ νὰ πῆ τοῦ Φιλοκτῆτη νὰ πάῃ νὰ πολεμήσῃ μαζί τους, ἔπειτα ἀπὸ τὴν πρώτη τους ἀδιαντροπιά ; ἀποφάσισαν πάλι νὰ στείλουν τὸν Ὀδυσσεά.

Ὁ βασιλιάς τῆς Ἰθάκης πρόθυμα δέχτηκε. Πῆρε μαζί του τὸ Νεοπτόλεμο, μπῆκε στὸ καράβι καὶ δὲν ἄργησε ν' ἀράξῃ στὴν ἀκρογιαλιά τῆς Λήμνου.

— Ἐσὺ νὰ τραβήξῃς μπροστά, εἶπε στὸ γιὸ τοῦ Ἀχιλλέα, κι ἐγὼ θὰ ἔρθω ἀπὸ πίσω. Νὰ πᾶς σὲ κείνη τὴ σπηλιά.

Ὁ Νεοπτόλεμος τραβήξε καὶ μπῆκε στὴ σπηλιά, μὰ πάλι ξαναγύρισε.

—Δὲν εἶναι μέσα ; τὸν ρώτησε ὁ Ὀδυσσεύς, κουμμέ-
νος πίσω ἀπὸ μιὰ πέτρα.

—Δὲν εἶναι, ἀπάντησε ὁ Νεοπτόλεμος. Μόνο ἓνα κρε-
βάτι στρωμένο μὲ ξερὰ φύλλα φανερώνει, πὼς κάποιος κοι-
μήθηκε ἐκεῖ τὴ νύχτα.

—Δὲν ἦταν τίποτ' ἄλλο ;

—Ἐνα ξύλινο ποτήρι καὶ κάμποσα ξερὰ φύλλα, ἀπὸ
κρεῖνα ποὺ βάζουν στὶς πληγές.

—Ἐδῶ λοιπὸν βρῖσκεται ! Ἄ ! νάτος ἔρχεται, εἶπε ὁ
Ὀδυσσεύς. Πρόσεξε νὰ κάμης, ὅπως σοῦ εἶπα· καὶ στριμώ-
χτηκε πάλι πίσω ἀπὸ τὴν πέτρα.

Γυρίζει τότε ὁ Νεοπτόλεμος νὰ πάη στὴ σπηλιὰ καὶ βλέ-
πει τὸν ἦρωα ντυμένο μὲ κουρέλια. Τὸ πρόσωπό του ἦταν κα-
ταξαρωμένο ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς πόνους, τὰ γένηια του ἄγρια
καὶ μεροδεμένα καὶ πιδ ἄγρια τὰ μαλλιά του.

Σάστισε ὁ Φιλοκτῆτης, ἅμα εἶδε ἄνθρωπο μὲ ροῦχα
ἐλληνικά.

—Ποιὸς εἶσαι, καλὸ μου παλικάρι ; ρώτησε μὲ καλο-
σύνη τὸ Νεοπτόλεμο.

—Ἕλληνας εἶμαι, ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος.

—᾽Ω, τί γλυκιὰ φωνή ! Πόσον καιρὸ εἶχα νὰ τὴν
ἀκούσω ! Καὶ τίνος εἶσαι ;

—Εἶμαι ὁ γιὸς τοῦ Ἀχιλλέου, ὁ Νεοπτόλεμος.

—Πὼς βρέθηκες ἐδῶ ; μὴν τάχα πᾶς, γιὰ νὰ βοηθή-
σης τοὺς Ἕλληνες νὰ πάρουν τὴν Τροία ;

—᾽Οχι ! Ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Τροία καὶ γυρίζω στὴν πα-
τρίδα μου.

—Γιατί ; ρώτησε μὲ περιέργεια ὁ Φιλοκτῆτης. Τὴν
πῆραν τὴν Τροία ; ἔρχονται καὶ τ' ἄλλα τὰ καράβια ;

—Τίποτε δὲν ξέρω. Ἔχω πολὺν καιρὸ ποὺ ἔφυγα. Μά-

λωσα μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ πῶς πολὺ μὲ τὸν πανοῦργον τὸν Ὀδυσσεά. Ἀκοῦς, νὰ μὴ θέλῃ νὰ μοῦ δώσῃ τὰ ὄπλα τοῦ πατέρα μου! Πρόσθεσε μὲ θυμό.

—Τὸν ἄθλιο! Φώναξε ὀργισμένος κι ὁ Φιλοκτῆτης· πολὺ θὰ σὲ παρακαλέσω, καλὸ μου παλικάρι, νὰ μὲ πάρῃς καὶ μένα στὸ καράβι καὶ νὰ μὲ ξαναφέρῃς στὴν πατρίδα μου.

—Μὲ μεγάλη μου εὐχαρίστηση, εἶπε ὁ Νεοπτόλεμος, ἀλλὰ ποιὸς εἶσαι;

—Εἶμαι ὁ Φιλοκτῆτης.

—Ὁ Φιλοκτῆτης! Κάνει ὁ Νεοπτόλεμος, σὰ νὰ μὴν τὸν ἤξερε. Μὲ πῶς μεγάλη μου χαρὰ τώρα θὰ σὲ πάρω στὸ καράβι μου, μὰ θὰ σοῦ ζητήσω κάποια χάρη.

—Τί θέλεις; ρώτησε ὁ Φιλοκτῆτης.

—Ἄκουσα, πὼς ἔχεις τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη τοῦ Ἡρακλῆ. Ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ τὰ ἰδῶ. Δῶσε μού τὰ καὶ σὺ ἐτοιμάσου νὰ φύγωμε.

Χωρὶς νὰ βάλῃ κακὸ στὸ νοῦ του ὁ Φιλοκτῆτης, ἔδωσε τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη στὸ Νεοπτόλεμο. Ἔπειτα χαρούμενος, πὼς θὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του, πῆγε νὰ ἐτοιμαστῇ.

—Ἐμπρός, πᾶμε, παιδί μου, εἶπε βγαίνοντας σὲ λίγο ἀπὸ τὴ σπηλιά, ἔτοιμος γιὰ ταξίδι.

Ὁ Νεοπτόλεμος συγκινήθηκε ἀπὸ τὴν τόση ἐμπιστοσύνη, ποὺ τοῦ ἔδειχνε ὁ Φιλοκτῆτης.

—Θὰ ἤθελες νὰ πᾶμε μαζὶ στὴν Τροία; τὸν ρωτᾷ.

—Ποτέ! Φωνάζει ἄγρια καὶ ἀποφασιστικὰ ὁ ἄλλος.

—Μὰ ξέρεις, πὼς μόνον μὲ τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη σου θὰ παρθῇ. Θ' ἀποκτήσῃς δόξα ἀθάνατη.

—Δὲ θέλω τέτοια δόξα, φώναξε πάλι ὁ Φιλοκτῆτης.

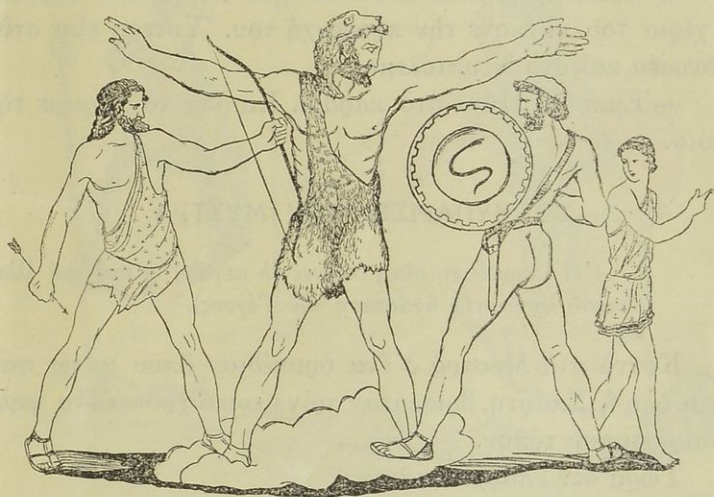
—Μὰ ἐγὼ πρέπει νὰ γυρίσω πάλι ἐκεῖ, λέει ὁ Νεοπτόλεμος.

—Ἔτσι λοιπόν! Μὲ γέλασες, γιὰ νὰ μοῦ πάρης τὰ βέλη; λέει πικραμένος ὁ Φιλοκτῆτης. Κρίμα σὲ σένα. Ὁ Ἄχιλλεύς ποτὲ δὲ θὰ ἔκανε ἔτσι!

Ντραπήκε ὁ Νεοπτόλεμος, ὅταν ἄκουσε τὰ λόγια τοῦ Φιλοκτῆτη καὶ τοῦ λέει :

—Νά, πάρε πίσω τὰ βέλη σου. Δὲ θέλω μὲ τὴ βία νὰ σὲ ἀναγκάσω νὰ πᾶμε στὴν Τροία. Ψεύτης ἐγὼ ποτὲ δὲ θὰ γίνω.

—Θὰ τὸν ἀναγκάσω ἐγὼ! Φωνάζει ὁ Ὀδυσσεύς. Καὶ πετιέται πίσω ἀπὸ τὴν πέτρα.

—Ἄθλιε! βγάζει μιὰ φωνὴ ὁ Φιλοκτῆτης. Κι ἀμέσως βάζει στὴ χορδὴ τοῦ τόξου ἓνα φαρμακωμένο βέλος.

Ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ ἓνα σύννεφο ἀστραφτερὸ ἔσκασε ἀνάμεσά τους καὶ φανερῶνεται ὁ Ἡρακλῆς.

—Μή, φίλοι μου! Φωνάζει δυνατὰ. Πρέπει νὰ ξέρετε, πὼς μὲ τὶς φιλονικίες σας φέρνετε μεγάλη καταστροφὴ στὴν

πατρίδα σας. Εἶναι θέλημα τῶν θεῶν, Φιλοκτήτη, νὰ πᾶς στὴν Τροία καὶ πρέπει νὰ πᾶς ! Συλλογίσου πόσα καὶ πόσα τράβηξα ἐγώ, γιὰ νὰ ἀποκτήσω τὴν ἀθανασία. Τὰ βέλη μου δὲν πρέπει νὰ χύσουν ἀδελφικὸ αἷμα, μὰ τὸ αἷμα ἐκείνου, ποὺ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ νὰ γίνῃ ὁ τρομερὸς αὐτὸς πόλεμος. Θὰ σοῦ γιαιτρέψῃ τὴν πληγὴ ὁ ξακουσμένος γιαιτρός, ὁ Ποδαλείριος· θὰ νικήσῃς τοὺς Τρωαδίτες καὶ θὰ γυρίσῃς στὴν πατρίδα δοξασμένος καὶ φορτωμένος μὲ πλούσια λάφυρα.

Ὁ Φιλοκτήτης ἄκουσε τὸ θέλημα τῶν θεῶν. Σήκωσε τὰ χέρια του καὶ ἔκανε τὴν προσευχὴ του. Ὑστερα εἶπε στὸν Ὀδυσσεά καὶ στὸ Νεοπτόλεμο :

— Ἐμπρός ! Πᾶμε στὸ καράβι. Καιρὸς νὰ πάρωμε τὴν Τροία.

ΤΟ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΡΑ

(Ἡ παράδοση αὐτὴ δείχνει τὴ μεγάλη πίστη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ στὴν ἀνάσταση τοῦ Γένους).

Κοντὰ στὸ Μυστρὰ σ' ἓνα ὄροπέδιο, ὅπου κάτω φαίνεται ὅλη ἡ Σπάρτη, βρισκόταν πρὶν μερικὰ χρόνια ἓνα ψηλὸ κυπαρίσσι τοῦ τόπου.

Τώρα δὲν ὑπάρχει πιά.

Κάποιος ἀναψε φωτιά ἐκεῖ κοντὰ χωρὶς νὰ σκεφτῇ τὸ καημένο τὸ γέρικο τὸ δέντρο καὶ οἱ σπίνθες ἔπεσαν ἐπάνω του καὶ ἔπιασε φωτιά καὶ κήκε. *ρ.*

Αὐτὸ τὸ κυπαρίσσι φυτεύτηκε πολὺ περίεργα.

Ὅταν οἱ Τοῦρκοι ἦταν ἀκόμη στὸν τόπο μας, ἓνας μεγάλος πασὰς ἤρθε μιὰ μέρα σ' αὐτὸ τὸ μέρος νὰ πάρῃ τὸν ἀέρα του. Ἔδωσε διαταγὴ στοὺς δούλους του νὰ τοῦ ψήσουν ἓνα ἀρνὶ στὴ σούβλα καὶ κάθισε ἐκεῖ καὶ ἄρχισε νὰ τρώῃ.

Εἶχε μαζί του ἓνα βοσκό, χριστιανό, πού τὸν ὑπηρετοῦσε· καὶ καθὼς τὸ παιδί στεκόταν ἐκεῖ πάνω καὶ κοίταζε αὐτὸ τὸ ἔκτακτο θέαμα, τοὺς κάμπους μὲ τὰ δέντρα, τὰ τρεχούμενα νερὰ καὶ τὰ βουνὰ τριγύρω, ἀναστενάξε βαθιά.

Ὁ παστὰς τὸν ἄκουσε καὶ ρώτησε :

—Τί ἔχεις, Ἑλληνόπουλο ; γιατί ἀναστενάξεις ἔτσι ;

—Καὶ πῶς νὰ μὴν ἀναστενάζω ἔτσι, ἀφέντη ;

—Τί σοῦ χάλασε τὴν καρδιά ;

—Καὶ πῶς νὰ μὴν κλαίῃ ἡ καρδιά μου, ὅταν ξέρω, πῶς ὄλος αὐτὸς ὁ ὠραῖος τόπος καὶ αὐτὰ τὰ τρεχούμενα νερὰ καὶ τὰ βουνὰ ἦταν δικὰ μας μιὰ φορὰ καὶ πῶς ἐσεῖς καὶ οἱ πατέρες σας μᾶς τὰ πήρατε ;

—Ἔτσι τὸ ἤθελε ὁ Ἄλλάχ.

^{op.}—Μὰ ὄχι γιὰ πάντα, εἶπε τὸ Ἑλληνόπουλο, γιατί οἱ γέροι μας λένε, καὶ ὅπως μᾶς βλέπει ὁ Θεός, ἐγὼ πάντα

τρέφω τὴν πεποίθησιν, πῶς μὲ τὸν καιρὸν πάλι δικὰ μας θὰ εἶναι!

Ὁ πασὰς ὀργίστηκε.

—Βρὲ ἀνόητε, φώναξε, τί κουταμάρες εἶν' αὐτές, ποὺ λές;

Καὶ ἀρπάζοντας τὴ σούβλα, ποὺ εἶχε ψηθῆ τ' ἀρνί, καημένη καὶ μαύρη ὅπως ἦταν, τὴν ἔμπηξε μὲ ὅλη του τὴ δύναμιν στὴ γῆ.

—Νά! φώναξε. Τὸ βλέπεις αὐτό; λοιπὸν ἂν αὐτὸ τὸ καμένο ξερόκλαδο βγάλῃ κλαδιὰ καὶ φύλλα, τότε μπορεῖς νὰ τρέφῃς τὴν ἐλπίδα, ὅτι οἱ δικοί σου θὰ ξαναπάρουν αὐτὸν τὸν τόπο!

Καὶ νά! τὴν ἄλλη μέρα ἡ σούβλα εἶχε ριζώσει καὶ βλάστησε καὶ μεγάλωσε, ἔγινε τὸ ψηλὸ κυπαρίσσι, ποὺ ἦταν ἐκεῖ γιὰ τόσα χρόνια ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸν κάμπο τῆς Σπάρτης.

Κι αὐτὸ τὸ Ἑλληνόπουλο ἦταν ἓνας ἀπὸ κείνους, ποὺ πολέμησαν, γιὰ νὰ ξαναπάρουν τὸν τόπο μας· καὶ ὅταν ἦταν πάλι ἐλεύθερη ἡ Ἑλλάδα, ἔφερενὰ τὰ παιδιὰ του καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν του κάτω ἀπὸ τὸ κυπαρίσσι καὶ τοὺς ἔλεγε πῶς φύτρωσε.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΗΡΥΓΜΑ

Στῶν Ὑψηλάντηδων τ' ἀρχοντικό, στὸ Κισνόβι τῆς Ρωσίας, δεκάξι τοῦ Φλεβάρη 1821.

Γύρω στὸ τραπέζι ἀπὸ τὰ πέντε ἀδέρφια οἱ τέσσερες, Ἀλέξανδρος, Δημήτρης, Νικόλας καὶ Γεώργιος· κι ἀντικρὺ τοὺς οἱ δυὸ γραμματικοὶ Λασσάνης καὶ Τυπάλδος γράφουν τὴν προκήρυξιν. Ἡ ἀπόφασις πιά ἡ μεγάλη εἶναι παρομένη. Μένει νὰ δοθῆ τὸ σύνθημα τοῦ ἀγῶνα καὶ στίς καρδιὰς τῶν Ἑλλήνων τὸ σάλπισμα ν' ἀντιλαλήσῃ κι ἀπὸ τὰ θεμέλια νὰ σείσῃ τὴν Τουρκιά.

Μέσα στην επίσημη σιωπή, τοῦ Ἀλεξάντρου ἡ φωνή, ἀργή καὶ γαλήνια, χύνεται τριγύρω :

— Ναί, ἀδέρφια, λέει, ὅλα τὰ προσφέρουμε θυσία πατριωτική. Δὲν μποροῦμε νὰ περιμένουμε. Ἡ Ἐταιρεία ἀνακα-

λύφτηκε! "Ἄς προσφέρουμε καὶ τὰ κτήματά μας στὴ Βλαχία· ἀξίζουν ἕξι ἑκατομμύρια. Καὶ τοὺς μισθοὺς, ποὺ παίρνομε ἀπὸ τὴ Ρωσία." Ἄς δώσωμε καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτοὺς μας στὸ βωμὸ τῆς πατρίδας." Ἔτσι θὰ ἐκτελέσωμε τὴν παραγγελία τοῦ πατέρα μας καὶ θὰ ἐκδικήσωμε τὰ βασανιστήρια,

πού ὑπόφερε ὁ πάππος μας καὶ πέθανε ἀπ' αὐτά. Ὅλα ἄς τὰ δώσωμε στὴν πατρίδα. Ἄς κινήσωμε τὸν ἱερὸν ἀγώνα. Διάβασε, Λασσάνη, τὴν προκήρυξη.

Διαβάστηκε ἡ προκήρυξη καὶ γίνηκε δεκτὴ μὲ μιὰ καρδιά.

— Εἶναι καὶ κάποια ἄλλη θυσία, εἶπε ὁ μονόχειρας Ἀλέξαντρος.

Σηκώθηκε ἀπὸ τὸ θάλαμο, πέρασε ἀπ' ἄλλον καὶ ἴσια μπῆκε στῆς μητέρας του.

Τὴν ἤβρε μὲ τὸ πιὸ μικρὸ ἀδέρφι τὸ Γρηγόρη, δεκατεσσάρων χρονῶ ἀγόρι, καθισμένο πλάϊ της.

Ἄφοῦ προσκύνησε τὰ πολυσέβαστα γεράματα τῆς μάνας, τῆς μεγάλης ἀρχόντισσας, τῆς ἔδωσε τὸ χέρι καὶ τὴ συνόδεψε σιγὰ στὸ θάλαμο, πού βρισκονταν τ' ἀδέρφια του.

— Μητέρα, εἶπε ἡ σωτηρία τῆς πατρίδας μπορεῖ ν' ἀπαιτήση νὰ θυσιάσωμε καὶ τὸ κτῆμα, πού ἔχομε στὴν Κοζνίτσα. Μᾶς δίνει πενηντατέσσερες χιλιάδες ρούβλια τὸ χρόνο. Χαρίζεις αὐτὸ τὸ κτῆμα, μητέρα, στὴν πατρίδα ;

Ἡ ἀρχόντισσα Ὑψηλάντισσα ἀναδάκρυσε γλυκά.

— Παιδιά μου, εἶπε, ἐγὼ χαρίζω ἐσᾶς, τὰ φίλτατά μου, καὶ θὰ λυπηθῶ τὰ δυὸ ἑκατομμύρια ρούβλια ;

Μὲ τὰ τελευταῖα αὐτὰ λόγια ἦταν καὶ ἡ προκήρυξη τελειωμένη. Ὑπόγραψε καὶ ὁ γιός :

Ἀλέξαντρος Ὑψηλάντης.

Ἐ. ΣΙΤΑΡΙ — ΚΡΙΘΑΡΙ

Οἱ προεστοὶ τῆς Ἀθήνας εἶχαν σύναξη μυστικὴ στὸ σπίτι τοῦ γερο - Θωμᾶ, τοῦ γεροντότερου, πού ἦταν ἐκεῖ κοντὰ στὴ Ρόμβη. Ἄρχισε νὰ σκοτεινιάζη μέσα στὴν κάμαρη καὶ

δὲν τὸ βρήκανε σωστὸ ν' ἀνάψουν λυχνάρι, γιὰ νὰ μὴ δώσουν ἀφορμὴ νὰ μπῆ κανεὶς, ἀν' καὶ εἶχαν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὴ νοικοκυρά, ὅση εἶχαν καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἄντρα της. Ἐπειτα, ὅ,τι ἦταν νὰ ξέσῃ αὐτή, τὸ ἤξερε πιά. Ἐκί ἀφοῦ οἱ ἄρχοντες εἶχαν φυλακιστῆ στὸ Κάστρο, οἱ γέροι συνάχτηκαν στ' ἀρχοντικό της, γιὰ νὰ σκεφτοῦν γιὰ πράματα σοβαρά. Οἱ χωριάτες γύρω στὰ χωριά εἶχαν ἀρχίσει νὰ συνταράζονται καὶ τὸ μεγάλο κίνημα δὲν ἦταν μακριά.

Ἀπὸ τὸ Μενίδι, πού ἦταν τὸ κέντρο τοῦ βρασμοῦ ἔφταναν κρυφῆς παραγγελίες στοὺς προεστούς τῆς χώρας καὶ ζητοῦσαν ἀνταπόκριση μ' αὐτοὺς καὶ περιέμεναν τὶς προσταγές τους.

Μέσα στὸ δωμάτιο τὸ σκοτάδι πύκνωνε καὶ θάμπωνε καὶ οἱ γέροι μὸλις ἔβλεπε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Κανένας δὲ μιλοῦσε πιά, μὰ ἡ ἴδια σκέψη περνοῦσε ἀπὸ τὰ κεφάλια καὶ τῶν ὀκτώ, πού κάθονταν ἐκεῖ μέσα ἀκίνητοι στὰ ντιβάνια. Ἦξεραν, πῶς οἱ Τοῦρκοι ἄρχισαν νὰ παίρνουν χαμπέρι, πῶς κάτι σοβαρὸ ἔτρεχε ἀνάμεσα στοὺς χριστιανούς. Οἱ Ἀρβανίτες φύλαγαν καλὰ τὶς πόρτες καὶ κανένα δὲν ἄφηναν νὰ πάη ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὰ περὶχωρα. Ἐπρεπε ἢ μὲ τὸ καλὸ νὰ τοὺς κἀνης νὰ σ' ἀφήσουν, ἢ κρυφὰ νὰ πηδήσης ἀπὸ τὰ τεῖχη καὶ νὰ πᾶς. Μὰ τότε δύσκολα θὰ γύριζες, γιὰτὶ στὶς πόρτες θὰ σ' ἔπιαναν.

Τέλος ἓνας ἀπὸ τοὺς γέροντες ἀποφάσισε νὰ ξεστομίσει τὸ βαρὺ τὸ ρότημα :

— Ποιὸς εἶν' ἄξιος νὰ πάρῃ ἐπάνω του αὐτὴ τὴ δουλειὰ καὶ νὰ βγῆ φανερὰ ἀπὸ τὴ χώρα, μὲ τὴν ἄδεια τῆς φρουρᾶς;

Κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε. Γιὰ κάμποση ὥρα ἔμειναν σιωπηλοί, σὰν κάτι νὰ περιέμεναν.

Ἐνας ἐλαφρὸς ψίθυρος ἀκούστηκε κατὰ τὴν πόρτα, τὴν

πόρτα πού ὄλοι τή θαρροῦσαν κλειστή, τήν πόρτα πού ἔφερνε ἐπάνω στό λακωτό. Μέσα στό σκοτάδι ξεχώρισε γνώριμη παιδιοῦ μορφή, ἀμίλητη, συμμαζεμένη, κολλητή στόν τοῖχο. Ὅλων τὰ μάτια συνηθισμένα στό σκοτάδι, γνώρισαν τοῦ νοικοκύρη τὸ Θωμάκο, τὸ μικρότερο ἀπὸ τὰ δυὸ ἐγγόνια.

Αὐστηρὰ τοῦ μίλησε ὁ παππούς του τότε :

— Τί μπήκες ἐδῶ πέρα ; εἶπε ὁ γερο - Θωμᾶς. Ποιός σ' ἔστειλε ; Ἔχεις πολλή ὥρα ἐδῶ ; Ἀπὸ ποῦ πέρασες ; Ἐγὼ εἶχα τήν πόρτα ἀμπαρωμένη.

— Μπήκα εἶπε τὸ παιδί. Κατέβηκα ἀπὸ τὸ λακωτό...

— Πῶς τὸ ἔκανες αὐτό ; εἶπε ὁ γέρος αὐστηρότερα. Τί νος τὴ γνώμη πήρες ; ποιός σ' ἔβαλε νὰ τὸ κάνης αὐτό ;

— Ὅχι μοναχός μου ! Εἶπε ζωηρὰ τὸ παλικάρι καὶ προχώρησε δυὸ βήματα. Ἡ μιλιὰ του ἀντηχοῦσε καθαρῆ κι ἀπόνηρη μέσα στό σκοτάδι. Κατάλαβα, πὼς θὰ λέγατε γιὰ τήν πατρίδα... κι ἤθελα ν' ἀκούσω.

Τοῦ γέροντα ἢ καρδιὰ γύρισε στόν τόπο της. Τὸ ἐγγόνι τοῦ γερο - Θωμᾶ ἦταν ἀθῶο, κίνδυνος δὲν ἦταν γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὰ σπίτια τους. Τὸ παιδί ἤθελε ν' ἀκούση, πού μιλοῦσαν γιὰ τήν πατρίδα. Ὁ παππούς του ἦταν ἔτοιμος νὰ τὸ ὀρμηγέψη πρῶτα κι ὕστερα νὰ τὸ διώξη, μὰ δὲν πρόφτασε.

Τὸ παιδί πρόλαβε τὸ σκοπό του.

— Ἐγὼ πάω ! Εἶπε σοβαρά, σὰ νὰ μιλοῦσε μὲ τὸν ἑαυτό του.

— Ποῦ ;

— Στὸ Μενίδι... Δὲ θέλετε νὰ στείλετε ἄνθρωπο ; θὰ πάω ἐγώ !

— Πῶς θὰ πᾶς ἐσύ, παιδί μου ; Εἶπε ὁ παππούς του.

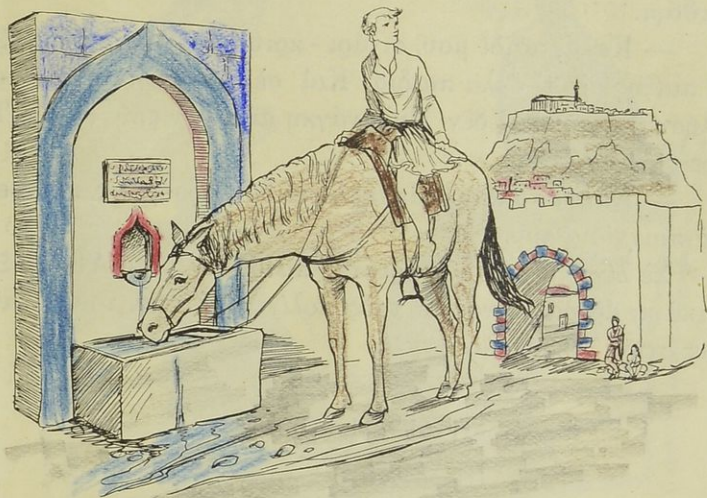
— Μὲ τ' ἄλογο καβάλα... Θὰ πάρω τὸν Καρά, σανὸ θὰ πάω νὰ κόψω ! Θάχα καὶ τὸ κλαδευτήρι.

Χαμήλωσαν οί φωνές τῶν γέρον. Τὸ παιδί, ὀρθὸ πάντα, μὰ πὶὸ μακριὰ ἀπὸ τὴ συντροφιά τους, ἄκουε χωρὶς νὰ θέλη.

Πέρασε ἀπὸ τὴ Μενιδιάτικη πόρτα ὁ Θωμάκος τραγουδώντας τὸ πρωὶ, ἀργά, καμαρωτά, γιὰ νὰ μὴ δώση καμιὰ ὑποψία. Στοῦ Ἄγα τὴ βρῦση πότισε τ' ἄλογο.

Ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του, ἔφτασε στὸ Μενίδι, τελείωσε τὸ σκοπὸ του, ἔκοψε καὶ σανὸ καὶ γύρισε. Γύρισε μὲ

τὸν τρανὸ τὸ λόγο γραμμένο στὰ φυλλοκάρδια του, πὸν ὁ Χατζη - Μελέτης, τῆς Χασιάς ὁ Καπετάνιος, κι ὁ Μητρο-Λέκας, τοῦ Μενιδιοῦ, μὲ δισταγμὸ τοῦ ἐμπιστεύτηκαν, γιὰ τὸν εἶδαν τόσο μικρό.

Γύρισε, ὅπως πῆγε, ἤσυχα καὶ χωρὶς κανένα ἐμπόδιο. Καὶ τράβηξε ἴσια στοῦ παπποῦ του. Ἐκεῖ δὲ βρῆκε τὸ γερο-παππού. Μὰ ἡ γιαγιά ἦταν ἀνήσυχη. Καὶ σὲ λίγο, νὰ κι ἔφτασε κι ὁ παππούς.

— Ἡρθες, παιδί μου; εἶπε. Πᾶμε μέσα...

Πέρασαν στο πιό βαθύ δωμάτιο, πού δὲν εἶχε κανένα παράθυρο.

— Λέγε τώρα γρήγορα . . . Τί ἀπόκριση φέρνεις ἀπὸ τοὺς χωριάτες;

— Στις εικοσιέξι τοῦ Ἀπριλιοῦ νὰ τοὺς καρτεροῦμε. Θὰ μποῦν ἀπὸ τὰ τείχη, ἀνάμεσα Πόρτας Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Μπουμπουνίστρας. Ἡμερώματα, εἶπαν, τόσο νὰ φέγγη, ὅσο νὰ ξεχωρίζεται τὸ στάχυ, τὸ σιτάρι ἀπὸ τὸ κριθάρι.

— Καλά, παιδί μου, σιτάρι - κριθάρι! Τρέχα τώρα ἔξω νὰ παίξεις μὲ τ' ἄλλα παιδιά. Καὶ σὲ κανένα τίποτε νὰ μὴ μιλήσης! Ἀγχαλά, δὲν εἶν' ἀνάγκη αὐτὸ νὰ σοῦ τὸ πῶ. Τὸ ξέρεις μοναχός σου . . .

— Καλά, παππού, εἶπε τὸ παιδί χαρούμενο· κι ἔτρεξε στὰ παιχνίδια του.

Σὲ λίγες μέρες οἱ χωριάτες πατοῦσαν τὴν Ἀθήνα ξαφνικά κι ἀδερφομένοι μὲ τοὺς πολίτες ἔκλειναν τοὺς Τούρκους στὴν Ἀζρόπολη.

Η ΔΙΠΛΗ ΓΙΟΡΤΗ

(Παράδοση Ἀθηναϊκή)

Τὴν ἴδια μέρα γιόρτασαν οἱ Χριστιανοὶ τὴ Λαμπρή τους καὶ οἱ Τούρκοι τὸ μπαϊράμι τους· ἔτσι ἔτυχε.

Ἡ γοιὰ ἢ κλησάρισα τῆς Σωτήρας, τὰ μεσάνυχτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔκαμαν οἱ Χριστιανοὶ Ἀνάσταση κι ἀπόλυσε ἡ ἐκκλησία, κλείστηκε στὸ κελί της μέσα, διπλοαμπάρωσε τὴν πορτίτσα της κι ἔβαλε γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ ἀπὸ πίσω καὶ τὸ φορτσέρι της, γεμάτο μ' ὄλο της τὸ νοικοκυριό, γιατί τὸ τούρκικο ξεφάντωμα μποροῦσε νὰ ξεσπᾶση ἐπάνω της.

Ἐξαφνα χτυπᾶ τρεῖς φορές ἡ πόρτα: τάκ, τάκ, τάκ.
 Ἄλλες τρεῖς φορές χτύπησε κι ἡ καρδιά τῆς κλησάρισσας.

— Ἄν εἶσαι Χριστιανός, νὰ σὲ πολυχρονᾷ ὁ μεγαλοδύναμος, κι ἂν εἶσαι Τοῦρκος, πάλι καλῶς ὄρισες.

Ἄνοιξε γρήγορα, γειτόνισσα, καὶ μὴ φοβᾶσαι, ἐγὼ εἶμαι.

— Μπά! Ἐσύ ἔσαι, γειτόνισσα; Καὶ τί γυρεύεις τέτοια ὥρα; ρρ.

Ἡ πορτίτσα τοῦ κελιοῦ ἀνοίγει. Τὸ κατάλευκο γεροντάκι, ἡ κλησάρισα, καλωσορίζει τὸ κατὰμαυρο σκέλεθρο, μιὰ γριὰ Ἀραπίνα φιλενάδα τῆς, ποὺ καθόταν μέσα σ' ἓνα χάλασμα τῆς γειτονιάς. Ἡ πορτίτσα ξανάκλεισε.

Ἡ Ἀραπίνα μιλεῖ πρώτη:

— Τώρα πού ἠσύχασε ὁ κόσμος ὅλος κι οἱ χαροκόποι τραβήχτηκαν στὰ σπίτια τους, ἦρθε κι ἐμένα ἡ σειρά μου νὰ γιορτάσω τὸ μπαϊράμι μου στὸ τρυπόσπιτό μου μέσα. Ἔκαμα ν' ἀπλώσω πάνω σὲ κάτι πέτρες τ' ἀποφάγια τῶν ἀγάδων, πού εἶχα σ' ἓνα χαρτί τυλιγμένα καὶ τότε σὲ συλλογίστηκα, καημένη γειτόνισσα, κλεισμένη καταμόναχη στὸ κελί σου, ξεμερώνοντας ἢ Λαμπρή σας· σὲ ψυχοπόνεσα, τὰ τύλιξα πάλι τ' ἀποφάγια καὶ εἶπα μέσα μου:

— Κακόμοιροι Χριστιανοί! Σκλάβοι καὶ σεῖς, σκλάβοι καὶ μεῖς. Πιὸ φτωχοὶ ἐμεῖς, μὰ πιὸ δυστυχισμένοι ἐσεῖς, γιατί γίνατε δούλοι στὸν ἴδιο τόπο, πού μιὰ φορὰ ἦσαστε ἀφεντικά. Ἄς πάω λοιπόν, εἶπα, νὰ γιορτάσουμε μαζί· αὐτὴ τὴ Λαμπρὴ της κι ἐγὼ τὸ μπαϊράμι μου. Ξεκίνησα κι ἦρθα.

Κι ἀκούμπησε τὸ μικρὸ της τὸ δέμα ἐπάνω στὸ τραπέζι τοῦ κελιοῦ.

Σηκώνεται τότε ἡ κλησάρισσα γελαστὴ καὶ ψάχνει μέσα στὴν κασέλα της. Βγάζει ἓνα κόκκινο αὐγὸ καὶ τὸ δίνει στὴν Ἀραπίνα.

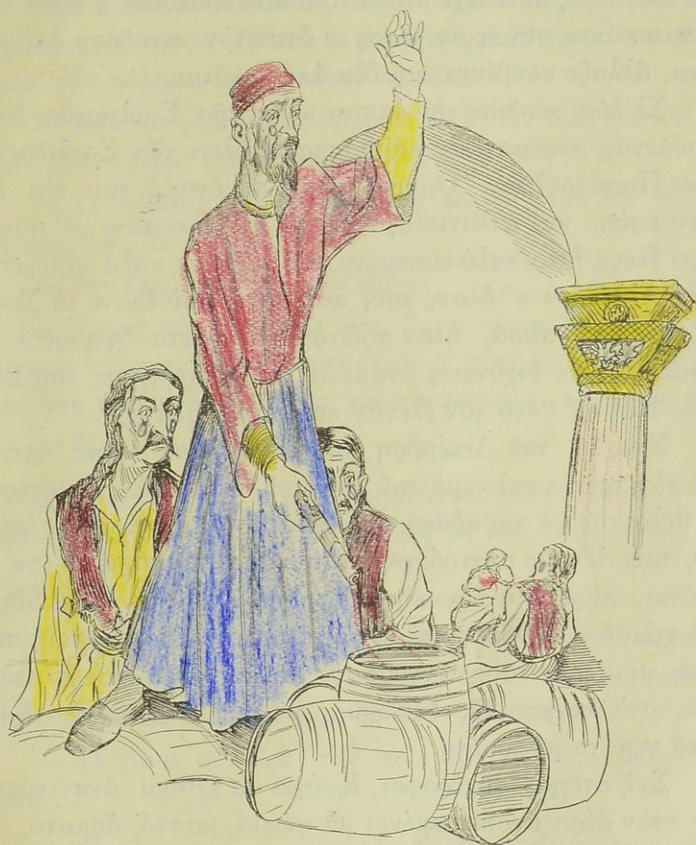
Τὸ παίρνει ἐκεῖνη μ' εὐχαρίστηση μεγάλη, σηκώνει τὸ χέρι της ψηλὰ καὶ τὸ παρατηρεῖ γύρω γύρω στὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ μὲ χαρὰ μικροῦ παιδιοῦ καὶ τὸ θαυμάζει σὰν κανένα σπάνιο καὶ περίφημο πρᾶμα.

Ἡ γοιὰ ἡ κλησάρισσα ἔρχεται σιγὰ σιγὰ, κάθεται κοντά της κι ἔξαφνα κάνει τσὰκ μία καὶ τῆς τὸ σπάζει μὲ τὸ ἄλλο κόκκινο αὐγὸ, πού εἶχε κρυμμένο στὸ ἄλλο της τὸ χέρι, ξεκαρδισμένη στὰ γέλια γιὰ τὸ κατόρθωμά της.

Τὸ κελὶ εἶναι μισοσκότεινο. Τὸ λυχναρί μόλις καὶ φέγγει. Ζυγώνουν κοντά, μάγουλο μὲ μάγουλο, τὰ δυὸ γεροντικὰ κεφάλια, κάτασπρο τὸ ἓνα, κατάμαυρο τὸ ἄλλο, καὶ φιλιοῦνται...

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ

Μιά μέρα, λίγους μήνες ύστερα από τὸν πρῶτο πόλεμο,

ποῦ εἶχαν κάμει οἱ Σουλιῶτες μὲ τὸν Ἄλη-πασά, φάνηκε ἓνας καλόγερος ἐξηντάρης ἐπάνω στὸ μοναστήρι τοῦ Σου-

λιού, τὸ ἀθάνατο Κούγκι. Ἐρχόταν ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ὄρος κι ἤξερε πολλές γλῶσσες καὶ τὰ ρωσικά.

Ἐφερε σταυροὺς γιὰ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παλικάρια καὶ κομπολόγια γιὰ τοὺς γέρους καὶ τὶς γριές. Κανένας δὲν τὸν εἶχε ἰδεῖ ποτέ, οὔτε εἶχε μάθει ἀπὸ ποῦ κρατοῦσε ἡ γενιά του. Ἦταν πάντα συνοφρωμένος κι ὅταν τὸν ρωτοῦσαν ἀπὸ ποῦ εἶναι, ἄλλαζε κουβέντα καὶ δὲν ἀποκρινόταν.

Σὲ λίγο κέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν Σουλιωτῶν, ἔγινε ἠγούμενος, πνευματικὸς καὶ δάσκαλος ὅλων τῶν Σουλιῶν καὶ τῶν Παρασουλιῶν. Ὁμνυαν ὅλοι στ' ὄνομά του καὶ δὲν ἦταν κρίση καὶ φιλονικία, ποὺ νὰ μὴ τὴν πᾶνε σ' αὐτόν. Ὅ,τι ἔλεγε, ἦταν καλὰ εἰπωμένο, κι ὅ,τι ἔκανε, καλὰ καμωμένο.

Ἀλλὰ καὶ σ' ὅλους τοὺς πολέμους, ποὺ ἔκανε τὸ Σούλι μὲ τὸν Ἀλή-πασά, ἦταν πρῶτος καὶ πάντα χρῆσιμευε νὰ καταπαύῃ τὶς διχόνοιες ἀνάμεσα στοὺς ἀρχηγούς τοῦ Σουλιού. Καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἔλεγαν καπετὰν Καλόγερο.

Στὶς 17 τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1803, λίγες μέρες ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο χαλασμό τοῦ Σουλιού, ὁ καπετὰν Καλόγερος, μὴ θέλοντας νὰ παραδώσῃ στὰ χέρια τοῦ τυράννου τὸν ἑαυτὸ του, τοὺς λίγους συντρόφους του καὶ τ' ἀγαπημένο του τὸ Κούγκι, πῆρε μιὰ ἥρωικὴ ἀπόφαση. Ἀφοῦ περικυκλώθηκε ἀπὸ χιλιάδες ἐχθροὺς καὶ δὲν εἶχε ἄλλο τρόπο νὰ τοὺς σκοτώσῃ, μετάλαβε τοὺς συντρόφους του καὶ ἔριξε μιὰ πιστολιὰ μέσα στὸ ὑπόγειο τῆς ἐκκλησίας, ποὺ βρισκόνταν ἑκατὸ βαρέλια γεμάτα παραούτη.

Στὴ στιγμὴ σύντροφοι, Κούγκι κι ἐχθροὶ ἀνατινάχτηκαν στὸν ἀέρα ἀνακατωμένοι μὲ φωτιά, καπνὸ, ἄρματα, πέτρες, ξύλα, βόγγους, κλάματα καὶ λαχτάρα.

Κι ἡ ἱστορία στὸ πλάι τοῦ Σουλιού ἔγραψε μὲ ἄσβεστα χρυσὰ γράμματα τὸ ὄνομα τοῦ καπετὰν Καλόγερου:
Σ α μ ο υ ή λ !

ΤΟ ΤΣΟΠΑΝΑΚΙ

Ὅταν ἄρχισε ἡ μάχη στὰ Δερβενάκια, ἓνα τσοπανάκι λεροφορεμένο, ἄοπλο, ἀλλὰ μὲ μάτια γοργοκίνητα, μὲ τὴ μαγκούρα του τὴν ποιμενική, πλησίασε στὸ μέρος πού ἦταν ὁ Κολοκοτρώνης κι ἔβλεπε κι αὐτὸ μὲ περιέργεια καὶ θαυμασμό τὸν πόλεμο, πὺν γινόταν παρακάτω.

Ὁ Κολοκοτρώνης παρατήρησε τὸ θαυμασμό του καὶ τὰ ἔξυπνα καὶ ζωηρὰ μάτια του καὶ τοῦ εἶπε:

— Τί στέκεσαι καὶ βλέπεις, καὶ δὲν πᾶς καὶ σὺ νὰ πολεμήσης, βρὲ Ἑλληνα;

— Δὲν ἔχω ἄρματα, καπετάνιε!

— Ἐχεις τὴ μαγκούρα σου, ἄρμα εἶναι κι αὐτή, νά! Πήγαινε νὰ σκοτώσης κανέναν ἐχτρὸ μ' αὐτή, νὰ πάρης τ' ἄρματά του καὶ ν' ἀρματοθῆς καὶ νὰ φορέσης τὰ ροῦχα του.

— Μὰ λές;

Καὶ χωρὶς νὰ χάση καιρὸ πηδώντας μὲ τὴ βοήθεια τῆς μαγκούρας του, ὅπ ὅπ, ἀνακατεύτηκε μὲ τοὺς πολεμιστῆς.

Τὸ βράδυ, ὅταν τελείωσε ἡ μάχη, ἔνοπλος καὶ ἀγνώριστος μὲ ροῦχα κάποιου Τούρκου, πὺν εἶχε σκοτώσει, ξαναστάθηκε ἐπιδεικτικὰ ἔμπρὸς στὸν Κολοκοτρώνη.

— Τί εἶσαι σὺ, βρὲ Ἑλληνα; τὸν ρωτᾷ ὁ ἀρχιστρατηγός.

— Δὲ μὲ γνωρίζεις, καπετάνιε; Ἐγὼ εἶμαι, πὺν μ' ἔστειλες τὸ μεσημέρι νὰ πολεμήσω μὲ τὴ μαγκούρα μὲ τὴν προσταγή σου καὶ μὲ τὴν εὐχή σου, καπετάνιε, ἔκαμα, ὅπως μοῦ εἶπες...

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΚΛΕΦΤΙΚΟ

Πότε θαρθῆ μιὰν ἀνοιξη, θαρθῆ ἓνα καλοκαίρι,
 πὺν λουλουδίζουν τὰ κλαριά, πὺν λιώνουνε τὰ χιόνια,
 γιὰ νὰ ζωστοῦμε τ' ἄρματα καὶ τὰ χρυσὰ τσαπράζια,
 νὰ βγοῦμε κλέφτες, βρὲ παιδιά, κλέφτες στὰ κορφοβούνια
 καὶ στήν ψηλότερη κορφή νὰ στήσωμε λημέρι!

Νάχουμ' μὲ τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ τ' ἀποβραδὶς κουβέντα
 κι ἐμᾶς τὸ γλυκοχάραμα νὰ πρωτοχαιρετίζη,
 ἐμᾶς ὁ ἥλιος τὴν αὐγή, σὰν κρούη, νὰ πρωτοβλέπη.

Νὰ μᾶς ζηλεύουν οἱ αἰτοί, νὰ μᾶς ξυπνοῦν τ' ἀηδόνια.

Ἄραδ' ἄραδα τ' ἄρματα στὰ πεῦκα θὰ κρεμᾶμε,
 καὶ θὲ νὰ σταίνομε χορό. Καὶ κάθε μας τραγούδι
 θάναι βροντὴ ἀπὸ σύννεφο, φωτιὰ ἀπ' ἀστροπελέκι,
 θὰ μᾶς τρομάζουν τὰ θεριά, θὰ προσκυνοῦν οἱ κάμποι.

Πότε θαρθῆ μιὰν ἀνοιξη, θαρθῆ ἓνα καλοκαίρι
 νὰ βγοῦμε κλέφτες, βρὲ παιδιά, κλέφτες στὰ κορφοβούνια!

Κ. Κρυστάλλης

☞ ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΜΑΣ ΘΑ ΣΕ ΠΛΗΡΩΣΗ

Ὁ Κανάρης γύριζε τὸ 1825 ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια ἄπρακτος, ὅπου εἶχε πάει νὰ κάψῃ τὸν τουρκοαιγυπτιακὸ στόλο. Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφτανε ἡ πίκρα του γιὰ τὴν ἀποτυχία, ἄκουγε καὶ τὰ μουρμουρητὰ τῶν ναυτῶν του, πὺν ἡμέρες εἶχαν νὰ φᾶν καὶ νὰ πιοῦν νερό. Τὸ καρᾶβι τοὺς εἶχε σώσει ἀπὸ ἡμέρες τὴν προμήθειά του. ☞

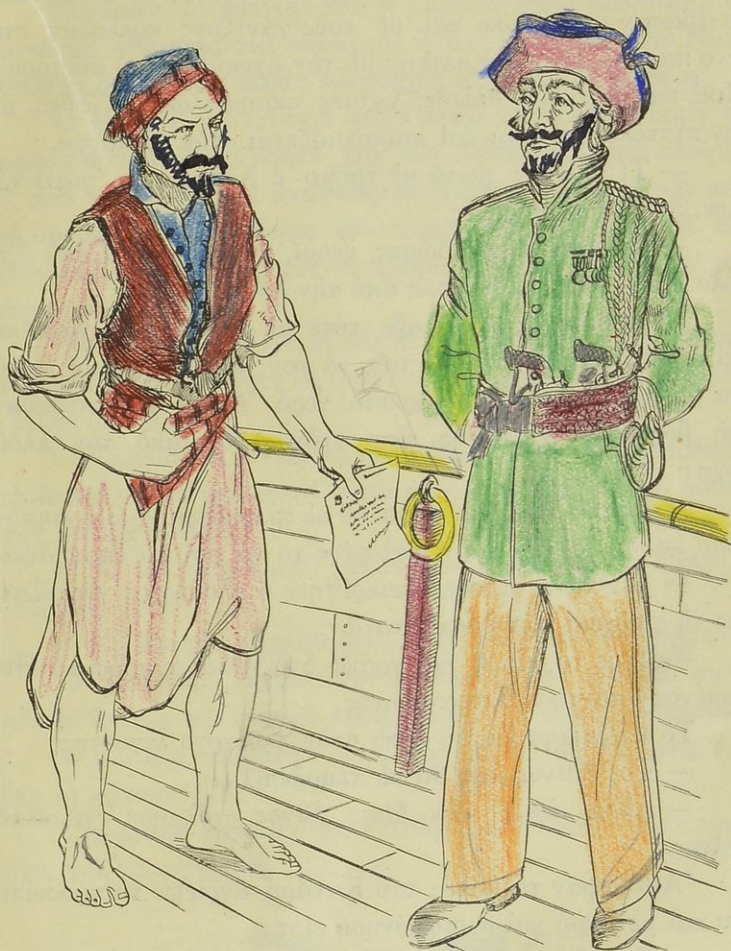
Πλέοντας λοιπὸν στ' ἀνοιχτά, κάποιος ναύτης τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέει:

— Καπετὰν Κωνσταντή, ἓνα καρᾶβι ἀπὸ μακριά.

— Καλά, τοῦ ἀποκρίνεται ἡσυχὰ ὁ Κανάρης.

Σὲ μισὴ ὥρα τὰ δύο πλοῖα βρέθηκαν κοντὰ καὶ οἱ ναῦτες

τοῦ Κανάρη παρατήρησαν, πὼς ἦταν ἓνα μεγάλο αὐστριακὸ
ἰστιοφόρο.

— Ἐμπρός, παιδιά, πιάστε τοὺς γάντζους, προστάζει ὁ
πυρπολιτής.

Μερικοί ἀπὸ τοὺς ναῦτες, πῆραν τὰ τουφέκια τους, ἄλλοι κατέβασαν μιὰ βάρκα καὶ μὲ τοὺς γάντζους κόλλησαν στὸ ξένο καράβι. Τότε ὁ Κανάρης μὲ τὸν ἀχώριστό του σύντροφο Μικὲ καὶ μερικοὺς ἄλλους ναῦτες σκαρφαλώνει σ' αὐτὸ μὲ τὴν πιστόλα στὸ χέρι καὶ παρουσιάζεται στὸν πλοίαρχο.

— Τί θέλετε; ρωτᾷ μὲ τρόμο ὁ Αὐστριακός, γιατί νόμισε, πὼς ἦταν πειρατές.

— Θέλομε νὰ μᾶς δώσης, ψωμί, τυρί, νερὸ καὶ ἀπὸ ὅ,τι ἄλλο ἔχεις, γιατί πεθαίνομε ἀπὸ τὴν πείνα.

Ὁ πλοίαρχος κατάλαβε τότε μὲ ποιὸν εἶχε νὰ κάμῃ καὶ προστάζει τοὺς ναῦτες του νὰ τοὺς φέρουν ψωμιά, τυρί, ἕνα βαρέλι σαρδέλες καὶ ἀρκετὸ νερό. Ἀφοῦ τὰ κατέβασαν στὴ βάρκα, ὁ Κανάρης εἶπε στὸν Αὐστριακὸ τὸν πλοίαρχο:

— Λεπτὰ δὲν ἔχω τώρα νὰ σὲ πληρώσω· γράψε λοιπὸν πόσα κάνουν σ' ἕνα χαρτὶ καὶ φέρε το νὰ σοῦ τὸ ὑπογράψω.

— Δὲν κάνει τίποτε, ἀποκρίθηκε ὁ πλοίαρχος γνωρίζοντας τὴ φτώχεια τῶν ἐπαναστατῶν.

— Φέρε το, εἶπα, καὶ γράψε δυὸ χιλιάδες γρόσια! Θυμωμένος ἀπάντησε ὁ πυρπολητής.

Τὸ ὑπόγραψε καὶ τὸ δίνει στὸν πλοίαρχο λέγοντας:

— Τὸ Ἔθνος μας θὰ σὲ πληρώσῃ!

— Ἀλλὰ ἐσεῖς δὲν ἔχετε ἔθνος, τόλμησε νὰ εἰπῇ ἐκεῖνος.

Ἄστραψαν τὰ μάτια τοῦ Κανάρη, ἀγρίεψε τὸ πρόσωπό του καὶ μὲ θυμὸ καὶ περιφρόνηση εἶπε:

— Σὰ δὲν ἔχομε Ἔθνος, θὰ κάμω με!

Ἔτσι χωρίστηκαν, ὁ ἕνας πιστεύοντας στὰ λόγια του, πὺν ἦταν πεποίθησις ὅλων τῶν σκλαβωμένων, κι ὁ ἄλλος κουνώντας τὸ κεφάλι του ἀπὸ δυσπιστία στὰ ὄνειροπολήματα τῶν ραγιαδῶν.

Πέρασαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Ἑλλάς ἔγινε ἐλεύθερη. Ὁ Κανάρης, σεβαστὸς πιά ναύαρχος, ἦταν Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ ὁ καπετὰν Μικὲς πλοίαρχος σ' ἐμπορικὸ σκάφος.

Ὁ Μικὲς ἔτυχε κάποτε στὸ Γαλάζι τῆς Ρουμανίας ν' ἀγοράσῃ σιτάρι. Ἐκεῖ βρῆκε καὶ τὸν Αὐστριακὸν τὸν πλοίαρχο, ποῦ τότε μόνο τὸν ἀναγνώρισε, ὅταν τοῦ θύμισε τὴν παλιὰ δυσάρεστη συνάντησιν· τὸν παρακίνησε μάλιστα νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ πληρωθῇ καὶ μὲ κόπο τὸν κατάφερε νὰ δεχτῇ.

Ἐνα πρωὶ λοιπὸν ὁ Μικὲς καὶ ὁ Αὐστριακὸς πῆγαν στὸ Ὑπουργεῖο καὶ ζήτησαν νὰ ἰδοῦν τὸν Κανάρη. Ἄμα μπῆκαν, ὁ Μικὲς τοῦ εἶπε:

— Ἐξοχώτατε, θυμᾶσαι ποῦ ὑπόγραψες μιὰ ἀπόδειξιν γιὰ δυὸ χιλιάδες γρόσια σ' ἕναν πλοίαρχο Αὐστριακὸν κοντὰ στὴν Ἀλεξάνδρεια;

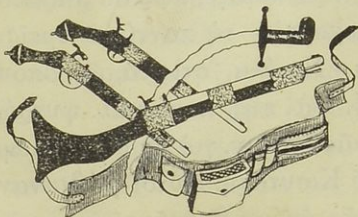
— Ἄ, ναί, θυμοῦμαι, ἀπάντησε, ἀφοῦ σκέφτηκε λίγο ὁ Κανάρης.

— Νά λοιπόν, ὁ πλοίαρχος ἦρθε νὰ πάρῃ τὰ χρήματα.

Ὁ Κανάρης ζήτησε τὴν ἀπόδειξιν, τὴν κοίταξε καλὰ καλὰ καὶ ἔπειτα μὲ ἐθνικὴ περηφάνια λέει στὸν Αὐστριακόν:

— Βλέπεις, πλοίαρχέ μου, πὼς ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ὅ,τι λέμε τὸ κάνομε!

Ὑπόγραψε κατόπιν ἕνα ἔνταλμα καὶ τὸδωσε στὸν πλοίαρχο, γιὰ νὰ πληρωθῇ...

Η ΔΟΞΑ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη
περπατώντας ἢ Δόξα μονάχη
μελετᾶ τὰ λαμπρὰ παλικάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποῦ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Δ. Σολωμὸς

ΤΟ ΝΕΡΟ ΤΩΝ ΔΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

Ὁ γέρος ἀγωνιστὴς κοίταξε τὸ θολὸ νερὸ μέσα στὸ πο-
τήρι, ἀνεβοκατέβασε τὰ κάτασπρα δασιά του φρύδια καὶ κου-
τώντας τὸ κεφάλι του, εἶπε:

— Μωρὲ ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο Μεσολόγγι! Οὔτε
στὸν «κλεισμό» δὲν πίναμε τέτοιο νερό...

Ὁ γέρος ἀγωνιστὴς εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη
ἀπὸ κάθε κουβέντα μ' ἓνα πῆδημα νὰ φτάνη στὴν πολιορκία
καὶ στὴν ἔξοδο καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρη σὲ μένα, ποῦ
παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ἱστορίες, ἤμουν ὁ πιὸ καλόβολος
ἀκροατὴς του...

— Οὔτε στὸν κλεισμό, παιδί μου, μὰ τοῦτο τὸ Σταυρό-
νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῆ ἡ ψυχὴ μου. Τὸν καιρὸ, ποῦ ὁ Μπραΐ-
μης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, νόμιζε, πὼς θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη
μέρα, ἢ θὰ σκάσωμε σὰν τὰ ποντίκια· ἐμεῖς ὅμως ἀνοίξαμε
πηγάδια στὸν Ἄι - Νικόλα, στὶς τάπιες, ὅπου βλέπαμε χῶμα,
καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆς, κακὸ καὶ ψυχρὸ, ἀριμρὸ, θολό,
βαρὺ, μὰ ἐκεῖνο μᾶς ἔφτανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ χατήρι τοῦ
Μπραΐμη καὶ τοῦ Κιουταχῆ. Αὐτοὶ μάθαιναν τί νερὸ πίναμε
καὶ ἀποροῦσαν πὼς ἀκόμη βαστάμε.

Μιά φορά κάναμε ἀνακωχή καὶ μᾶς ἔστειλαν μέσα τρεῖς μπέηδες νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορές τὸ κάνανε αὐτό. Τὸ περισσότερο ὅμως ἤθελαν νὰ ἰδοῦν τί νερὸ πίνουμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμη.

Ὁ Θανάσης, ὁ Ραζη-Κότσικας, ἦταν τότε πολιτάρχης· αὐτὸς εἶχε θηλυκὸ μυαλὸ καὶ κατάλαβε τὸ σκοπὸ τους.

ΥΡ
— Σταθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἰδῆτε καὶ μένα.

Κράζει τὶς γυναῖκες, ποὺ μᾶς ἔδεναν τὰ φυσέκια καὶ μᾶς ἔφερναν τὸ φαῖ καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερὸ ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίξουν καλὰ καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὲς φορές ἀπὸ πανί καὶ ἅμα λαγαρίση καλὰ, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἓνα ἀσπί. Κράζει καὶ τὸ Ντάγλα, ποὺ ἦταν ἔξυπνος καὶ πιστὸς καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του ὁ πολιτάρχης, καὶ τὸν ὀρμηνεύει τί νὰ κάνη, σὰν ἔρθουν οἱ μπέηδες.

Ἦρθαν οἱ μπέηδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ πού εἶναι ἀκόμη τώρα τὸ Κοτσικίκο, τότε ἦταν χαμηλὸ τὸ ἐπάνω πάτωμα· τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καὶ οἱ ἴδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν ἀπογχορμίσει.

Χαιρέτησαν, ρώτησαν « πῶς τὰ περνᾶμε » καὶ ὕστερα ἦρθαν στὴν κουβέντα.

— Καπετὰν Θανάση, τοῦ λένε, τί περιμένετε; δὲ βλέπετε, πού εἶστε κλεισμένοι ἀπ' ὄλες τὶς μεριές; νὰ παραδοθῆτε τώρα καὶ κανεὶς δὲ θὰ σᾶς κατηγορήσῃ. Οἱ πασάδες σᾶς χαρίζουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ βιό σας, νὰ ζήσουμε, ὅπως καὶ πρὶν, ἤσυχτοι καὶ ἀγαπημένοι.

● Ραζη-Κότσικας τοὺς λέει:

— Καὶ νὰ θέλαμε, μπέηδες, νὰ παραδοθοῦμε, εἶναι ντροπὴ μας τώρα, πού περιμένομε ὥρα τὴν ὥρα τὸν καπετὰν Μιαούλη καὶ μᾶς φέρνει τοῦ κόσμου τὰ καλά.

Ψέματα τοὺς ἔλεγε.

Κάναμε κι ἄλλες κουβέντες καὶ κάποια ὥρα οἱ μπέηδες ἔκαναν, πὼς δίψασαν καὶ ζήτησαν νερό.

Ὁ πολιτάρχης πρόσταξε τὸ Ντάγλα νὰ φέρῃ μὲ τ' ἀσημένιο τάσι. Ὁ Ντάγλας, ὅπως ἦταν δασκαλεμένος, εἶχε δυὸ ἀσκιὰ, ἓνα μὲ τὸ καθαρὸ νερό, πού εἶχαν λαγαρίσει οἱ γυναῖκες, κι ἓνα μὲ τὸ νερό, πού πίναμε.

Λύνει τὸ ἀσκι μὲ τὸ θολὸ νερὸ καὶ γεμίζει τὸ τάσι.

— Βρέ, τοῦ λέει ὁ πολιτάρχης, ἀπὸ τὸ νερὸ πού ἔχομε γιὰ τὰ ζῶα μας δίνεις στοὺς μπέηδες;

Καὶ δίνει μιὰ κλωτσιὰ σὶ' ἀσκι καὶ χύνει ὅλο τὸ νερό.

Ὁ Ντάγλας λύνει τότε τὸ ἄλλο ἀσκι, γεμίζει τρία τάσια μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὰ δίνει στοὺς μπέηδες.

Ἐκεῖνοι, σὰ βγήκαν γελασμένοι, χαιρετοῦν καὶ φεύγουν. Πᾶνε στοὺς πασάδες καὶ λένε « τὸ καὶ τό, οἱ Μεσολογγίτες ἔχουν καθαρὸ νερὸ κι ἐκεῖνο τὸ θολὸ τόχουμε γιὰ

τὰ ζῶα τους καὶ τὸ χύνουν ἀλύπητα ». Οἱ πασάδες ἀπελπίστηκαν τότε, πῶς θὰ παραδοθοῦμε.

Τέτοιος ἦταν ὁ πολιτάρχης μας.

Ἐσύ, παιδί μου, νὰ τὰ γράψης αὐτά, σὰ μεγαλώσης, νὰ τὰ μάθῃ ὁ κόσμος, νὰ ἰδῇ πῶς βαστάξαμε τὸ Μεσολόγγι.

— Θὰ τὰ γράψω, μπαρμπα-Γεωργούλα.

Καὶ νὰ ποῦ ἐκτελῶ τὴν ὑπόσχεσή μου, τώρα ποῦ ἔγινε καὶ ἐγὼ μπαρμπα-Ἀντώνης.

β. Η ΑΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Στὸ 1826 ὁ Καραϊσκάκης μὲ τρεῖς χιλιάδες ἄντρες διανυκτέρευε στὸ ὑπαιθρο κοντὰ στὸ Κερατσῖνι. Ἦταν Δεκέμβρης μῆνας καὶ ἡ νύχτα ἦταν ἄγρια καὶ παγερή. Τὸ χιόνι ἦταν στρωμένο καὶ ὁ στρατὸς ὑπόφερε πολὺ.

Ἐκεῖ πὺρ πέρα ἦταν ἀραγμένο τὸ πλοῖο τοῦ Ψαριανοῦ Γιαννίτση, ποῦ ἦταν στὶς διαταγές τοῦ ἀρχιστρατήγου. Ὁ πλοίαρχος, βλέποντας τὸν καιρὸ, ἔστειλε μιὰ βάρκα, γιὰ νὰ παραλάβῃ τὸν ἀρχηγὸ νὰ περάσῃ τὴ νύχτα τοῦ στοῦ πλοῖο, γιὰ νὰ μὴν κακοπαθήσῃ.

Ἡ ἀποστολὴ βρῆκε τὸ χαλύβδινο ἀρχηγὸ νὰ κοιμᾶται μὲ τὴν κάπα του, ἔχοντας γιὰ προσκέφαλο ἓνα λιθάρι καὶ τὰ νῶτα του ἀκουμπισμένα σ' ἓνα θάμνο χιονισμένο. Ὁ Καραϊσκάκης ξυπνώντας στὴ φωνὴ τοῦ ναύτη, πήδησε ὀρθὸς καὶ κατὰ τὴν κλέφτικη συνήθεια ἔπιασε μὲ τὸ δεξιὸν τὴν πιστόλα του.

Ἐ. Τί εἶναι ὥρῃ; ρώτησε.

— Ἀρχηγέ, ἡ νύχτα εἶναι κρύα, χιονοκαιρὸς ὅπως βλέπεις. Γι' αὐτὸ ὁ καπετὰν Γιαννίτσης σὲ προσκαλεῖ νὰ κοιμηθῆς στὸ καράβι. ρ. 1

— Έ, εἶναι τόσο μεγάλο τὸ καράβι σας καὶ τοὺς παίρνει ὅλους ἐκείνους γιά; Ἀπάντησε δείχνοντας τοὺς στρατιῶτες του.

— Ὅχι!

— Τότε φύγε!

Καὶ ξανάπесе μὲ τὴν κάπα του νὰ κοιμηθῇ!

ΤΑ ΠΑΛΙΚΑΡΑΚΙΑ

Στὰ νιάτα του ὁ Μῆτρος ἦταν τίμιος καὶ γενναῖος παλικάρι. Πολέμησε λαμπρὰ στὸ 21. Ἀλλὰ τώρα εἶναι πολὺ γέρος. Τὸ δεξί του πόδι κουτσαίνει λίγο. Ἀνάθεμα στὸ βόλι, ποὺ τοῦ φύτεψε φεύγοντας ὁ δειλὸς ἐχθρὸς...

Τὶς λίγες ὥρες ποὺ τοῦ μένουν ἀκόμη, τὶς περνᾷ μὲ δυὸ τρία προβατάκια. Ξαπλωμένος σὲ χορταριασμένο ἀπάγγειο κοντὰ στὴν Ἀκρόπολη θυμᾶται τὰ περασμένα. Καὶ τὰ θυμᾶται καλά.

Ὁ γερο-Μῆτρος ἀνέβαινε σήμερα τὸ ἀνήφορικό στενό, ποὺ χωρίζει τὸ θέατρο τοῦ Διονύσου ἀπὸ τὰ σπιτάκια τῆς μικρῆς γειτονιάς.

— Κάτι τὸν ἀνήφορο, γερο-Μῆτρο; Τὸν ρωτάει ἓνας διαβάτης.

— Πάω ν' ἀνάψω ἓνα κερί στὸν Ἀι-Γιῶργη.

— Ἐδῶ Ἀι-Γιῶργης;

— Βλέπεις αὐτὸ τὸ σπιτόπουλο, ποὺ δὲ χωράει καλά καλὰ ἔαν ἄνθρωπο μέσα;

— Αὐτὸ ποὺ ἔχει μέσα ἓνα μικρὸ σταυρὸ πάνω ἀπὸ τὴ γωνιὰ τῆς πορτίτσας του;

— Ναί. Σ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ σπιτόπουλο μέσα βρίσκεται ἡ Ἁγία τράπεζα τοῦ Ἀι-Γιῶργη τ' Ἀλεξανδρινοῦ. Ἦταν, παλαιά, μεγάλη καὶ πλούσια ἐκκλησία, μὰ νὰ τί τῆς ἀπό-

μεινε τώρα. Γκρεμίστηκε στην αρχή τοῦ πολέμου. Τώρα μιὰ καλή γερόντισσα σκουπίζει τὴν τρύπα αὐτὴ καὶ πουλάει καὶ κανένα κεράκι. Μὰ ξέρεις κι ὅλας γιατί ἔρχομ' ἐδῶ κι ἀνάβω καμιὰ φορὰ κερὶ;

Στηλώνει τώρα τὸ ραβδί του, τὸ πιάνει μὲ τὰ δύο του χέρια, γέρνει κι ἀκουμπάει ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ στήθος του.

— Ἐδῶ, ποῦ λές, ἔγινε τὸ πρῶτο αἱματοκύλισμα Τούρκων καὶ Χριστιανῶν στὴν Ἀθήνα, στὴν ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 21.

Μιά συντροφιὰ ἀπὸ παλικάρια τριγύριζε κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο. Τοὺς εἶδαν ἀπὸ πάνω οἱ Τούρκοι, βγήκε ἓνα μεγάλο μπουλοῦκι ἀπ' αὐτοὺς καὶ τοὺς κυνήγησε. Αὐτοὶ μπήκανε στὴν ἐκκλησίᾳ μέσα, ἀμπάρωσαν τὴν πόρτα κι ἀπὸ τὰ ψηλὰ παράθυρα τῆς ἐκκλησίας ἄρχισαν τὸ τουφεκίδι. Οἱ Τούρκοι δεκατίστηκαν. Μὰ ἦταν πολλοί. Στὸ τέλος ἔβαλαν φωτιά στὴν ἐκκλησίᾳ. Ἄλλοι ἀπ' τοὺς δικούς μας κήκων καὶ ἄλλοι πετάχτηκαν ἔξω καὶ χτυπώντας τοὺς Τούρκους σκοτώθηκαν. Πᾶνε τὰ παλικάρια μας . . . Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ ἔρχομαι κάθε τόσο καὶ τοὺς ἀνάβω ἓνα κερί.

— Θυμᾶσαι τὰ ὀνόματά τους; τοῦ λέει ὁ διαβάτης.

— Τί νὰ τὰ κάμης;

— Ἔ! λέω νὰ τὰ περάσω σὲ κανένα βιβλίο.

— Αὐτοὶ δὲν πέθαναν γιὰ τὰ βιβλία, πέθαναν γιὰ τὴν πατρίδα.

— Δὲν πειράζει, νὰ τοὺς μάθῃ κι ὁ κόσμος.

— Τοὺς ξέρει ὁ Θεός! *μ*

ΤΟ ΔΟΞΑΣΜΕΝΟ ΠΟΤΑΜΙ

Δὲν ἔχει τὸ μάκρος τοῦ Ἀσπροπόταμου οὔτε τὴν ὀλόασπρη κοίτη του· δὲν ἔχει τὰ πλούσια νερὰ τοῦ Ἐβρου οὔτε τοῦ Νέστου τίς ὁμορφιές· δὲν ἔχει ἀκόμη οὔτε στοιχειωμένο γεφύρι σὰν τὸν Ἄραχθο. Ὁ Σπερχεῖδς εἶναι ἓνα μικρὸ ποτάμι σὰ λησιμονημένο ἀνάμεσα στὶς βαθιὲς χαράδρες τοῦ Τυμφορηστοῦ καὶ σὰν τρυπωμένο στὶς πανύψηλες καλαμιές τοῦ στενόμακρου κάμπου τῆς Λαμίας.

Εἶναι μικρὸ, ἀλλὰ δοξασμένο ποτάμι· τὸ πιὸ δοξασμένο

ἑλληνικὸ ποτάμι· ἔζησε ὅλη τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδας μας καὶ ἔνωσε ὅλους τοὺς παλμούς της, ὅλους τοὺς πόνους της, ὅλες τὶς χαρὲς της.

Ἀπὸ τὶς πανύψηλες κορφὰς τῆς Οὔτης, στὸ Σπερχεῖο πρωτόφτασαν οἱ γοεροὶ θρηνοὶ τοῦ Ἡρακλεῖ, ὅταν φόρεσε τὸν κεντρὸν χιτῶνα τοῦ Νέστου καὶ ξερίζωνε ἀπὸ τὸν πόνο του τὰ αἰωνόβια ἔλατα καὶ παρακαλοῦσε τὸ Φιλοκτήτη νὰ τοῦ χάριση τὸ θάνατο. Κι ὁ πονετικὸς Σπερχεῖος πῆρε τὴ φωνὴν τοῦ βασανισμένου ἥρωα καὶ τὴν ἔφερε στὴ θάλασσα· καὶ ἔτσι ὅλος ὁ κόσμος ἔμαθε τὴ θλιβερὴν τὴ μοῖραν τοῦ καλοῦ παλικαριοῦ.

Ἀργότερα, ἀμέτρητες χιλιάδες περσικὲς ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, ζητώντας νὰ σκλαβώσουν τὶς γῶρες τὶς ἑλληνικὰς· καὶ ὁ Σπερχεῖος, ἐκστατικὸς, ἀγνάντευε τριακόσιους Σπαρτιάτες μὲ τὸ Λεωνίδα τους νὰ πιάνουν τὰ στενά· καὶ ὅταν ὁ μεγάλος βασιλεὺς παράγγειλε τὰ ὅπλα τους νὰ δώσουν, ὁ Λεωνίδας ἄφοβα ἀπάντησε:

— Ἔλα νὰ τὰ πάρης!

Περὶ φανος ὕστερα ὁ Σπερχεῖος διαλάλησε παντοῦ τὴ μεγάλη θυσίαν ὅλων τῶν παλικαριῶν· καὶ σὲ λίγο εἶδε νὰ ὑψώνεται δίπλα του ἓνα μαρμαρένιον λιοντάρι, παντοτινὴ ἀνάμνησις τόσων σκοτωμένων λιονταριῶν...

Κι ἄλλοι λαοὶ ζήλησαν τὶς γῶρες τὶς ἑλληνικὰς, καὶ ἀπλώθηκαν ἀμέτρητοι ἀπὸ τὸν Αἴμο ὡς τὸ Μωριά· καὶ ἔκαναν χαλασμὸν πολὺ.

Τότε, σὰ σύννεφο βαρὺ, ξεκίνησε ἀπ' τὸ Βυζάντιον ὁ Νικηφόρος Οὐρανός· καὶ γρήγορον σὰν ἀστραπὴ ἔφτασε ἐδῶ κάτω ἢ τρομερὴ ἢ εἶδησις.

Ἀφήνουν οἱ ἀλλόφυλοι τοὺς κάμπους τοῦ Μωριά καὶ τρέχοντας ζητοῦν στὸν τόπον τους νὰ πᾶνε. Ἐλπίζουν νὰ προ-

φτάσουν· ἀλλὰ λογάριαζαν χωρὶς τὸ Σπερχειό. Βαρούκαρος ὁ ποταμὸς χτίζει μὲ τὰ νερά του κάστρο ὑγρὸ κι ἀδιάβατο σὲ κάθε στρατοκόπο.

Τοῦ κάκου οἱ ἀλλόφυλοι λυσοῦν ἀπὸ θυμό· λυσσαίει καὶ τὸ ποτάμι καὶ δυναμώνει πῶς πολὺ τὴν ἄγρια κατεβασία· κι ἐκεῖνοι ξαπλώνονται στὴν ἀκροποταμιὰ κι ἀποκοιμοῦνται ξένοιαστοὶ καὶ παραδίνονται σ' ὄνειρα γλυκά.

Τὸ ἴδιο βράδυ, στὴν ἀντικρινὴ μεριά, μαζί μὲ τοὺς λεβέντες του ξεπέζεψε ὁ Νικηφόρος Οὐρανός. Δὲ φοβήθηκε αὐτὸς τὴν ἄγρια κατεβασία· ἤξερε τοῦ ποταμοῦ τὰ μυστικά, τοῦ ποταμοῦ τὸν πόθο γιὰ ἐκδίκηση. Ἔχοντας ὁδηγὸ τοῦ Σπερχειοῦ τὸ βουητό, βρῖσκει μὲ τὰ παλικάρια του τὸν πόρο τὸ διαβατικὸ καί, σὰ δελφίνια τῆς στεριάς, γλιστροῦν στὴν ἄλλη ἀκροποταμιὰ. Οἱ Βούλγαροι κοιμοῦνται...

Μόνον τὸ δοξασμένο τὸ ποτάμι ἔμαθε τὸ κακό, ποῦ ἔγινε κείνη τὴ νυχτιά. Φεύγοντας ἀνάμεσα σ' ἀπάτητα κατσάβραχα ὁ Σαμουήλ δύσκολα μπόρεσε νὰ σωθῆ μὲ λιγοστοὺς δικούς του.

Δὲν ἔχει, εἶπαμε, γεφύρι στοιχειωμένο ὁ Σπερχειός. Ἔχει ὅμως τὴν Ἄλαμάνα του, τὴ δοξασμένη ἀπὸ κάθε γεφύρι πῶς πολὺ. Τὴ δόξασε ὁ Διάκος μὲ τὸ αἷμα του. Ὁρες πολλὲς πολεμοῦσε μὲ λιγοστοὺς συντρόφους. Ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοὶ ἦταν πολλοί. Κι ἀφοῦ δὲν τοῦμεινε οὔτε τουφέκι οὔτε σπαθὶ γερό, τὸν πῆραν σκλάβο, βουτηγμένο μὲς στὸ αἷμα του. Ἦταν τοῦ Ἀι-Γιώργη ἡ γιορτὴ κι αὐτὸς ἦταν 29 χρονῶ· στῆς ἀνοιξῆς τὴν ὁμορφιά λυπήθηκε τὰ νιάτα του, ἔριξ' ὀλόγυρα ἀπελπισιᾶς ματιὰ καὶ φώναξε:

Γιὰ ἰδὲς καιρὸ ποῦ διάλεξε
ὁ Χάρος νὰ μὲ πάση,
τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριά
καὶ βγάξ' ἡ γῆ χορτάρι.

Τώρα νιώθει βαθιά συγκίνηση ὁ κάθε στρατιώτης στῆς Ἀλαμάνας τῆ θωριά. Ὀλόγυρά της ὄλα μαρτυροῦν τοῦ Διάκου τὸ μαρτύριο· καὶ τὸ μουρμούρισμα τοῦ Σπερχειοῦ φέρνει στὴ θάλασσα καὶ διαλαλεῖ στὰ πέρατα τῆς γῆς, πὼς οἱ λεβέντες ξέρουν καὶ νὰ ζοῦν, ξέρουν καὶ νὰ πεθαίνουν.

Ἔζησε μαζί μὲ τὴν Ἑλλάδα τοῦ ὁ Σπερχειός· κι ἔνωσε ὄλους τοὺς παλμούς της, ὄλους τοὺς πόνους της, ὄλες τὶς χαρὲς της. Δόξασε τὴν πατρίδα, δοξάστηκε κι αὐτός.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΤΥΜΠΑΝΙΣΤΗΣ

Στὸ μεγάλο πόλεμο, καμιά ἔξηνταριά στρατιῶτες ἑνὸς συντάγματος τοῦ πεζικοῦ εἶχαν ἀνεβῆ ἑπάνω σ' ἓνα ὕψωμα, γιὰ νὰ καταλάβουν ἓνα ἔρημο σπίτι. Βρέθηκαν ἔξαφνα περικυκλωμένοι ἀπὸ δύο τάγματα ἐχθρῶν. Μόλις τοὺς ἔδωσαν καιρὸ νὰ καταφύγουν μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπίτι καὶ νὰ ὀχυρωθοῦν καλά, ἀφοῦ ἄφησαν κάμποσους νεκροὺς ἀπ' ἔξω.

Ὅταν ἀμπάρωσαν τὶς πόρτες οἱ δικοί μας, ἔτρεξαν στὰ παράθυρα τοῦ ἰσογείου καὶ τοῦ πρώτου πατώματος, ἀπ' ὅπου ἄρχισαν πυκνὰ πυρὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, πὸν προχωρώντας σὲ ἡμικύκλιο ἀπαντοῦσαν μὲ τουφεκιὲς πὸ πυκνές.

Τὸ ἀπόσπασμα διεύθυναν δυὸ ὑπαξιωματικοί, ἓνας ὀπολαχαγὸς καὶ ὁ λοχαγός, γέρος, ψηλὸς κι ἀδύνατος. Μαζί τους ἦταν κι ἓνας μικρὸς τυμπανιστής, ἓνα παιδὶ ὡς δεκατεσσάρω χρονῶ, πὸν δὲν ἔδειχνε παρὰ δώδεκα, μὲ πρόσωπο μελαψὸ καὶ μὲ δυὸ κατάμαυρα μάτια, πὸν ἄστραφταν.

Ὡς ὁ λοχαγὸς ἀπὸ ἓνα δωμάτιο τοῦ πρώτου πατώματος διεύθυνε τὴν ἐπίθεση, δίνοντας διαταγὲς μὲ τὴ βροντερή του φωνή. Ὁ τυμπανιστής, λιγάκι γλομὸς, μὰ μὲ θέληση πολλή, εἶχε ἀνεβῆ ἑπάνω σ' ἓνα τραπεζάκι καὶ τέντωνε τὸ λαιμὸ του,

γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἀπὸ τὸ παράθυρο τί γινόταν ἔξω. Κι ἔβλεπε, ἀνάμεσα στὸν καπνὸ καὶ τὴ σκόνη, τὶς ὀμάδες τῶν ἐχθρῶν, ποὺ προχωροῦσαν. *ρ.*

Τὸ σπίτι ἦταν χτισμένο στὴν κορφή ἑνὸς γκρεμοῦ ἀπό-
τομου. Πρὸς τὸ μέρος αὐτὸ δὲν εἶχε παρὰ ἓνα παραθυράκι
πολὺ ψηλά. Γι' αὐτὸ οἱ ἐχθροὶ δὲν ἀπειλοῦσαν τὸ σπίτι ἀπ'
αὐτὸ τὸ μέρος κι ὁ γκρεμὸς ἦταν ἐλεύθερος. Οἱ σφαιρὲς
χτυποῦσαν τὴν πρόσοψη μόνο καὶ τὶς δύο ἄλλες πλευρὲς.

Ἦταν μιὰ φωτιὰ τῆς Κόλασης αὐτὴ ἡ ἐπίθεση. Ἐνα
χαλάζι ἀπὸ σφαιρὲς, ποὺ γκρέμιζε ἀπ' ἔξω τοὺς τοίχους καὶ
θρυμματίζε τὰ κεραμίδια. Ἀπὸ μέσα πάλι τρυποῦσε τὴν ὀρο-
φή, τὰ ἐπιπλα, τὰ παράθυρα, πετώντας στὸν ἀέρα σχίζες ἀπὸ
ξύλα καὶ σύννεφα ἀπὸ ἀσβέστες καὶ θρύμματα ἀπὸ τζάμια,
σφυρίζοντας, ἀναπηδώντας, κατακομματιάζοντας τὸ καθετὶ
μ' ἓνα δαιμονισμένο πάταγο, ποὺ σοῦ παίρνε τὸ κεφάλι. Κάπου
κάπου ἓνας στρατιώτης, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ κρατοῦσαν τὴν ἄμυνα
στὰ παράθυρα, σωριαζόταν χάμω κι ἀμέσως πήγαινε ἄλλος
στὴ θέση του.

Ἦταν μιὰ στιγμή εἶδαν τὸ λοχαγὸ, ποὺ ὡς τότε εἶχε μεί-
νει ἀπαθὴς, νὰ κἀνῃ ἓνα μορφασμὸ ἀνησυχίας καὶ νὰ βγαί-
νῃ ἀπὸ τὸ δωμάτιο μὲ μεγάλα βήματα. Ἐνῶ δὺο λεπτὰ τῆς ὥρας
ξαναγύρισε ὁ λοχίας τρέχοντας, φώναξε τὸν τυμπανιστὴ καὶ
τοῦ ἔκανε νόημα νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Ὁ μικρὸς ἀκολουθών-
τας τὸν ἀνέβηκε τρέχοντας τὴν ξύλινη σκάλα καὶ μπῆκε μαζὶ
του σ' ἓνα δωμάτιο τῆς ὀροφῆς. Ἐκεῖ εἶδε τὸ λοχαγὸ νὰ γρά-
φῃ μ' ἓνα μολύβι ἀκουμπισμένος στὸ παραθυράκι. Στὰ πό-
δια του ἦταν ἓνα σκοινὶ ἀπὸ πηγάδι.

Ὁ λοχαγὸς δίπλωσε τὸ χαρτὶ καί, κοιτάζοντας αὐστηρὰ
τὸ παιδί μὲ τὰ γκριζὰ καὶ παγερά του μάτια, ποὺ ἔκαναν νὰ
τρέμουν ὅλους τοὺς στρατιῶτες, φώναξε:

— Τυμπανιστή!

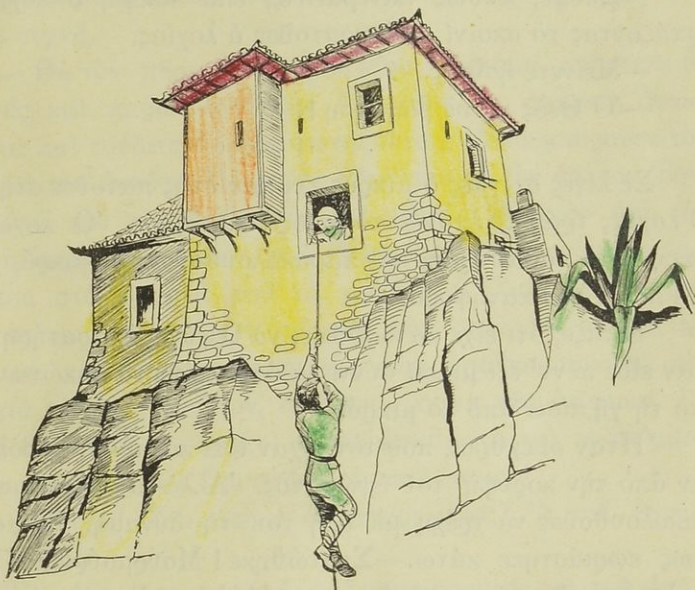
Ὁ μικρὸς τυμπανιστὴς ἔφερε τὸ χέρι στὸ γεῖσο τοῦ πη-
ληκίου.

— Ἔχεις ἀντοχή; τὸν ρώτησε ὁ λοχαγός.

Τὰ μάτια τοῦ μικροῦ πέταξαν ἀστραπές.

— Ναί, κύριε λοχαγέ.

— Γιὰ κοίταξε ἐκεῖ κάτω — τοῦ εἶπε, ἐνῶ τὸν ἔσπρωχνε
πρὸς τὸ παραθυράκι — στὴν πεδιάδα, ἐκεῖ ὅπου λαμποκοποῦν

ξιφολόγες. Ἐκεῖ στέκονται οἱ δικοί μας. Θὰ πάρης λοιπὸν
αὐτὸ τὸ χαρτί, θ' ἀρπαχτῆς ἀπὸ τὸ σκοινί, θὰ κατεβῆς ἀπὸ τὸ
παραθυράκι, θὰ τρέξεις στοὺς δικούς μας καὶ θὰ δώσης τὸ
σημείωμα στὸν πρῶτον ἀξιωματικό, πὺν θὰ συναντήσης.
Πέταξε τὴ ζώνη καὶ τὸ γυλιό σου.

Ὁ τυμπανιστὴς ἔβγαλε τὴ ζώνη καὶ τὸ γυλιό κι ἔκρυψε
τὸ σημείωμα στὴν ἐσωτερικὴ τσέπη τῆς στολῆς του. Ὁ λοχίας

ἔριξε κάτω τὸ σκοινὶ καὶ κράτησε τὴν ἄλλη ἄκρη μὲ τὰ δυὸ του χέρια· ὁ λοχαγὸς βοήθησε τὸ μικρὸ νὰ περάσῃ τὸ παραθυράκι μὲ τὴ ράχη γυρισμένη πρὸς τὸν γκρεμό.

—Πρόσεχε, τοῦ εἶπε· ἡ σωτηρία τοῦ ἀποσπάσματος κρέμεται στὸ θάρρος καὶ στὴ γρηγοράδα σου.

—Ἔχετε ἐμπιστοσύνη σ' ἐμένα, κύριε λοχαγέ, ἀπάντησε ὁ τυμπανιστής, ἐνῶ κρεμόταν ἀπ' ἔξω.

—Σκύψε, καθὼς κατεβαίνεις, εἶπε ἀκόμη ὁ λοχαγὸς ἀρπάζοντας τὸ σκοινί, πὺν κρατοῦσε ὁ λοχίας.

—Μείνετε ἡσυχος.

—Ὁ Θεὸς νὰ σὲ βοηθήσῃ!

Σὲ λίγες στιγμὲς ὁ μικρὸς τυμπανιστής πατοῦσε στὴ γῆ. Ὁ λοχίας τράβηξε ἐπάνω τὸ σκοινὶ καὶ ἔφυγε. Ὁ λοχαγὸς ἔσκυψε στὸ παραθυράκι καὶ παρακολουθοῦσε τὸ μικρὸ, πὺν εἶχε πάρει τὸν κατήφορο.

Ἐλπίζε, ὅτι εἶχε κατορθώσει νὰ ξεφύγῃ ἀπαρατήρητος, ὅταν εἶδε πέντ' ἔξι μικρὰ σύννεφα ἀπὸ σκόνῃ νὰ σηκώνονται ἀπὸ τὴ γῆ, πίσω ἀπὸ τὸ μικρὸ.

Ἦταν οἱ ἐχθροί, πὺν τὸν εἶχαν ἰδεῖ καὶ τὸν πυροβολοῦσαν ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ ὑψώματος. Ἄλλὰ ὁ τυμπανιστής ἐξακολουθοῦσε νὰ τρέχῃ μὲ ὅλη του τὴ δύναμη. Ἐξάφνα ὅμως σωριάστηκε κάτω.—Σκοτώθηκε! Μουρμούρισε ὁ λοχαγὸς δαγκάνοντας τὸ χέρι του. Ἄλλὰ, πρὶν τελειώσῃ τὴ λέξη, εἶδε τὸν τυμπανιστὴ νὰ ξανασηκώνεται. Ἄ! θὰ ἔπεσε, εἶπε, καὶ στέναξε ἀπὸ ἀνακούφιση. Καὶ πραγματικὰ ὁ μικρὸς ἄρχισε νὰ τρέχῃ, ἀλλὰ κουτσαίνοντας τώρα. Θὰ στραμπούλισε τὸ πόδι του, σκέφτηκε ὁ λοχαγός. Λίγα σύννεφα σκόνῃς σηκώθηκαν γύρω ἀπὸ τὸ μικρὸ, μακριὰ ὅμως ἀπ' αὐτόν. Εἶχε σωθῆ καὶ ὁ λοχαγὸς δὲν μπορούσε νὰ συγκρατήσῃ μιὰ κραυγὴ θριάμβου.

Ἐξακολουθοῦσε ὁμως νὰ τὸν παρακολουθῆ με τὸ βλέμμα, γεμάτος ἀγωνία, γιατί ἦταν ζήτημα λίγων λεπτῶν τῆς ὥρας. Ἄν δὲν ἔφτανε ἐκεῖ κάτω ὅσο τὸ δυνατὸ πρὸ γρήγορα με τὸ σημείωμα, ποὺ ζητοῦσε βοήθεια, ἢ ἔπρεπε νὰ παραδοθῆ με τοὺς στρατιῶτες του ἢ νὰ σκοτωθοῦν ὅλοι, ὅπως καὶ εἶχε ἀποφασίσει. Ὁ μικρὸς ἔτρεχε κάμποσο διάστημα γρήγορα, ἔπειτα πήγαινε πρὸ σιγὰ καὶ κουτσαίνοντας, ἔπειτα ξανάρχιζε πάλι τὸ τρέξιμο, ἀλλὰ πάντα πρὸ κουρασμένος καὶ σταματοῦσε πρὸ συχνά.

— Θὰ τὸν πῆρε κάποια σφαῖρα ξόδεσμα, σκέφτηκε ὁ λοχαγός, καὶ παρακολουθοῦσε ὅλες του τὶς κινήσεις, ἀγωνιώντας καὶ τούδινε θάρρος φωνάζοντας, σὰ νὰ μπορούσε τὸ παιδί νὰ τὸν ἀκούσῃ. Μετροῦσε ἀδιάκοπα με τὴν ἀστραπόβολη ματιὰ του τὴν ἀπόσταση, ποὺ χώριζε τὸ μικρὸ ἀπὸ τὸ λαμποκόπημα τῶν ὅπλων, ποὺ ἔβλεπε ἐκεῖ κάτω στὸν κάμπο, ἀνάμεσα στὰ σπαρτά, ποὺ τὰ χρύσωνε ὁ ἥλιος. Καὶ ἄκουε τοὺς σφυριγμοὺς καὶ τὸν πάταγο τῶν σφαιρῶν στὰ κάτω δωμάτια, τὶς ἐπιταχτικὲς φωνὲς τῶν ὑπαξιωματικῶν, τὰ βογγητὰ τῶν πληγωμένων, τὸ θρυμμάτισμα τῶν ἐπίπλων . . . Ἐμπρός! Θάρρος! φώναζε, παρακολουθώντας με τὸ βλέμμα τὸν τυμπανιστή, ποὺ ἦταν τώρα ἀρκετὰ μακριά.

— Τρέχα! Σταμάτησε ὁ καταραμένος! Ἄ, νά, ξανάτρεχει πάλι.

Ἐνας ὑπαξιωματικὸς ἦρθε λαχανιασμένος νὰ τοῦ εἰπῆ, ὅτι οἱ ἐχθροί, χωρὶς νὰ διακόψουν τὰ πυρά, εἶχαν σηκώσῃ ἓνα ἄσπρο πανί, γιὰ νὰ τοὺς κάμουν σημεῖο νὰ παραδοθοῦν.

— Νὰ μὴν ἀπαντήσετε! Φώναξε χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὸ βλέμμα ἀπ' τὸ παιδί, ποὺ εἶχε προχωρήσῃ ἀρκετὰ στὴν πεδιάδα, ἀλλὰ ποὺ δὲν ἔτρεχε πρὸ καὶ φαινόταν σὰν νὰ ἔσερνε τὰ πόδια του με κόπο. — Τρέχα, λοιπόν! Τρέχα! ἔξακολουθοῦσε νὰ φωνάζῃ ὁ λοχαγός, σφίγγοντας τὰ δόντια καὶ τὶς γρο-

θιές του. Γκρεμίσου, τσακίσου παλιόπαιδο, ἀλλὰ τρέχα!

Ἔπειτα πέταξε μιὰ τρομερὴ φράση:

— Ἄ! ὁ ἄθλιος τεμπέλης, κάθισε!

Τὸ παιδί, ποὺ ὡς τότε φαινόταν τὸ κεφάλι του νὰ ἐξέχη ἀπὸ τὰ σπαρτιά, εἶχε ἐξαφανιστῆ, σὰ νὰ ἔπεσε. Ἄλλὰ ὕστερ' ἀπὸ μιὰ στιγμή τὸ κεφάλι του φάνηκε πάλι, ὡς ποὺ χάθηκε μέσα στοὺς θάμνους κι ὁ λοχαγὸς δὲν τὸ ἔβλεπε πιά.

Τότε κατέβηκε ὀρμητικὰ στὸ κάτω πάτωμα· οἱ σφαίρες ἔκαναν θραύση. Τὰ δωμάτια εἶχαν γεμίσει ἀπὸ πληγωμένους καὶ μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς στριφογύριζαν σὰν μεθυσμένοι, προσπαθώντας νὰ κρατηθοῦν ἀπὸ τὰ ἔπιπλα. Οἱ τοῖχοι καὶ τὸ πάτωμα ἦταν γεμάτα αἷμα. Ὁ ὑπολοχαγὸς εἶχε τὸ ἓνα χέρι πληγωμένο βαριά. Ὁ καπνὸς καὶ ἡ σκόνη εἶχαν τυλίξει τὰ πάντα.

— Θάρρος, φώναξε ὁ λοχαγός. Κρατηθῆτε στὶς θέσεις σας! Ἔρχονται ἐπικουρίες! Κάμετε λίγο θάρρος ἀκόμη!

Οἱ ἐχθροὶ εἶχαν πλησιάσει περισσότερο. Φαίνονταν μέσα στὸν καπνὸ τὰ πρόσωπά τους, ἀκούγονταν μέσα στοὺς κρότους τῶν τουφεκιῶν οἱ ἄγριες φωνές τους, ποὺ ἀπαιτούσαν παράδοση καὶ ἀπειλοῦσαν σφαγή. Ἡ ἀντίσταση δὲν μποροῦσε νὰ κρατήσῃ ἀκόμη πολὺ.

Σὲ μιὰ στιγμή οἱ τουφεκιές τῶν ἐχθρῶν σταμάτησαν καὶ μιὰ βροντερὴ φωνὴ ἀκούστηκε:

— Παραδοθῆτε!

— Ὁχι! Οὐρλιασε ὁ λοχαγὸς ἀπὸ ἓνα παράθυρο.

Καὶ οἱ πυροβολισμοὶ ἄρχισαν πρὸς πυκνοὺς καὶ πρὸς λυσσαλέοι ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Καὶ ἄλλοι στρατιῶτες ἔπεσαν νεκροί. Ἐνα παράθυρο εἶχε μείνει χωρὶς ὑπερασπιστές. Ἡ μοιραία στιγμή δὲν ἦταν μακριά. Ὁ λοχαγὸς φώναξε μὲ φωνή, ποὺ ἔβγαინὴ μὲ κόπο μὲς ἀπὸ τὰ σφιγμένα δόντια του:

— Δὲν ἔρχονται! Δὲν ἔρχονται ἀκόμη! Κι ἔτρεχε ἀπὸ

δωμάτιο σὲ δωμάτιο, κουνώντας τὸ σπαθί του νευρικά, ἀποφασισμένους νὰ πεθάνη.

Ἔνας λοχίας τότε, ποὺ κατέβαινε ἀπὸ πάνω, ἀκούστηκε νὰ φωνάξῃ:

— Ἔρχονται! Ἔρχονται! Κι ὁ λοχαγὸς τὸ ξαναεἶπε δυνατώτερα, μὲ κάποια ἐλπίδα τώρα. Σ' αὐτὴ τῇ φωνῇ ὄλο, γεροί, πληγωμένοι, λοχίες, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες ῥίχτηκαν μὲ ὀρμὴ στὰ παράθυρα καὶ ἡ ἄμυνα δυνάμωσε πάλι. Σὲ λίγες στιγμὲς ὁ ἐχθρὸς φάνηκε σὰ φοβισμένος κι ἀμέσως ὁ λοχαγὸς μάζεψε τοὺς ἄντρες του σ' ἓνα δωμάτιο τοῦ ἰσογείου, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ κάμῃ ἔφοδο μὲ ἐφ' ὄπλου λόγῃ. Ἐπειτα ξανάτρεξε ἐπάνω καὶ μόλις ἔφτασε, ἀκούστηκε ἓνας ταχύτατος καλπασμὸς συνοδευόμενος ἀπὸ τρομερὲς ζητωκραυγές. Εἶδε τότε ἀπὸ τὰ παράθυρα νὰ κινοῦνται μέσα στὴ σκόνῃ καὶ τὸν καπνὸ τὰ πηλήκια τῶν φαντάρων κι ἓνα λαμποκόπημα σπαθιῶν, ποὺ ἔπεφταν ἐπάνω σὲ κεφάλια, σὲ ὠμούς, σὲ ράχες. Τότε καὶ τὸ ἀπόσπασμα ὀρμησε ἀπ' τὴν πόρτα μὲ τὶς λόγχες ἐπάνω στὰ ὅπλα. Οἱ ἐχθροὶ τάχασαν, σκόρπισαν, ὑποχώρησαν. Ὁ κάμπος ἔμεινε ἐλεύθερος καὶ σὲ λίγο δυὸ τάγματα πεζικοῦ μὲ δύο κανόνια κατέλαβαν τὸ ὕψωμα.

Ὁ λοχαγὸς μὲ τοὺς στρατιῶτες, ποὺ εἶχαν μείνει, ἐνώθηκε μὲ τὸ σύνταγμα του, ἔδωσε κι ἄλλη μάχῃ καὶ πληγώθηκε ἐλαφρὰ στὸ ἀριστερὸ χέρι στὴν τελευταία ἔφοδο, ποὺ ἔκαμαν μὲ τὴ λόγχῃ.

Ἡ ἡμέρα ἔδωσε μὲ τὴ νίκη τῶν δικῶν μας.

Ἀλλὰ τὴν ἄλλη ἡμέρα, ποὺ ἡ μάχῃ ἐξακολούθησε, οἱ δικοὶ μας μὲ ὅλη τὴν ἥρωικὴ ἀντίσταση, ποὺ κράτησαν, στὸ τέλος πῆστηκαν τόσο ἀπ' τοὺς ὑπεραρίθμους ἐχθρούς, ὥστε τὸ πρωὶ ἀναγκάστηκαν νὰ ὑποχωρήσουν.

Ὁ λοχαγός, ἂν καὶ πληγωμένος, ἔκαμε ὅλο αὐτὸν τὸ

δρομο πεζός, με τούς στρατιώτες του σιωπηλούς και κουρασμένους και όταν ἔφτασε κατὰ τὸ δειλινὸ στὸ πλησιέστερο χωριό, ἀναζήτησε ἀμέσως τὸν ὑπολοχαγὸ του, πὺν εἶχε μεταφερθῆ μετὰ τὸ χέρι σπασμένο ἀπὸ τούς τραυματιοφορεῖς και θὰ εἶχε φτάσει πρὶν ἀπ' αὐτόν. Τοῦ ἔδειξαν μιὰ ἐκκλησία, ὅπου εἶχαν ἐγκαταστήσει ἓνα πρόχειρο χειρουργεῖο. Τράβηξε πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ἡ ἐκκλησία ἦταν γεμάτη πληγωμένους, ξαπλωμένους ἐπάνω σὲ δυὸ σειρὲς ἀπὸ κρεβάτια και στρώματα ἀπλωμένα στὸ πάτωμα. Δυὸ γιατροὶ και μερικοὶ νοσοκόμοι πηγαινοέρχονταν βιαστικοί. Καὶ ἀκούγονταν βογγητὰ και πνιγμένες φωνὲς τῶν πληγωμένων.

Μόλις μπῆκε ἐκεῖ μέσα ὁ λοχαγός, σταμάτησε κι ἔστρεψε τὸ βλέμμα τριγύρω, ἀναζητώντας τὸν ἀξιωματικό του. Ἐκεῖνη τῆ στιγμῆ ἄκουσε μιὰ φωνὴ δυνατὴ νὰ τὸν φωνάξει ἀπὸ σιμά :

— Κύριε λοχαγέ.

Στράφηκε. Ἦταν ὁ τυμπανιστής. Ξαπλωμένος ἐπάνω σ' ἓνα ξύλινο κρεβάτι, σκεπασμένος ἕως τὸ στήθος μ' ἓνα πρόστυχο ὕφασμα ἀπὸ κόκκινα και ἄσπρα τετράγωνα, μετὰ χέρια ἔξω, γλομὸς κι ἀδυνατισμένος, και ὅμως μετὰ μάτια πὺν ἔλαμπαν ἀκόμη σὰ δυὸ μαργαριτάρια.

— Ἐδῶ εἶσαι; τὸν ρώτησε ὁ λοχαγός μετὰ ἔκπληξη, ἀλλὰ και τραχύτητα. Μπράβο, ἔκαμες τὸ καθήκον σου!

— Ἐκαμα ὅ,τι μποροῦσα, ἀπάντησε ὁ τυμπανιστής.

— Πληγώθηκες; εἶπε πάλι ὁ λοχαγός, ἀναζητώντας μετὰ τὸ βλέμμα τὸν ἀξιωματικό του στὰ διπλανά κρεβάτια.

— Τί νὰ γίνῃ! Εἶπε ὁ μικρός, πὺν τοῦδινε θάρρος νὰ μιλήσῃ ἢ περηφάνια, ὅτι πληγώθηκε γιὰ τὴν πατρίδα του ἔτρεχα σκυφτός, ἀλλὰ μετὰ εἶδαν ἀμέσως. Καὶ ἂν δὲν μετὰ πυροβολοῦσαν, θὰ ἔφταναν εἴκοσι λεπτὰ νωρίτερα. Εὐτυχῶς βοήθα

έναν ἀξιοματικό του Ἐπιτελείου καὶ του ἔδωσα τὸ σημεῖωμα. Ἄλλὰ εἶδα κι ἔπαθα, ὡς πὺν νὰ φτάσω ὡς ἐκεῖ, ὕστερ' ἀπὸ τὴν τουφεκιά!

Εἶχα σκάσει ἀπὸ τὴ δίψα κι ἐφοβόμουν, πὼς δὲ θὰ ἔφτανα ποτὲ κι ἔκλαιγα στὴ σκέψη, ὅτι, κάθε στιγμὴ πὺν ἀργούσα, σκοτώνονταν κι ἓνας ἐκεῖ ἐπάνω. Τέλος πάντων ἔκαμα, ὅ,τι μποροῦσα. Μὰ σεῖς, κύριε λοχαγέ, χάνετε αἷμα.

Κι ἀλήθεια, ἀπὸ τὸ κακοδεμένο χέρι τοῦ λοχαγοῦ ἔσταζε ἀδιάκοπα αἷμα.

—Θέλετε νὰ σᾶς σφίξω τὸν ἐπίδεσμο, κύριε λοχαγέ; δώστε μου τὸ χέρι σας.

Ὁ λοχαγὸς ἄπλωσε τὸ ἀριστερό του χέρι καὶ μὲ τὸ δεξιὸ θέλησε νὰ βοηθήσῃ τὸ μικρὸ νὰ λύσῃ τὸν κόμπο καὶ νὰ τὸν ξαναδέσῃ. Ἄλλὰ τὸ παιδί, καθὼς ἀνασηκώθηκε ἐπάνω στὸ μαξιλάρι, γλόμιασε καὶ ἀναγκάστηκε ν' ἀκουμπήσῃ τὸ κεφάλι.

—Ἄφησε, ἄφησε, εἶπε ὁ λοχαγός, κοιτώντας τον καὶ τραβώντας τὸ πληγωμένο χέρι, πὺν αὐτὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ τοῦ κρατᾶ. Κοίταξε νὰ περιποιηθῆς τὴν πληγὴ σου, ἀντὶ νὰ φροντίξῃς γιὰ τίς ξένες, γιὰτὶ καὶ τὰ παραμικρὰ πράγματα μπορεῖ νὰ γίνουν σοβαρά.

Ὁ τυμπανιστὴς κούνησε τὸ κεφάλι.

—Ἄλλὰ ἐσὺ θὰ ἔχῃς χάσει πολὺ αἷμα, γιὰ νὰ εἶσαι τόσο ἀδύνατος, πρόσθεσε ὁ λοχαγός, ἐνῶ τὸν παρατηροῦσε πὺν προσεχτικᾶ.

—Ἄν ἔχασα πολὺ αἷμα; εἶπε ὁ μικρὸς μ' ἓνα χαμόγελο. ὦ, ἂν ἦταν μόνο αἷμα! Γιὰ κοιτᾶτε!

Ὁ λοχαγὸς ὀπισθοχώρησε μὲ φρίκη.

Τὸ παιδί δὲν εἶχε παρὰ ἓνα σκέλος: τὸ ἀριστερὸ τοῦ τὸ εἶχαν κόψει ἐπάνω ἀπὸ τὸ γόνατο καὶ τὸ ὑπόλοιπο ἦταν τυλιγμένο μέσα σὲ ματωμένους ἐπιδέσμους.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ πέρασε ὁ στρατιωτικὸς γιατρὸς μὲ τὰ μανίκια ἀνασκουμπωμένα.

—Ἄχ! κύριε λοχαγέ, εἶπε γρήγορα γρήγορα δείχνοντας τὸ μικρὸ τυμπανιστή. Νά μιὰ ἄτυχη περίπτωση. Ἐνα πόδι, πὺν μποροῦσε νὰ σωθῆ μὲ τὸ τίποτε, ἂν δὲν τὸ ἔβιαζε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, πὺν νὰ προκαλέσῃ φλεγμονή. Ἄναγκαστήκαμε νὰ τοῦ τὸ κόψωμε ἀμέσως. Ἄλλὰ τί τὰ θέλετε . . . ἔνα παλικάρι, σᾶς βεβαιώνω· οὔτε μιὰ φωνὴ δὲν ἔβγαλε, οὔτε ἔνα δάκρυ! Ἦμουν ὑπερήφανος, γιατί ἦταν Ἑλληνας, λόγον τιμῆς! Κι ἔφυγε βιαστικός.

Ὁ λοχαγὸς συνοφρυώθηκε καὶ κοίταζε πολλὴν ὥρα τὸν τυμπανιστή, ἐνῶ τὸν σκέπαζε πάλι μὲ τὴν κουβέρτα του· κι ἔπειτα σιγά, σχεδὸν χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ καὶ παρατηρώντας τον πάντα, σήκωσε τὸ χέρι καὶ ἔβγαλε τὸ πηλήκιο.

—Κύριε λοχαγέ! Φώναξε ὁ μικρὸς κατάπληκτος. Τί κάνετε, κύριε λοχαγέ; γιὰ μένα;

Καὶ τότε ὁ ἀγριωπὸς ἐκεῖνος στρατιώτης, πὺν δὲν εἶχε πεῖ ποτὲ οὔτε ἔνα φιλοφρόνημα σ' ἕναν κατώτερό του, ἀπάντησε μὲ μιὰ φωνὴ περιπαθέστατη, γλυκιά:

—Ἐγὼ δὲν εἶμαι παρὰ ἕνας λοχαγός· ἐσὺ εἶσαι ἕνας ἥρωας.

Ἐπειτα ρίχτηκε μὲ ἀνοιχτὴ τὴν ἀγκαλιὰ ἐπάνω στὸ μικρὸ τυμπανιστή καὶ τὸν φίλησε τρεῖς φορὲς στὴν καρδιά.

ΟΙ ΕΣΧΑΤΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΠΡΩΤΟΙ

Ἡ μάχη μόλις εἶχε τελειώσει· τὸ σύνταγμα βιάδιζε σὲ μιὰ μικρὴ κοιλάδα, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες ἦταν πολὺ κουρασμένοι.

Στοὺς λόγους ἔβλεπε κανεὶς πολλοὺς μὲ πρόχειρους ἐπιδέσμούς· ἄλλος βιάδιζε ἔχοντας γιὰ στήριγμα τὸ ὄπλο του·

ἄλλος εἶχε τὸ κεφάλι του δεμένο μὲ κουρελιασμένο μαντήλι, πὸν ἔσταζε αἷμα· οὔτε τραγούδια οὔτε κουβέντες ἀκούγονταν ἤμαστε ὅλοι κατάκοποι. ρ

Ἔταν πλησιάζαμε στὴν κατασκήνωση, εἶδα ἔξω ἀπὸ τὴ γραμμὴ μας νὰ σέρνεται, παρὰ νὰ περπατῇ, τὸ στρατιωτὴ Γιάννη Καραφωτιά, γνωστὸ σ' ὄλο τὸ λόχο γιὰ τὴν ἀσκήμια του. Ἦταν ἓνας παράξενος Ρουμελιώτης, πὸν ξεχώριζε γιὰ τὴ φοβερὴ δύναμή του καὶ τὴν ἀγαθὴ καρδιά του· ἦταν ἱπποκόμος ἐνὸς λοχαγοῦ.

Ἦ Καραφωτιάς ἦταν πολὺ συλλογισμένος· πάντα λιγόλογος· παρατηροῦσε μὲ προσοχὴ τοὺς λόχους μας, σὰ ν' ἀναζητοῦσε κάποιον.

—Κύριε, εἶπε σ' ἓνα νεαρὸ ἀξιωματικό, ποῦ εἶναι ὁ λοχαγός μου;

Ἦ ἀξιωματικὸς δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε. Ἦ Καραφωτιάς πλησίασε ἄλλον ἀξιωματικό, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος δὲν εἶπε λέξη. Τότε μ' ἄρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι λέγοντας:

—Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ποῦ εἶναι ὁ λοχαγός μου;

Ἔγὼ σιωποῦσα, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι. Γνωρίζαμε πόσο ἀφοσιωμένος ἦταν ὁ Καραφωτιάς στὸ λοχαγὸ του.

—Θεέ μου! εἶπε, μήπως εἶναι πληγωμένος;

Ἦ ἴδια σιωπὴ, κανένας δὲν ἤθελε νὰ τοῦ φανερώσῃ πρῶτος τὴ θλιβερὴ εἶδηση.

Στὸ τέλος ὁ Καραφωτιάς ἔμαθε ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες τί συνέβη. Ἦ λοχαγός του ἔπεσε ἀπὸ μιὰ σφαῖρα καὶ ἀπὸ τότε κανεὶς δὲν τὸν εἶδε πιά.

Μπορεῖ νὰ τὸν σήκωσαν νοσοκόμοι... Μπορεῖ νάμεινε στὸν τόπο... Κανεὶς δὲν ἤξερε τὴν ἀλήθεια.

Ἦ Καραφωτιάς τρικλίζοντας τραβήχτηκε ἀπὸ μᾶς, κάθισε στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ ἐκεῖ ἔμεινε ἀπολιθωμένος ἀπὸ τὴ θλίψη του.

Ἐφ' ὅ Λέων — ὁ σκύλος τοῦ συντάγματος — πῆγε κοντά του καὶ τούγλειφε τὰ χέρια· ἀκόμα καὶ τὰ χεῖλια του ἔγλειφε· αὐτὸς ὁμως δὲν κατάλαβε τίποτε ἀπ' αὐτά.

Δυσσαρεστημένος ὁ Λέων ἄρχισε νὰ γαβγίζῃ· καὶ ὅταν καὶ σ' αὐτὸ δὲν ἀποκρίθηκε ὁ στρατιώτης, ἐκεῖνος ζάρωσε τὴν οὐρά του καὶ ἀκολούθησε τὸ στρατό.

Στὴ σκηνή μας φωτιζόμαστε μὲ κεριά· ἦταν μιὰ νύχτα ὑγρὴ καὶ πυκνὴ ὀμίχλη σκέπαζε τὰ πάντα. Ξαπλωθήκαμε σιωπηλοὶ στὰ κρεβατάκια τῆς ἐκστρατείας. Εἶχε περάσει μιὰ ὥρα, ὅταν τὸ πανὶ τῆς σκηνῆς ἀνασηκώθηκε καὶ παρουσιάστηκε ὁ Καραφωτιάς μὲ τὸ πελώριο ἀνάστημά του. Ἦταν πατριώτης μου καὶ εἶχε θάρρος μαζί μου.

— Τί θέλεις, Γιάννη; τὸν ρώτησα.

— Τὸν ἀναζήτησα σ' ὅλα τὰ χειρουργεῖα καὶ πουθενὰ δὲν εἶναι.

Κατάλαβα, πὼς μοῦ μιλοῦσε γιὰ τὸ λοχαγὸ του.

— Καὶ τώρα τί θέλεις;

— Τὸ περίστροφό σας, κύριε ἀξιωματικέ.

— Τὸ περίστροφό μου; ... Κι ἀνασηκώθηκα στὸ κρεβάτι μου.

— Μάλιστα τὸ περίστροφό σας.

— Καὶ τί τὸ θέλεις;

— Θὰ πάω ...

— Ποῦ θὰ πᾶς; λέγε καθαρά! ...

— Τὸ λοχαγὸ μου! ... πρέπει νὰ τὸν βρῶ.

— Ἀνόητε! Κατάλαβε ἐπὶ τέλους, ὅτι, ἀφοῦ ἔμεινε ἐκεῖ, αὐτὸ σημαίνει, ὅτι οἱ ἐχθροὶ κυρίεψαν τὸ λόφο.

— Τὸ κατάλαβα.

— Δὲν μπορεῖς λοιπὸν νὰ πᾶς ἐκεῖ.

— Σωστά. ... Ἀλλὰ δώστε μου τὸ περίστροφό σας.

—Μὰ ἑλληνικὰ σοῦ μιλῶ. Δὲν μπορεῖς νὰ πᾶς ἐκεῖ.
Ἐκεῖ εἶναι πιά ἐχθροί.

—Μάλιστα... Δὲν μπορῶ!... Ἄλλὰ θὰ πάω!...
Ἄφοῦ οἱ ἄλλοι τὸν ἄφησαν... Τί νὰ γίνῃ!

Κι ἄφοῦ γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Καραφωτιάς εἶπε τόσα
πολλά, εἶδε τὸ περίστροφό του κρεμασμένο ἐπάνω ἀπὸ
τὸ κρεβάτι του, οἶχτηκε μὲ ὄρμη καὶ τὸ ἄρπαξε.

—Ἐχετε γειά! Φώναξε.

Καὶ πρὶν καλὰ καλὰ νὰ καταλάβω τί ἔγινε, ὁ Καραφω-
τιάς χάθηκε. Ὅταν πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὴ σκηνή, ἦταν
πιά μακριά. Ἡ ὀμίχλη τὸν ἔκρυβε. Καὶ μοναχὰ τὰ βαριά
βήματά του ἀκούγονταν στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας...

Ἡ Καραφωτιάς πέρασε ἀπὸ τὶς προφυλακὲς μας· οἱ
σκοποὶ τὸν γνώριζαν καλὰ καὶ δὲν ἀπόρησαν διόλου, ὅταν
τοὺς εἶπε τὸ σχέδιό του.

—Περίεργος εἶσαι! Τοῦ εἶπε ἓνας σκοπός. Καὶ πῶς
θὰ τὸν ξεχωρίσης μέσα σ' αὐτὸ τὸ σκοτάδι; ἐκεῖ εἶναι
πολλοὶ ξαπλωμένοι.

—Καὶ τὰ σπέρτα γιατί τάχομε; ἔχω ἄφθονα μαζί μου.

Καὶ τράβηξε τὸ δρόμο του. Ὅτι στρατιῶτες τοῦ εἶχαν
διηγηθῆ ποῦ ἔγινε ἡ μάχη, ποῦ πληγώθηκε ὁ λοχαγός του,
ποῦ ἔπεσε καὶ ποῦ κείτεται ἴσως ἀκόμη, ἂν οἱ ἐχθροὶ δὲν
τὸν ἀποτελείωσαν.

Τρεῖς ὥρες γύριζε ἐδῶ κι ἐκεῖ ὁ Καραφωτιάς. Συχνὰ
ἔχανε τὸ δρόμο του, προχωροῦσε ἀργά, ἀκροαζόταν προσε-
κτικὰ μήπως ἀκούση στεναγμοὺς πληγωμένων ἢ ὀμιλίες ἀπὸ
τὸ ἐχθρικό στρατόπεδο! Τίποτε ὅμως δὲν ἄκουσε· μόνο σὲ μιὰ
βουνοπλαγιά ξεχώρισε νὰ τρεμοσβήνουν μερικὰ φῶτα.

—Κατασκίηση ἐχθρική... σκέφτηκε ὁ Καραφωτιάς
καὶ σταμάτησε. Ἐκρυψε τὰ σπέρτα στὸν κόρφο του, γιὰ νὰ
μὴ βραχοῦν, ἔπεσε στὴ γῆ καὶ σύρθηκε πρὸς τὰ ἔμπρός.

“Όσο προχωροῦσε, τόσο οἱ δυσκολίες γίνονταν περισσότερες. Τὸ λασπωμένο χῶμα τὸν ἐμπόδιζε νὰ προχωρήσῃ. Στὸ τέλος δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῇ καὶ κυλίστηκε πίσω.

“Άκουσαν τὸ θόρυβο οἱ σκοποὶ· ἕνας μάλιστα πυροβόλησε στὴν τύχη κι ὁ Γιάννης ἄκουσε μιὰ σφαῖρα νὰ πέφτῃ στὴ λάσπη.

“Ὁ Γιάννης ἀναβῆ με προφύλαξη σπῖρτα κι ἐξέταζε με προσοχὴ τὰ γαλόνια τῶν ξαπλωμένων νεκρῶν. “Ὁ ἄφοβος στρατιώτης ἔψαχνε χωρὶς νὰ κουράζεται, ἀναζητώντας τὸ λοχαγό του. Δὲν ἔχανε τὴν ἐλπίδα του· κι αὐτὴ τούδινε θάρρος καὶ δύναμη.

“Υστερα ἀπὸ τρεῖς ὥρες βρέθηκε μπροστὰ σ’ ἕναν ἐτοιμοθάνατο ἀξιωματικό· ἦταν ὁ λοχαγός του, με τόνα πόδι σπασμένο καὶ με μιὰ σφαῖρα στὴν πλάτη.

Τὴν αὐγὴ οἱ σκοποὶ μας εἶδαν μέσα στὴν ομίχλη ἕναν ἄγνωστο νὰ πλησιάζῃ. Ἐνας ἐτοιμαζόταν νὰ πυροβολήσῃ, ὅταν ἀκούστηκε μιὰ ἀδύνατη, κουρασμένη καὶ βραχνὴ φωνή.

—Μὴ ρίξῃς... Δικός σας... Φέρνω τὸ λοχαγό!...

“Ὅλο τὸ ἐχθρικό στρατόπεδο ὁ γενναῖος στρατιώτης τὸ πέρασε φορτωμένος τὸ λοχαγό του. Προχωροῦσε ξαπλωμένος, ἔχοντας τὸ λοχαγό του δεμένο στὴ ράχη του με τὴ ζώνη του. Καὶ μόνον, ὅταν ἀπομακρύνθηκε τόσο, ὥστε νὰ μὴ τὸν φτάνῃ σφαῖρα, σηκώθηκε ὄρθιος.

“Ὅλος ὁ στρατὸς ἔμαθε με θαυμασμὸ τὸ κατορθῶμα τοῦ Γιάννη. Κι αὐτὸς στὸ χειρουργεῖο ἴδεν ἀπομακρυνόταν ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοῦ λοχαγοῦ του.

Σὲ λίγες μέρες συγκεντρώθηκε ὅλο τὸ σύνταγμα στὴν κατασκήνωση. Ὁ συνταγματάρχης ἔβαλε ὅλο τὸ σύνταγμα στὴ γραμμὴ καὶ κάλεσε κοντά του τὸ στρατιώτη Γιάννη Καραφωτιά. Κι ἐκεῖνος βγῆκε ἀπὸ τὴ γραμμὴ του σκεπτικὸς καὶ βαρῦς, ὅπως πάντα.

—Σὲ συγγαίρω, παλικάρι μου! Τοῦ εἶπε ὁ συνταγμα-
τάρχης. Ἔδειξες, ὅτι κάτω ἀπὸ τὴ στολή μπορεῖ ὁ καθέννας νὰ
κρύβῃ μιὰ πιστὴ κι ἀφοσιωμένη καρδιά. Ἡ πράξι σου εἶναι
μεγάλῃ μπροστὰ στὴν Πατρίδα καὶ μπροστὰ στὸ Θεό. Σὲ
πολλοὺς ἀπὸ μᾶς εἶναι εὐκόλο νὰ ριχτοῦν ἐπάνω σὲ ἓνα
ἐχθρικό ὄχυρωμα. Εἶναι ὅμως πολὺ δυσκολώτερο καὶ χροιά-
ζεται πολὺ περισσότερο θάρρος γι' αὐτὸ πούκαμες ἐσύ.

Ἐπειτα κρέμασε στὸ στήθος του τὸ στρατιωτικὸ πα-
ράσημο, τὸν φίλησε καὶ φώναξε :

—Ζήτω ὁ στρατιώτης Γιάννης Καραφωτιάς! . . .

—Ζήτω. . . φώναξαν ὅλοι οἱ στρατιῶτες.

Καὶ μὲ τὸ λαμπερὸ σταυρὸ στὸ στήθος του, πνίγοντας
τὰ δάκρυά του, γύρισε στὴ γραμμὴ του ὁ ἀγαθὸς Ρουμελιώ-
της. Κι ἀντηχοῦσαν ὀλόγυρα οἱ φωνὲς τῶν στρατιωτῶν.

—Ζήτω ὁ σύντροφός μας Γιάννης Καραφωτιάς! . . .

ῥ. ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
ποὺ μὲ βία μετροᾷ τὴν γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά! ῥ.

ῥ' Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες,
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔ λ α π ά λ ι, νά σοῦ πῆ. ῥ.

Ἄργειε νάλθη ἐκεῖν' ἡ μέρα,
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τάσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λὲς
περασμένα μεγαλεῖα,
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

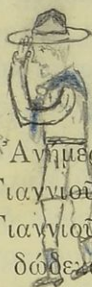
Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπαι τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά·

κι ἔλεες: πότε, ἄ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τὸ ἔρμιές;
Καὶ ἀποκρίνονται ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές.

Τότε ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μὲς στὰ κλάυματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
πληθὸς αἷμα Ἑλληνικό...

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Δ. Σολωμός

Η ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

Ἀνήμερα τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ Ἀι-Γιαννιοῦ, ἡ Μήτηραινα, ὅπως ὅλες τις παραμονὲς τοῦ Ἀι-Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ παχιά καὶ μεγάλη κόττα, ἀπὸ τῆς δέκα δόσεων κοτούλες, ποὺ εἶχε, τὴ ζεμάτισε, τὴ μάρησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράση. Συγύρισε τὸ σπιτοκάλυβό της, ἔστρωσε στὴ γωνιὰ τὰ νυφιάτικά της μάλλινα στρωσίδια, ἔδωσε τὴ σκύλα καὶ περιμένε, ὅπως ὅλες τις παραμονές, νάρθη ὁ ξενιτεμένος της ὁ Γιάννης, ξημερώνοντας τ' Ἀι-Γιαννιοῦ. ρ.

Αὐτὴ ἡ ἱστορία ἐξακολουθοῦσε χρόνια τώρα. Ἦταν ἀκόμη νέα ἡ Μήτηραινα, ὅταν χήρα ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της τὸ Γιάννη γιὰ τὴν ἔρημη ξενιτιά. Δὲν εἶχε ἀκόμη ἄσπρη τρίχα σὰ κατάμαυρα μαλλιά της, ὅταν τὸν φίλησε γιὰ ὕστερη φορὰ καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ ραχούλα μὲ δακρυόπνιχτα μάτια νὰ χάνεται στὸ μάρκος τοῦ δρόμου καὶ νὰ γίνεται ἄφαντος.

Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ἡ δόλια Μήτηραινα περνοῦσε τὴ ζωὴ της μονάχη στὸ σπιτοκάλυβό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιά τοὺς τέσσερες τοίχους, τὸ εἰκόνημα, τὴ γωνιά, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα καὶ καμιὰ δεκαριά κοτούλες μ' ἓναν ὄμορφο πετεινὸ, ποὺ τῆς χρησίμευε κάθε πρωτὶ, σὰ ρολόγι, νὰ τὴν ξυπνᾷ, γιὰ ν' ἀνάβῃ τὴ φωτιά της καὶ ν' ἀρχινᾷ

τὸ ἐργόχειρό της : Ρόκα ἢ πλέξιμο ἢ μπάλωμα, ἢ γιὰ νὰ πηγαίνει στὸ λόγγο νὰ κουβαλᾷ ξύλα.

Τὰ νιόπαιδα τοῦ χωριοῦ πήγαιναν καὶ ἔρχονταν στὴν ξενιτιά, ποῖο σὲ τρία, ποῖο σὲ τέσσερα καὶ ποῖο σὲ πέντε χρόνια, τὸ βαρὺ βαρὺ ἀλλὰ ὁ Γιάννης τῆς Μήτραινας οὔτε φαινόταν, οὔτε ἀκουγόταν πουθενά! Ὁλος ὁ κόσμος τὸν θεωροῦσε χαμένο, καὶ ὁ προεστὸς τοῦ χωριοῦ τὸν ξέγραψε ἀπὸ τὸ δεφτέρι του, γιὰ νὰ μὴν πληρώνη ἢ κακομοίρα ἢ Μήτραινα τοὺς φόρους του. Καὶ ὅμως ἡ Μήτραινα ἔσκισε τὰ ροῦχα της, ἅμα ἔμαθε, ὅτι τῆς ξέγραψε ὁ προεστὸς τὸ παιδί της καὶ πῆγε στὸ σπίτι του νὰ παραπονεθῆ.

— Ἀκοῦς ἐκεῖ, ἔλεγε βγαίνοντας ἀπὸ τοῦ προεστοῦ, νὰ μοῦ σβήση τὸ παιδί μου! Τί τὸν μέλει αὐτόν, σὰν πληρώνω ἐγώ ;

Εἶχε πάντα τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα καὶ τῆς φαινόταν, ὅτι τὸ παιδί της εἶναι γερὸ καὶ καλά, ὅτι κέριζε χρήματα μὲ τὸ σωρὸ κι ὅτι βρίσκεται στὸ δρόμο νάρχεται. Ζοῦσε ἡ καημένη μὲ τὸ ἐργατικό, πότε στ' ἀμπέλια καὶ πότε στὰ χωράφια χωριανῶν της, κι ἐνῶ ὅλος ὁ κόσμος τὴ συμπονοῦσε, αὐτὴ δὲν τόβανε κάτω, ἀλλ' ἀπολογιόταν μὲ θυμὸ :

— Μὴ σᾶς πέρασε ἡ ἰδέα ὅτι χάθηκε τὸ παιδί μου καὶ δὲ θὰ μοῦ ἔρθη ; αὐτὸ ζῆ καὶ βασιλεύει, δόξα σοι ὁ Θεός ! Ἔτσι μοῦ τὸ λέει ἡ ἐλπίδα, πὸν ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου !

Κάθε δειλινό, χειμῶνα καλοκαίρι, ὅταν ἔτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψη, ἄφηνε τὴν ἐργατιά της καὶ γνέθοντας πήγαινε ψηλὰ στὴ ραχοῦλα, στ' ἀγνάντια τοῦ χωριοῦ· κι ἐκεῖ καθόταν κι ἀγνάντευε τὸ δρόμο, ὡς μιὰ ὥρα μακριὰ — ὅσο ἔκοβε τὸ μάτι της — καὶ μὲ ἀνίκητη ἐλπίδα ἀκολουθοῦσε τοὺς διαβάτες πὸν ἔρχονταν καὶ μονολογοῦσε :

—Νά! αὐτὸς εἶναι! Αὐτὸς ὁ καβαλάρης! Κοίτα πῶς τρέχει τὸ μουλάρι του! Καλῶς ὄρισες, παιδί μου!

Καὶ ξεφώνιζε κι ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της μὲ ἄφατη χαρὰ καὶ ροβολοῦσε δύο τρία βήματα, ἀλλὰ ὁ καβαλάρης ἐκεῖνος δὲν ἦταν ὁ Γιάννης τῆς Μήτηρραινας, οὔτε κὰν χωριανός της, γιὰτὶ ἅμα πλησίαζε πρὸς τὸ χωριό, ἔπαιρνε τὸν ἄλλο τὸ δρόμο τραβώντας γιὰ ξένο χωριό. Κι ἡ Μήτηρραινα χαρωπὴ χαρωπὴ ἔπαιρνε κοντὰ μὲ τὸ βλέμμα της ἄλλον καβαλάρη διαβάτη γιὰ τὸ Γιάννη της, ὅσο ποῦ κι αὐτὸς ἔπαιρνε ἄλλο δρόμο. Καὶ δὲν ἔφηνε ἀπὸ τὴ ραχοῦλα, παρὰ ὅταν ἄρχιζε νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ γῆ. Τότε γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστὴ καὶ χαρωπὴ, ὅπως πάντα, μὲ τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα κουνώντας τὸ κεφάλι καὶ λέγοντας:

—Ποιὸς ξέρει τὸ μοναχό μου, ποῦ νὰ νυχτώθηκε! Δὲν τὸν ἄφησε ἡ κούραση τοῦ δρόμου νὰ φτάση ἀπόψε! Κι αὔριο ἡμέρα τοῦ Θεοῦ ξημερώνει! Αὔριο ἔρχεται.

Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἐξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ ἐλπίδα φώλιαζε βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια τῆς Μήτηρραινας καὶ τίποτε δὲν μπορούσε νὰ τὴ διώξη ἀπὸ κεῖ μέσα. Ὅταν δούλευε μὲ τὴν ἐργατιά, αὐτὴ ἔσερνε πάντα τὸ τραγοῦδι καὶ τραγουδοῦσε ὅλο ξενιτεμένα τραγοῦδια γιὰ τὸν ξενιτεμένο τὸ γιό της, ποῦ πάντα ἐρχόταν καὶ ποτὲ δὲ φαινόταν! Ὅλος ὁ κόσμος, ἄντρες καὶ γυναῖκες, τὴν ψυχοπονοῦσαν τὴν καημένη τὴ Μήτηρραινα κι ἔλεγαν μέσα τους:

—Ὁ Θεὸς νὰ τῆς αὐξαίνει τὴν ἐλπίδα τῆς ὀρφανῆς!

M

Ἔτσι περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Μήτηρραινα ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐλπίζη κι ὅλο νὰ ἐλπίζη. Κάθε βράδυ περιμένε τὸ Γιάννη της καὶ κάθε βράδυ ξενυχτοῦσε ἔρημη καὶ μοναχὴ στὸ σπιτοκάλυβό της, χωρὶς ν' ἀδημονῆ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται.

Εἶχε χάσει τὸ λογαριασμὸ πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης

της στὰ ξένα. Δὲ θυμόταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴ
ράχη κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, εἶχε
σκεπάσει τὸν καθρέφτη της, ποὺ εἶχε κρεμασμένο δεξιὰ
στὴν πόρτα της καὶ ἀπὸ τότε δὲν εἶχε ἰδεῖ τὸ πρόσωπό της!
Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει ὅλα, τὸ πρόσωπό της εἶχε ζα-
ρώσει, ἡ ράχη της εἶχε κυρτώσει κι αὐτὴ δὲν τὸ γνῶριζε!

Ἄν κάθε δειλινὸ ἔβγαине στ' ἀγνάντια ἡ Μήτηρ, αἰ-
μιὰ νὰ ἰδῆ τὸ παιδί της νάρχεται, ὅμως οὔτε φαῖ ἐτοίμαζε,
οὔτε ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλα ἔδενε, γιὰ νὰ μὴν ἀλυχτᾶ
τοὺς χωριανούς. Μόνο τὴν παραμονὴ τοῦ Ἁι-Γιαννίου
ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειά.

Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα, ὅτι θὰ ἐρχό-
ταν ὁ Γιάννης της χωρὶς ἄλλο, ξημερώνοντας ἡ γιορτὴ του.
Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν παραμονή, χωρὶς νὰ βγῆ καθόλου στ' ἀ-
γνάντια, ἔσφαζε τὴν παχύτερή της τὴν κότα, τὴ ζεματοῦσε,
τὴ μαδοῦσε καὶ τὴν ἔβανε νὰ βράση, σκουπίζε τὸ σπίτι
καλὰ καλὰ, ἔστρωνε καθαρὰ κι ἔδενε τὴ σκύλα, γιὰ νάναι
ὅλα ἔτοιμα τὸ πρωὶ καὶ νὰ μὴν ἔχη ἄλλη δουλειά, παρὰ
νὰ πάη μόνο στὴν ἐκκλησιὰ κι οὐδ' ἄλλο κι οὐδ' ἄλλο.

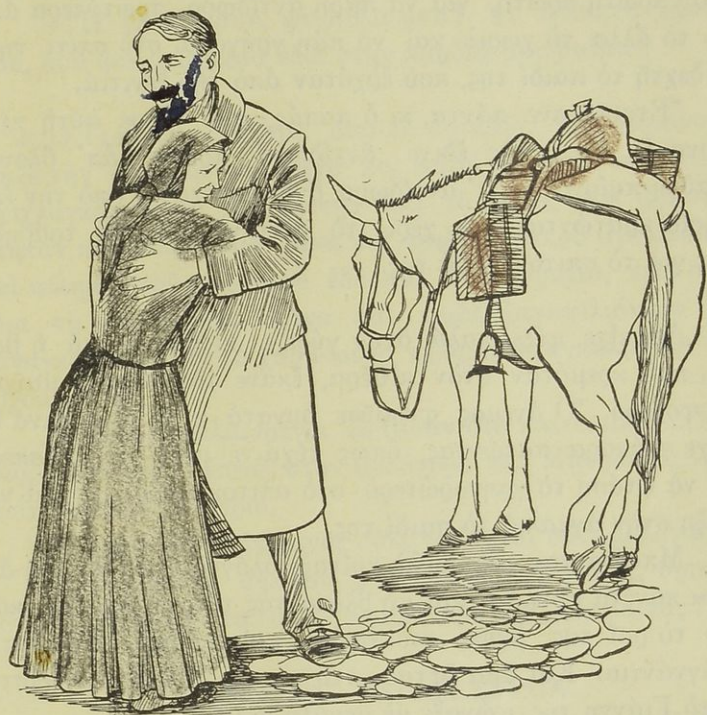
Τόσοι Ἁι-Γιάννηδες πέρασαν καρτέρι καὶ καρτέρι,
ποὺ μποροῦσαν νὰ κάμουν ἀκέριο μῆνα κι ὁ Γιάννης τῆς
Μήτηρ δὲ φαινόταν! Τί νὰ εἶχε γίνει ὁ Γιάννης; Χωρὶς
ἄλλο θὰ ἔλιωσαν τὰ κόκαλά του κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο
μνήμα χωρὶς κερί, χωρὶς λιβάνι, χωρὶς τρισάγιο, χωρὶς λου-
λούδια, χωρὶς δάκρυα! Ἄλλὰ ποῦ περνοῦσαν αὐτὰ ἀπὸ
τὸ νοῦ τῆς Μήτηρ.

Ὅταν ἔβρασε καλὰ ἡ κότα, εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος.
Τότε ἡ Μήτηρ τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴ φωτιά, τὴν ἀπόθεσε
ψηλὰ κι ὕστερα ἔκαμε τὸ σταυρὸ της ἐμπρὸς στὸ εἰκόνημα,
παρακαλώντας τὴν Παναγία καὶ τὸν Ἁι-Γιάννη νὰ τῆς

φέρουν τὸ παιδί της γερὸ καὶ καλὰ ἀπὸ τὰ ξένα. Χάλασε καὶ σκέπασε τὴ φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχνάρι καὶ πλάγιασε νὰ κοιμηθῆ, γιατί ἦταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ βαθὺ πρωί, νύχτα ἀκόμη, πρὶν λαλήσουν οἱ πετει-

νοί, ἅμα ἄκουσε τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησίας, σηκώθηκε, νίφηκε, ἄναψε τὸ καντήλι στὸ εἰκόνισμα, ἔκανε τὸ σταυρὸ της κι ἄναψε τὴ φωτιά. Ἐφτιασε τρία τέσσερα κεριά, γέμισε τὸ ροῖ της λάδι, πῆρε τὸ πρόσφορό της καὶ κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησία.

Ξεκινώντας ἔκλεισε πίσω της τὴν πόρτα μόνο μὲ τὸ

μάνταλο, γιά νά μπορέση νά μπῆ μέσα μονάχο του τὸ ξε-
νιτεμένο της τὸ παιδί. Ἦταν τόσο βέβαιη, ὅτι θὰ ἐρχόταν
χωρὶς ἄλλο ὁ Γιάννης της ἐκεῖνο τὸ πρωὶ !

Στὴν ἐκκλησία κάθισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας
ὡς τὸ τέλος καὶ ὅπως συνήθιζε πάντα, πῆγε στὴν πύλη τοῦ
ἱεροῦ πρώτη πρώτη, γιά νά πάρη ἀντίδωρο πρωύτερα ἀπ'
ὄλο τὸ ἄλλο τὸ χωριὸ καὶ νά πάη γρήγορα στὸ σπίτι της,
νά δεχτῆ τὸ παιδί της, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξενιτιά.

Ἔτσι ἔκανε πάντα, κι ὁ παπάς, ποὺ ἤξερε αὐτὴ τὴν
ἀδυναμία της, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρώτα ἀπ' ὄλους·
κι αὐτὴ παίρνοντας τ' ἀντίδωρο βγῆκε τρεχάτη ἀπὸ τὴν ἐκ-
κλησία κρατώντας στὸ χέρι τὸ ἀδειανὸ ροῖ καὶ τράβηξε
ἴσια γιά τὸ σπιτοκάλυβό της.

Δὲν εἶχε φέξει καλά, ὅταν γύριζε, κι ἡ συννεφιά ἡ βα-
ριά, ποὺ κρεμόταν στὸν αἰθέρα, ἔκανε τὸν οὐρανὸ μαῦρο
καὶ φοβερό. Ὁ ἄνεμος φυσοῦσε δυνατὰ κι ἡ Μήτηρ αἰνα ἔ-
τρεχε γρήγορα πατώντας, ὅπως τύχαινε μέσα στὶς λάσπες,
γιά νά φτάση τὸ γρηγορότερο στὸ σπιτοκάλυβό της καὶ νά
σφίξῃ στὴν ἀγκαλιὰ τὸ παιδί της.

Μπαίνοντας στὴν αὐλὴ κοίταξε ὀλόγυρα, γιά νά ἰδῆ ἂν
εἶναι κανένα μουλάρι καὶ μὴ βλέποντας τίποτε ἀπόθεσε κά-
που τὸ ροῖ της, βγῆκε στὸ δρόμο καὶ τράβηξε ἴσια κατὰ
τ' ἀγνάντια. Καὶ ἅμα ἔφτασε στὴ μεριά, ποὺ εἶχε χωριστῆ
μὲ τὸ Γιάννη της, φώναξε μὲ μεγάλη φωνή:

— Γιάννη η η η ! Γιάννη, οὔσου !

— Ὁ ρί σ τ ε ε ε ! ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά.

— Χτύπα γρήγορα, παιδάκι μου, γιὰτὶ σ' ἔφαγε τὸ
κρόο ! Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Μήτηρ αἰνα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ ἀκουγόταν ξα-
στερώτερα, ἀλλὰ ἡ Μήτηρ αἰνα δὲν τὸ κουνούσε ἀπὸ ἐκεῖνη

τῆ μεριά. Τὸν περίμενε ἐκεῖ τὸ Γιάννη της, ὡς ποὺ ἦρθε.

— Παιδάκι μου ! Ψυχούλα μου !

— Μανούλα μου !

— Ποιὸς σοῦ πῆρε τὰ συχαρίκια καὶ βγῆκες τέτοιαν ὥρα ἐδῶ νὰ μὲ καρτερῆς ;

— Ἡ ἐλπίδα μου, ψυχούλα μου ! Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα μου, ποὺ φώλιαζε μέσα ἐδῶ στὴν καρδιά μου βαθιά !

Ἦ Ὁ Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλάρι, ἡ Μήτηρ αἰνοῖξε τὴν ἀγκαλιὰ καὶ μάνα καὶ παιδὶ ἔγιναν ἓνα ἀπὸ τὸ σφιχταγκάλισμα. Ἐκεῖ στὴν ἴδια τὴ μεριά, ποὺ ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν μάνα καὶ παιδὶ τὸ πικρὸ ἀγκάλισμα καὶ φίλημα τοῦ χωρισμοῦ ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, ἐκεῖ στὴν ἴδια τὴ μεριά πάλι μάνα καὶ παιδὶ ξαναφιλιόνταν καὶ ξαναγκαλιάζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα καὶ ἀγκάλισμα τοῦ ἐρχομοῦ ! Ἦ

Κι ἔτσι ἀγκαλιασμένοι ἔφτασαν στὸ σπιτοκάλυβο. Μιὰ βαριά τουφεκιὰ ἔπεσε στὸν ἀυλόγυρο τῆς Μήτηρ αἰνας, ποὺ βρόντησε ὅλο τὸ χωριό.

Ἦ Ἡ χαρὰ τῆς Μήτηρ αἰνας οὔτε γράφεται οὔτε μολογιέται!

Πρώτη φορά, ἀφότου ξενιτεύτηκε ὁ Γιάννης, θρονιάζοταν ἡ χαρὰ στὸ ταπεινὸ σπιτοκάλυβο τῆς Μήτηρ αἰνας ! Ὑ.Ρ.

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΥΤΥΧΙΑ

— Γιαγιά, ἀλήθεια ἀπόψε ἀνοίγει ὁ οὐρανός ;

— Ναί, παιδάκι μου, γιατί ξημερώνουν τ' Ἅγια Θεοφάνεια. Καὶ ὅποιος ἀγρυπνήσῃ καὶ προφτάσῃ σ' ἐκείνη τὴν ἀπόκριφῃ ὥρα...

— Τὸ ξέρω, γιαγιά μου, τὸ ξέρω. Μπορεῖ νὰ ζητήσῃ ὅ,τι θέλει ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ τοῦ γίνεται.

—Ναί, μὰ φτάνει νὰ ζητήση ἓνα πράμα μονάχα...

Τὸ παιδάκι ἀποφάσισε ν' ἀγρυπνήσῃ. Κοντὰ στὴν κάμαρά του, ἐπάνω ψηλά, ἦταν ἡ πόρτα, πού ἔβγαινε στὸ ἥλιωκατό. Χωρὶς νὰ τὸ ἰδῇ κανεὶς, κουκουλώθηκε μὲ τὸ πλωματάκι του, πῆρε τὸ προσκεφάλι του καὶ πῆγε νὰ ξαπλωθῇ ἐκεῖ ἔξω. Δὲν εἶχε φόβο κανένα. Στὴ χειμωνιάτικη νύχτα τὸ ζέσταινε τὸ πάπλωμα καὶ ἡ ἐλπίδα.

Ἦταν ἀργά... Σκοτάδι καὶ σιωπὴ ἀπλωνόταν κάτω σ' ὅλη τὴν κοιμισμένη πόλη. Ἐδῶ καὶ κεῖ μονάχα τρεμόκαιγε κανένα φανάρι, σὰ μάτι νυσταγμένο καὶ τ' ἀγιασμένα νερὰ τῆς λίμνης ἐκεῖ πέρα λαμπύριζαν στὴ μυστικὴ ἀστροφεγγιά. Ἀπέραντος θόλος, σὰ μαῦρο βελουδο καρφωμένο μὲ διαμαντένια καρφιά, τὸ σκέπαζε ὁ οὐρανός. Καὶ τὸν κοίταζε μὲ ἀνήσυχια μάτια τὸ παιδάκι καὶ περίμενε ἤσυχια ν' ἀνοίξῃ. Ὅ,τι ζητοῦσε τότε, θὰ γινόταν. Μὰ φτάνει νὰ ζητοῦσε ἓνα μονάχα — καὶ τὸ παιδάκι εἶχε τὸ σκοπὸ του...

Οἱ ὄρες περνοῦσαν ἔτσι καὶ οἱ πετεινοί, ζωντανὰ ρολόγια, τὶς ἔλεγαν μὲ τὴ βραχνή τους φωνὴ ὁ ἓνας στὸν ἄλλον.

Ἦρθε τέλος πάντων καὶ ἡ ἀπόκρυφη ὥρα, πού ἀνοίξε ὁ οὐρανός. Μέσα στὴν ἀστροσπαρμένη μαυρίλα πρόβαλε ἔξωφρα μιὰ λάμψη ζωηρή, πού ἔσβησε ὅλα τ' ἀστέρια. Ἐνα φῶς γλυκὸ χύθηκε τότε στὴν Κτίση καὶ τὰ ἀγιασμένα νερὰ τῆς λίμνης ἐκεῖ πέρα ἔλαμψαν σὰν ἀναμμένα.

Στὸ θέαμα αὐτὸ τὸ παιδάκι τὰ σάστισε. Τοῦ φάνηκε σὰ νὰ εἶδε ἀγγέλους νὰ πετοῦν ἐκεῖ ψηλά μὲς στὸ φωτεινὸ ἀνοιγμα καὶ ἓναν δλόχρυσο ποταμὸ νὰ τρέχῃ στὸν οὐρανό, καθὼς λένε, τὸν Ἰορδάνη. Στὸν τρομό του, στὴ θάμπωσή του, στὴ σασιμάρα του, λησιμόνησε τί εἶχε νὰ ζητήσῃ καὶ ἔβλεπε βουβό...

Μονάχα τὴν τελευταία στιγμή, πού συνῆλθε λιγάκι, πρόφτασε νὰ πῆ ἓνα λόγο. Καὶ σβηνόταν πιά ἡ θεία λάμψη, σὰν ἀκούστηκε στὸν ἀέρα τῆς νύχτας ἡ ψιλλὴ φωνούλα τοῦ παιδιοῦ :

— Πλοῦτο!

Γύρισε τρέμοντας στὸ κρεβατάκι του. Σκεπάστηκε ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ προσπάθησε νὰ κοιμηθῆ. Μὰ τὸν ἄφησε τὸ μικρὸ γιὰ πολλὴ ὥρα ἄγρυπνο τὸ ἐκπληκτικὸ θέαμα ἀπὸ τὸνα μέρος, πού βασάνιζε ἀκόμη τὰ μάτια του καὶ μιὰ ἀνήσυχη σκέψη ἀπὸ τ' ἄλλο, πού βασάνιζε τὸ μυαλό του... Τί λαμπρὸ καὶ ἀπίστευτο θαῦμα! Νὰ τὸν ἄκουσε τάχα ὁ Θεός; πρόφτασε νὰ μιλήσῃ σὲ κατάλληλη στιγμή; Ἄχ! καὶ θ' ἀποκτοῦσε τὸν πλοῦτο, τὸ ἓνα πράμα, πού ζήτησε μὲ τὴν καρδιά του τὸ φτωχὸ παιδάκι;

Σὰν ἀποκοιμήθηκε, κατὰ τὸ πρωὶ εἶδε ἓνα παράξενο ὄνειρο· τόσο ζωηρὸ, πού ἀκόμη καὶ τώρα δὲν ξέρει, ἐὰν κοιμόταν πραγματικὰ ἢ ἂν ἀγρυπνοῦσε μὲ πυρετό.

Τοῦ φάνηκε, πὼς μπῆκε ἔξαφνα στὴν κάμαρά του ἓνας ἄνθρωπος. Ἦταν νέος, παιδὶ μάλιστα ἀμούστακο. Τὸ πρόσωπό του ἔλαμπε ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ καὶ ἡ φορεσιά του ἀπὸ τὴν πολυτέλεια. Ἀπὸ πάνω ὡς κάτω ἦταν πνιγμένος στὸ χρυσάφι, στὸ μετάξι, στὰ πετράδια. Ἐνα σύννεφο κάτασπρο ὑποστήριζε τὰ πόδια του. Στὰ χέρια του κρατοῦσε ἓνα χρυσὸ ραβδί. Εἶχε φτερούγια χιονάτα καὶ χαμόγελο γλυκό.

— Νά με! Τί μὲ θέλεις; εἶπε μὲ τρυφερὴ φωνή.

— Ἄγγελος... ψιθύρισε τὸ παιδάκι τρομαγμένο.

— Δὲν εἶμαι ἄγγελος, ἀποκρίθηκε ὁ νέος, εἶμαι ὁ Πλοῦτος, πού ζήτησες ἀπόψε. Ἐκεῖνος πού ὀδηγεῖ τὰ βήματά μου, εἶδε τὴ φωτιά τῆς καρδιάς σου καὶ μ' ἔστειλε. Μιὰ

στιγμὴ πρωτότερα ἂν πρόφταινες νὰ πῆς τ' ὄνομά μου, θαρ-
χόμενοι νὰ σὲ φορτωθῶ ἀνερώτητα. Μὰ τώρα, πού ἄργησες
νὰ μιλήσης καὶ ἔγινε ζήτημα, ἂν ἔπρεπε νὰ σοῦ γίνῃ ἡ χάρη
ἢ ὄχι, ἀποφασίστηκε νὰ ἔρθω μονάχα νὰ σὲ ξαναρωτήσω . . .
καὶ ὅ,τι μοῦ πῆς θὰ κάνω· ἐπιμένεις ἀκόμη στὸ λόγο σου ;
ἐμένα ζητᾶς καὶ ἐπιθυμεῖς πραγματικά, ἀφοῦ ξέρεις, ὅτι μο-
νάχα ἓνα πράμα ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσης ; ἂν εἶναι
ἔτσι, πές μου το καὶ μένω μαζί σου γιὰ πάντα.

Τὸ παιδάκι πῆρε θάρρος, βγῆκε περισσότερο ἀπὸ τὸ
σκέπασμά του καὶ εἶπε :

« Ἐσένα θέλω, Πλοῦτε μου, σὲ θέλω νὰ μείνης πάντα
μαζί μου. Εἶδα, πὼς ὅλη ἡ εὐτυχία βρίσκεται πάντα μὲ σένα
καὶ ἀπὸ πολὺν καιρὸ ἐσὺ εἶσαι τ' ὄνειρό μου. »

— Βλέπω, ὅτι μὲ ἀγαπᾶς πραγματικά καὶ ἤθελα νὰ μείνω
μαζί σου . . . Ἀλήθεια ! Τί ὄμορφη ζωὴ, ποῦ θὰ περνοῦμε !
Παντοῦ ὁ κόσμος θὰ σκύβῃ στὸ διάβα μας, σὰ θὰ βγαίνουμε
συντροφιασμένοι. Θὰ κατοικοῦμε σὲ παλάτια ὀλομάραμα,
θὰ κοιμώμαστε σὲ ὀλόχρυσο κρεβάτι, θὰ σκεπαζώμαστε μὲ
σεντόνια μεταξωτά. Τὸ γυαλιστερὸ ἀπλάζι καὶ τὸ χνουδωτὸ
βελοῦδο θὰ μᾶς τριγυρίζουν παντοῦ, στὸ πάτωμα, στοὺς τοί-
χους, στὸ ταβάνι, στὰ καθίσματα, παντοῦ, ὅπου θ' ἀκουμπᾶ
τὸ κορμί ἢ θ' ἀναπαύεται τὸ βλέμμα. Θὰ φοροῦμε λαμπρὰ
φορέματα καὶ στολίδια. Θάχωμε δούλους καὶ δούλες καὶ
γνώριμους πολλούς. Βαλσαμωμένος θὰ εἶναι ὁ ἀέρας, πού
θ' ἀναπνέουμε ἀπὸ τ' ἄνθη καὶ τὰ μυρωδικά. Τὸ τραπέζι
μας θὰ λάμπῃ στὸ χρυσάφι καὶ στὸ κρύσταλλο.

« Θὰ βγαίνουμε στὸν περίπατο μὲ ἀμάξια καταστόλιστα,
θὰ πηγαίνουμε στὰ θέατρα, στοὺς χορούς, στὰ ἵπποδρόμια,
πάντα στὴν καλύτερη θέση. Θὰ ταξιδεύουμε μὲ κάθε ἀνεση
τὸ καλοκαίρι ἢ τὸ χειμῶνα. Καὶ θὰ ἔχωμε μέσα σὲ μιὰ

κάμαρα, ζεστή σὰ φωλιά, ἓνα ντουλάπι λουστραρισμένο, μὲ πολλὰ κλειδιά, γεμάτο χρυσὰ φλωριά τόσα, ὥστε νὰ μποροῦμε νὰ κάνουμε κάθε ἐπιθυμία, πού θὰ μᾶς γεννιόταν . . .

— "Α, τί καλά ! Φώναξε τὸ παιδάκι καὶ τὸ γέλιο δὲ θὰ λείπη ἀπὸ τὸ χεῖλι μας καὶ ἡ χαρὰ ἀπὸ τὴν καρδιά μας. Κάθισε, Πλοῦτε μου. Θέλω νὰ εἶμαι μαζί σου δοξασμένος καὶ εὐτυχής.

Ὁ νέος ἔχασε μεμιᾶς τὸ γέλιο του, ἀκούμπησε ἐπάνω στὸ ραβδί του καὶ εἶπε μὲ περιλύπη φωνή :

— "Αὐτὸ εἶναι ἴσα ἴσα, πού θέλω νὰ σοῦ πῶ... Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ σοῦ ἐγγυηθῶ, ὅτι δὲ θὰ λείπη ἀπὸ τὸ χεῖλι σου τὸ γέλιο καὶ ἀπὸ τὴν καρδιά σου ἡ χαρὰ... ἄ, ὄχι, ὄχι . . .

— Μὰ γιατί ;

— Γιατί ; . . . Δὲ σὲ ἄφησε λοιπὸν ἡ ἀγάπη, πού μοῦ ἔχεις, νὰ τὸ σκεφτῆς ποτέ ; . . . Καὶ τί μπορῶ τάχα νὰ σοῦ κάνω ἐγώ, ὅταν θὰ ἔρχεται ὁ πόνος καὶ ἡ θλίψη ; . . . ποιὸς ξέρει ἂν δὲ θὰ μὲ θέλῃς, γιὰ νὰ πληρώνης πάντα γιατροῦς καὶ γιατροικά ; ποιὸς σοῦ εἶπε, πὼς μαζί μου δὲ θὰ δοκιμάσης ποτὲ ἀγωνία βασάνου σὲ δικαστήριο ; ποιὸς σοῦ εἶπε ἂν μ' ἐμένα θὰ βρῆς τὴν ἀληθινὴ ἀγάπη, τὴν ἀδερφικὴ φιλία, ἐκείνη πού θέλεις ; ποιὸς σοῦ ὑποσχέθηκε, ὅτι μαζί μου θ' ἀπολαύσης τὶς χάρες τῆς καλῆς καρδιάς, τοῦ φωτισμένου μυαλοῦ, τῆς καθαρῆς συνειδήσεως ; Ποιὸς σὲ βεβαίωσε, ὅτι στὸ σπίτι σου θὰ βασιλεύῃ ἡ τιμὴ, ἡ ἀγάπη, ἡ χαρὰ, ἡ ἀρμονία ; . . . "Α ! πόσο στάθηκες, παιδάκι μου, ἀπατημένος ! Γύρεψες ἀπὸ μένα ἐκεῖνο, πού ἔπρεπε νὰ γυρέψης ἀπὸ τὴν Εὐτυχία.

— Ἀπὸ τὴν Εὐτυχία . . . ψιθύρισε τὸ παιδάκι μὲ ἀπελπισμένη φωνή.

— Μάλιστα, ἀπὸ τὴν Εὐτυχία. Καὶ πῶς; δὲν τὴν ξέ-
 ρεις; εἶναι ἓνα κοριτσάκι μικρὸ αὐτὴ ἡ Εὐτυχία, ὁμορφο,
 γελαστό, μὲ κάτασπρη ἀπλὴ φορεσιὰ σὰν τὸ χιόνι. Φιλία
 σταθερὴ μαζί της δὲν ἔχομε, γιατίι μ' ἀφήνει τίς περισσότε-
 ρες φορὲς καὶ πηγαίνει μὲ τὴ Φτώχεια, ὅπως καὶ ἐγὼ πη-
 γαίνο καμιά φορὰ μὲ τὴ Δυστυχία. Τί τὰ θέλεις, παιδί μου!
 Αὐτὴ εἶναι δῶρο ἀληθινὸ καὶ ἀπόλαυση! Τὴν ἀκολουθεῖ σὰ
 σωματοφυλακὴ ἓνα πληθὸς παιδάκια μὲ γέλια καὶ φωνές,
 ποὺ γεμίζουν τὸν ἀέρα. Αὐτὴ μονάχη εἶναι ἱκανή, ὅταν σὲ
 πάρη καὶ σένα στὴν ἀκολουθία της νὰ σὲ κάμη νὰ μὴ λείπη
 ἀπὸ τὸ χεῖλι σου τὸ γέλιο καὶ ἀπὸ τὴν καρδιά σου ἡ χαρὰ,
 ἀδιάφορο ἂν θὰ κατοικῆτε στὴν καλύβα ἢ στὸ παλάτι, ἂν
 θὰ φορῆτε χρυσὰ ἢ κουρέλια.

— Πλοῦτε μου, καλέ μου φίλε, συχώρεσέ με, δὲν τὸ
 σκέφτηκα. Ἔκανα λάθος. Τὴν Εὐτυχία ἔπροπε νὰ ζητήσω,
 τὴν Εὐτυχία ζητοῦσα, τὴν Εὐτυχία ζητῶ. Ἔνα πράμα μονά-
 χα, βλέπεις, μοῦ εἶναι συχωρεμένο νὰ ἔχω καὶ ἄλλο καλύτερο
 ἀπὸ τὴν Εὐτυχία δὲν ὑπάρχει... Ἄχ! οὔτε σύ, καλέ μου
 Πλοῦτε! Τὸ βλέπω, τώρα τὸ ἐννοῶ.

— Θέλεις λοιπὸν τὴν Εὐτυχία. Καλά, ἐγὼ φεύγω. Καὶ
 φεύγω, ἀκουσε, ὅχι γιατίι δὲ μὲ θέλεις, ἀλλὰ γιατίι δὲν πρό-
 φτασες νὰ μὲ ζητήσης τὴν κατάλληλη ὥρα. Τί τυχερὸς ποὺ
 στάθηκες! Ἄλλιῶτικα δὲν θὰ ἔφευγα ἀπὸ κοντά σου καὶ θὰ
 ἦταν περιττὴ κάθε σου μετάνοια... Χαῖρε, εἶπε ὁ Πλοῦτος,
 καὶ ἔξαφανίστηκε.

Τὸ παιδάκι δόξασε τὸ Θεό. Ἔτσι εἶχε καιρὸ πάλι τοῦ
 χρόνου, πιδ φωτισμένο καὶ πιδ ἡσυχο, νὰ ἀγρουπήσῃ τὴν
 ἴδια νύχτα καὶ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὴν Εὐτυχία,
 μονάχα τὴν Εὐτυχία.

ΝΑ ΤΑ ΚΟΥΝΟΥΜΕ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΜΑΣ

Μὲ φοβερὸ χειμῶνα ταξιδεύοντας κάποτε ὁ Μιαούλης, καθόταν ἀτάραχος κοντὰ στὰ ξάρτια κι ἔβλεπε τὴ φουρτουνιασμένη θάλασσα. Κοντὰ του στεκόταν ὁ λοστρόμος καὶ περίμενε προσταγὴ. Ἄλλὰ τὸ πλήρωμα ὄλο, συγκεντρωμένο στὸ ὑπὴνεμο πρὸς τὴν πλώρη, ἔδειχνε μεγάλο φόβο.

Οἱ ναῦτες γονατιστοὶ καὶ μὲ δάκρυα παρακαλοῦσαν τὴν Παναγία νὰ τοὺς γλιτώσῃ. Μερικοὶ μάλιστα εἶχαν ἀνεβάσει τὸ εἰκόνισμά Της ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι καὶ δεμένο τόριξαν στὴν ἄγρια θάλασσα, μὴν καὶ θελήσῃ ἡ Χάρη Της νὰ τὴν ἡμερώσῃ.

Ἄγριεμένος τότε ὁ ναύαρχος προστάζει τὸ λοστρόμο :

— Πήγαινε νὰ τοὺς εἰπῆς νὰ βάλουν τὴν εἰκόνα στὴ θέση της, ν' ἀνάψουν τὸ καντήλι Της καὶ νάναί ἔτοιμοι νὰ μανουβράρουν, ὅπως θὰ τοὺς παραγγείλω, γιὰ νὰ γλιτώσουν! Ὁχι νὰ κάνουν ἔτσι μὲ τὸ εἰκόνισμα. Ἐτσι δὲν παρακαλοῦν τὴν Παναγία, τὴ βλασφημοῦν, ὅταν ἔχουν χέρια κι ἄρμενα καὶ κάθονται καὶ κλαῖνε. Ἡ Παναγία θέλει νὰ τὰ κουνοῦμε τὰ χέρια μας, παιδί μου!

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

⁹⁰ Δόξα στὸ πνεῦμα τῆς δουλειᾶς, ποὺ σμίγει
τὶς χῶρες, τὶς καρδιές καὶ τοὺς ἀνθρώπους.
Ρόδο τινάζει ἢ πέτρα, ἀνθὸς ἀνοίγει
καὶ σπέρνει τὴ ζωὴ σ' ἀνανθους τόπους. ⁹⁰

Δόξα στὰ χέρια, ποὺ νικοῦν καὶ πλάθουν
στ' ἀμῶνι, στὸ σφυρὶ καὶ στὸ λιθάρι,
στὰ νιάτα, ποὺ ἀγρυπνοῦν, νὰ ἰδοῦν, νὰ μάθουν,
στ' ἀλέτρι, στὸ κουπί καὶ στὸ δοξάρι.

Σ' αὐτὴν ἔδω τὴ γῆ, τῆς Γῆς λουλούδι,
 χαρὰ ἔγινε ἢ δουλειά, θεὰ ἢ Ἑργάνη,
 τ' ἀνθρώπου ὁ μόχθος γίνηκε τραγοῦδι
 καὶ τὸ κλωνάρι τῆς ἐλιᾶς, στεφάνι.

Κι ἐμεῖς, τ' ἀρχαίου δέντρον νὰ κλωνάρια,
 στὸ κύμα, στὸ βουνὸ καὶ στ' ἀργαστήρι,
 χαρούμενες κοπέλες, παλικάρια,
 κινουῦμε στῆς δουλειᾶς τὸ πανηγύρι.

Στὰ χέρια μας, στὰ μάτια μας ἀστράφτει
 τῆς γῆς μας, τ' οὐρανοῦ κρουστή ἢ λαμπάδα,
 μὲς στὴν καρδιά γλυκὸς καημὸς ἀνάφτει
 γιὰ σένα, μάννα Ἑλλάδα! Ἑλλάδα! Ἑλλάδα!

Σ. Μυριβήλης

ΤΟ ΟΜΟΡΦΟΤΕΡΟ ΠΑΙΔΙ

(Λαϊκὸς μῦθος)

Μιὰ φορὰ τὰ πουλιὰ πῆραν δάσκαλο γιὰ νὰ μάθουν
 γράμματα τὰ παιδιὰ τους. Τὰ παιδιὰ τους ὅμως ἦταν χον-
 τροκέφαλα. Γιὰ τοῦτο ὁ δάσκαλος τὰ ἔβαλε νηστεία καὶ τὰ
 ἔκλεισε μέσα στὸ σχολεῖο.

Ἡ κουκουβάγια πῆρε ἕνα ψωμὶ καὶ πήγαινε στὸ σχο-
 λεῖο, γιὰ νὰ τὸ δώσει τοῦ παιδιοῦ της. Στὸ δρόμο ἀπαντᾷ
 τὴν πέρδικα, ποὺ τὴ ρώτησε ποῦ πηγαίνει. Ἡ κουκουβάγια
 τῆς ἀποκρίνεται, ὅτι πάει ψωμὶ τοῦ παιδιοῦ της στὸ σχολεῖο.
 Τότε ἡ πέρδικα τῆς λέει :

— Πάρε καὶ τοῦτο τὸ ψωμὶ νὰ τὸ δώσεις τοῦ παι-
 διοῦ μου.

— Δὲν τὸ γνωρίζω, τῆς λέει ἡ κουκουβάγια.

— Ὅποιο παιδί, τῆς εἶπε ἡ πέρδικα, ἰδῆς, ὅτι εἶναι τὸ ὁμορφότερο ἀπ' ὅλα, ἐκεῖνο εἶναι τὸ δικό μου.

Πηγαίνει ἡ κουκουβάγια στὸ σχολεῖο καὶ δίνει τὸ ψωμί τοῦ παιδιοῦ τῆς. Ὑστερα κοιτάζει νὰ ἰδῆ τὸ ὁμορφότερο· μὰ δὲν ἔβλεπε κανένα ἄλλο πιὸ ὁμορφο ἀπὸ τὸ δικό τῆς. Γι' αὐτὸ λοιπὸν πηγαίνει πίσω στὴν πέρδικα μαζὶ μὲ τὸ ψωμί ποὺ τῆς εἶχε δώσει καὶ τῆς λέει :

— Πάρε, κυρά μου, τὸ ψωμί σου, ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν εἶδα ἄλλο παιδί ὁμορφότερο ἀπὸ τὸ δικό μου.

ΤΟ ΑΛΟΓΟ

Ἐνα κάρο ἀνέβαινε ἀπὸ τὸν Πειραιὰ στὴν Ἀθήνα. Ἐφερνε τρία βαρέλια λάδι. Επάνω στὸ φόρτωμα ἦταν ὁ καροτσέρης, ἓνας ἄνθρωπος μελαχρινός, μὲ ψαρὰ γένεια, καὶ τὸ παιδί του. Τὸ κάρο κυλιόταν τὸν ἀνήφορο, ἀργά, νοθρά.

Ἦταν Ἀπρίλης, εἶχε πέσει τὸ βράδυ κι ἄναβαν τὰ φῶτα. Ἀπὸ τὸ καμουτσίκι, ἓνα μαδημένο σκοινί, μποροῦσε νὰ καταλάβῃ κανεὶς, πὼς ὁ καροτσέρης ἀγαποῦσε τὸ ἄλογο. Ὁ καμουτσίκι ἔπεφτε στὰ καπούλια τοῦ ἐλαφροῦ σὰν παιχνίδι. Καὶ σ' ὅλο τὸν ἀνήφορο αὐτὸν τὸ ἄλογο δὲν ἄκουσε βρисиά, μήτε προσταγή, παρὰ τὴ φωνή :

— Ἐλα, Κύρκο ! Ἄιντε, Κύρκο !

Ἔτσι, μ' αὐτὸ τὸ χᾶδι, ἀνέβαινε σέρνοντας τὸ κάρο μὲ τρία βαρέλια καὶ δυὸ ἀνθρώπους.

Ποὺ λές, εἶπε ὁ γέρος στὸ παιδί του, ὁ Κύρκος ἔχει φιλότιμο. Νὰ τ' ἀκοῦς ἐσύ, ποὺ κάποτε τὸ χτυπᾶς. Δὲν τὰ δέρνουν τὰ ζῶα. Καὶ τέτοιο ἄλογο, ποῦ τὸ βρисиεις σὰν τοῦτο ; μᾶς τρέφει ὅλους, ποὺ λές. Δίνει ψωμί ἐμένα, ἐσέ-

να, τῆς μάνας σου, τῶν ἀδερφιῶν σου, τοῦ σπιτιοῦ. Ἐνα ζῶο νὰ τρέφῃ ὀχτῶ ἀνθρώπους! Θὰ πῆς, ἐγὼ δουλεύω. Ἄμ' αὐτὸ δουλεύει πρῶτα κι ὕστερα ἐγώ. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι δουλευτής, πού δὲ βρῖσκεται. Εἶναι ἀπὸ τῆ Σερβία. Χρεωθήκαμε νὰ τὸ πάρουμε, δὲν τὰ ξέρεις ἐσύ.

Πέρασε κάμποση ὥρα μὲ σιωπή. Ἐπειτα ξανάρχισε.

— Ποὺ λές, πόσα φορτώματα πέτρα ἔφερε ὁ Κύρκος ἀπὸ τὰ νταμάρια; κανένα ἄλογο δὲν κουβάλησε τόση πέτρα, τόσο λιθάρι. Ἐκατὸ δραχμὲς τὴν ἡμέρα. Μᾶς ἔσωσε.

Τὸ κάρο πήγαινε βαριά. Οἱ ῥόδες βροντοῦσαν καὶ ὁ γέρος ξανάρχισε:

— Ἄκου, παιδί μου. Αὔριο τὸ ἄλογο καὶ τὸ κάρο καὶ τὴ δουλειὰ θὰ τὴν πάρῃς ἐσύ. Ἐγὼ δὲν μπορῶ. Ξέρεις, πού ἢ μέση μου πονεῖ. Μοῦ εἶπε ὁ γιατρὸς νὰ μὴ δουλεύω. Νὰ πάρῃς τὸν Κύρκο, νὰ τὸν ξαναπᾶς στὰ νταμάρια, νὰ βγάλωμε ψωμί. Νὰ γιατρευτῶ κι ἐγώ. Κι ἡ μάνα σου νὰ μὴν ξενοπλένῃ κι ἡ ἄρρωστη ἢ ἀδερφή σου, ἢ Βγενιώ, νὰ κάμῃ χρῶμα, πού βήχει. Νά, τὸ λοιπὸν πιάσε τὰ λουριά. Κατέβα κάτω καὶ πιάσε τὸν Κύρκο. Νὰ τὸν βγάλῃς ἐδῶ στὸν ἀνήφορο. Ἐλα, σιγά! Χάϊδευέ τον στὸ λαϊμό! Ἄιντε, Κύρκο.

Τὸ παιδί πήδησε κάτω, ἔπιασε τ' ἄλογο καὶ τραβοῦσε. Ὁ γέρος ἔβλεπε τὴ λιγερὴ σιὰ τοῦ παιδιοῦ, τὸ τολμηρὸ του χέρι, πού κρατοῦσε τὰ λουριά. Αὐτὸ τὸ παιδί θὰ γίνῃ καλὸς καροτσέρης!

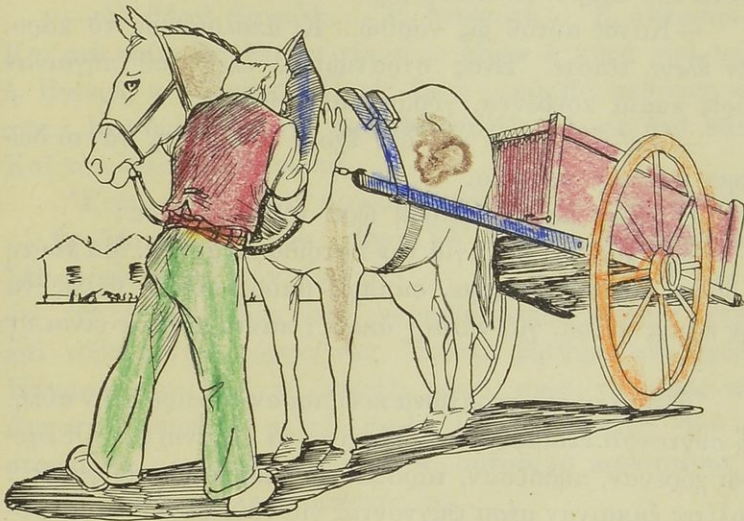
Πέρασαν μπροστὰ ἀπὸ κάποιο εἰκόνημα τοῦ δρόμου. Ὁ γέρος ἔβγαλε τὴν ψάθα του καὶ σταυροκοπήθηκε μέσα στὸ σκοτάδι. Ἦταν ἄρρωστος, σακατεμένος, δὲ σταυροκοπήθηκε ὅμως γιὰ τὸν ἑαυτό του. Εἶπε: « Θεέ μου, κάμε νὰ μὴ βήχῃ τὸ κορίτσι, ἢ Βγενιώ. Κάμε τοῦτο τὸ παιδί νὰ

πάρη στὰ χέρια του τὸ κάρο μὲ τὸν Κύρκο. Καὶ γιὰ μένα, ὅ,τι πῆς». Κι ἔπιασε μὲ τὰ δυὸ χέρια τὴ μέση του, ποὺ τὸν πονοῦσε δυνατά. M

Τὸ κάρο εἶχε προχωρήσει πολὺ μέσα στὴν πόλη, ὅταν ἄκουσε μιὰ φωνή :

— Ἄλτ !

Τὸ κάρο σταμάτησε. Τρεῖς στρατιῶτες τοῦ πυροβολικοῦ κι ἓνας δεκανέας, μὲ τὰ ὄπλα στὸν ὄμο, πλησίασαν.

— Ἔλα, κατέβα κάτω, εἶπε ὁ δεκανέας.

— Σ' ἐμένα τὸ λές ;

— Ἄιντε, γειά σου, κατέβα νὰ μὴ χάνουμε καιρό.

— Καὶ γιατί ;

— Κουβέντα θέλεις, πατριώτη ; Τὸ κάρο θὰ τὸ πᾶμε στὸ στρατόνα. Ἐπιστράτευση ἔχομε. Τώρα τὸ μαθαίνεις ;

— Ἐπιστράτευση !

— Ναί, γειά σου, πιάσε, ἀπὸ κεῖ νὰ ξεφορτώσωμε.